



Matica

broj
no.

8/9

kolovoz/rujan
august/september

2022.

MJESEČNA REVIIJA HRVATSKE MATICE ISELJENIKA MONTHLY MAGAZINE OF THE CROATIAN HERITAGE FOUNDATION

**NOVI
PRILOZI
POVIJESTI
HRVATSKE
REVIJE**

VELEBIT – HRVATSKA MITSKA PLANINA

ISSN 1330-2140



9 771330 214009

Mjesečna revija Hrvatske matice
iseljenika / Monthly magazine of the
Croatian Heritage Foundation

Godište / Volume LXXII
Broj / No. 8-9 / 2022.

Nakladnik / Publisher
Hrvatska matica iseljenika /
Croatian Heritage Foundation

Za nakladnika / For Publisher
Mijo Marić

Rukovoditeljica Odjela nakladništva /
Head of Publishing Department
Vesna Kukavica

Uredio / Edited by
Željko Rupić

Tajnica / Secretary
Snježana Radoš

Lektorica / Lector
Sandra Ćudina

Dizajn i priprema / Layout & Design
Krunoslav Vilček

Tisak / Print

VJESNIK d.d.
TISKARSKO IZDAVAČKE DJELATNOSTI



HRVATSKA MATICA ISELJENIKA
Trg Stjepana Radića 3, pp 241
10002 Zagreb, Hrvatska / Croatia
Telefon: +385 (0)1 6115-116
Telefax: +385 (0)1 6110-933
E-mail: matica@matis.hr



Naslovnica: Detalj sa svečanosti otvorenja
Pelješkoga mosta, 26. srpnja ove godine
(Foto: Damir Senčar, HINA)

Posjetite stranice web portala
Hrvatske matice iseljenika!



www.matis.hr



Web stranice
HMI čitaju se diljem
svijeta, dostupne su na tri
jezika (hrvatski, engleski,
španjolski) i bilježe stalan
porast posjećenosti.

Budite korak ispred ostalih i predstavite se hrvatskim iseljeničkim zajednicama,
uglednim poslovnim Hrvatima u svijetu i njihovim partnerima.

Oglašavajte na web portalu Hrvatske matice iseljenika!

Internet marketing HMI osmislio je nekoliko načina oglašavanja:

■ **BANERI** ■ **SPONZORIRANI ČLANAK** ■ **SPONZORIRANE RUBRIKE**

Odjel za marketing i promociju HMI - Ivana Rora

tel. (+385 1) 61 15 116 ■ fax. (+385 1) 61 11 522

mob. 099 61 15 116 ■ E-mail: marketing@matis.hr



TEMA BROJA

**HRVATSKE PLANINE
VELEBIT**

Alan Čaplar
str. 38-41

Kolumne

15

Jezični podsjetnik

Sanja Vulić

22

Globalna Hrvatska

Vesna Kukavica

44

Hrvatsko planinsko bilinstvo

Darko Mihelj

56

Klikni – Idem doma!

Vesna Kukavica

68

(S)kretanja

Šimun Šito Ćorić

- | | | | |
|----|--|----|--|
| 4 | Otvoren Pelješki most | 32 | Obljetnica dvaju simpozija Hrvatske revije |
| 6 | Iz rada Vlade RH | 36 | Hrvatsko – slovenski odnosi |
| 7 | Konferencija diplomata | 42 | Povijesna razmišljanja |
| 8 | Dan pobjede i domovinske zahvalnosti | 48 | Zaštićena područja Velebita |
| 9 | HNV Subotica | 50 | Mirila – nepoznata baština |
| 10 | Medulićeva slika donirana MUO-u | 54 | Iz Hrvatske bratske zajednice |
| 12 | Ljetna škola folklora | 58 | Lektorat u Rosariju |
| 13 | Eco Heritage Task Force | 60 | Susret pjesnika u Lici |
| 16 | Mala škola | 62 | Spomenik I. B. Mihaljeviću |
| 18 | Sveučilišna škola | 64 | Seminar u Tavankutu |
| 20 | Revija narodnih nošnji u Tomislavgradu | 65 | Slavonski župani u Americi |
| 23 | Filmski festival u Orašju | 66 | Dani iseljenika na otocima |
| 24 | Filmska radionica u Orašju | 70 | Crorama |
| 26 | Razgovor s Pavom Zubakom | 72 | Crosport |
| 30 | Dani Eugena Buktenice na Šolti | | |

HRVATSKA MATICA ISELJENIKA

Trg Stjepana Radića 3, pp 241
10002 Zagreb, Hrvatska / Croatia
Telefon: +385 (0)1 6115-116
Telefax: +385 (0)1 6110-933
E-mail: matica@matris.hr Web: www.matis.hr

GODIŠNJA PRETPLATA / ANNUAL SUBSCRIPTION

Običnom poštom / regular mail:
Hrvatska / Croatia 100 kn
ostale europske države /
other European countries 25 EUR
Zračnom poštom / airmail:
SAD / USA 65 USD
Kanada / Canada 65 CAD
Australija / Australia 70 AUD
ostale prekomorske države /
other overseas countries 70 USD

DEVIZNI RAČUN BROJ /

FOREIGN CURRENCY ACCOUNT:

IBAN: HR06 2340 0091 5102 96717
SWIFT CODE: PBZGHR2X
Privredna banka Zagreb, Radnička cesta 50

ŽIRO RAČUN ZA UPLATU U KUNAMA / DOMESTIC CURRENCY ACCOUNT (IN KUNA):

IBAN: HR80 2390 0011 1000 21305
Hrvatska poštanska banka

Naručite i vi svoju Maticu jer Matica je most hrvatskoga zajedništva

Želite li primati MATICU kao dar koji će stizati na Vašu kućnu adresu? Jedino što trebate učiniti jest poslati nam popunjenu narudžbenicu i uplatiti na naš račun odgovarajući novčani iznos koji pokriva troškove slanja. MATICA će potom svaki mjesec stizati u Vaš dom. Naručite, čitajte i preporučite MATICU Vašoj rodbini i prijateljima, kako biste aktivno sudjelovali u ostvarivanju MATIČINE misije: biti čvrsti most između Hrvatske i Hrvata diljem svijeta.

Ime i prezime / Name and surname

Adresa / Address

Grad / City

Država / State

Pošt. broj / Zip Code

Tel.

Fax.

E-mail

Datum / Date

Arhitektonska atrakcija – Pelješki most, ponos nacije!

Pelješki most, jedan od najvećih projekata u EU-u i najveći u Hrvatskoj, svečano je otvoren u nazočnosti cijeloga državnog vrha i brojnih uzvanika iz zemlje i inozemstva, 26. srpnja 2022.

Uoči svečanoga otvorenja mosta, 26. srpnja

Tekst: **Vesna Kukavica** Foto: **HINA**

Cestovno povezivanje teritorija juga Republike Hrvatske sa sjevernim dijelom Lijepe Naše monumentalnim ovješanim mostom smatra se najvažnijim političkim, gospodarskim i društvenim događajem posljednjeg desetljeća za Republiku Hrvatsku, kao i EU. Svečanim otvorenjem mosta poluotok Pelješac, odnosno jugoistočni dio Dubrovačko-neretvanske županije, napokon je povezan s glavinom hrvatskog teritorija. Poput morske vile most, čija je duljina 2404 m, izvija se iznad tjesnaca u kojem opseg plovidbenog profila obuhvaća 200 x 55 metara pa može propustiti i najveće brodove. Prometnu plohu na mostu čine dva kolnika, čija je svaka vozna traka širine 3,5 m, zatim zaustavne trake širine 3,0 m te dvije rubne trake po 0,50 m. Između kolnika je razdjelni pojas sa sigurnosnom prozračnom ogradom, koja štiti promet u uvjetima jakog vjetra.

INVENTIVNA KONSTRUKCIJA

Most je koncipiran konstrukcijski inventivno – kao integralna hibridna konstrukcija s pet centralnih raspona duljine 285

m, a čija je cjelokupna čelično-betonska konstrukcija ispod i iznad vode teška kao 30 Eiffelovih tornjeva. Građevinske radove na Pelješkome mostu izvela je kineska tvrtka China Road and Bridge Corporation (CRBC). Slovenski inženjer Marjan Pipenbaher, koji je projektirao Pelješki most, iznimno je zadovoljan izvedbom, izjavivši kako struka taj projekt svrstava u svjetski vrh suvremene mostogradnje.

Na središnjoj svečanosti otvorenja Pelješkog mosta na odmorištu u Komarni u nazočnosti brojnih građana i visokih uzvanika te izvođača umjetničkog programa govorili su, uz predsjednika RH Zorana Milanovića, predsjednik Vlade Andrej Plenković, predsjednik Hrvatskog sabora Gordan Jandroković, potpredsjednik Vlade RH ministar Butković, župan Dubrovačko-neretvanske županije Nikola Dobroslavić i predsjednik Uprave Hrvatskih cesta Josip Škorić.

Most je sufinanciran iz EU-ovih fondova s bespovratnih 357 milijuna eura (85 posto troškova), a na njemu je tijekom 17 godina radilo nekoliko vlada, još od 2005.

Predsjednik Republike Zoran Milanović naglasio je: "Talent, znanje, trud i hrabrost projektanata i graditelja najzaslužniji su za ljepotu koja će večeras bljesnuti pred našim očima u svom punom sjaju. I na tome im veliko hvala! Ni jedan most, međutim, nije plod samo arhitektonske vizije i radničkog umijeća. Most je, također, spoj nezadržive ljudske težnje da se unaprijedi život, da se svlada prepreka, i sposobnosti uprave da nađe novac i organizira radove. Čestitam svima koji su na bilo koji način pridonijeli koliko su mogli u svoje vrijeme da se ostvari ova naša plemenita,



Detalj iz bogatoga programa svečanog otvorenja mosta

Prometnu plohu na mostu čine dva kolnika, čija je svaka vozna traka širine 3,5 m, kao i zaustavne trake širine 3,0 m te dvije rubne trake po 0,50 m



Visoki uzvanici na svečanosti otvorenja mosta

Slovenski inženjer Marjan Pipenbaher, koji je projektirao Pelješki most, iznimno je zadovoljan izvedbom, izjavivši kako struka taj projekt svrstava u svjetski vrh suvremene mostogradnje.

prije svega plemenita, težnja! Pelješki most zauvijek će ostati monumentalni podsjetnik na odvažnost jednog narastaja hrvatskih ljudi da dosegemo dugo žuđenu obalu slobode. Tog dara *u kom sva blaga višnji Bog nam je d'o*. U dosezanju i zaokruživanju ključnih hrvatskih nacionalnih ciljeva najbolji među nama dali su svoje živote, svoje zdravlje, svoje snove. Ovaj most ne bi bio moguć da mali broj pravih ljudi prije 30 godina nije obranio Dubrovnik i oslobodio jug Hrvatske. Jedna od simboličkih funkcija ove impresivne građevine jest u tome da nikada ne zaboravimo te ljude i njihovu žrtvu. Ne smijemo biti zarobljenici ratne prošlosti, no bili bismo nedostojni ako bismo ikad zatajili taj svoj dug časti i dug srca. Pelješki most podignut je u interesu Hrvatske i njezinih ljudi, ali nikome i nikad u inat. Naročito ne u inat Bosni i Hercegovini ili na štetu Bosne i Hercegovine. Tako

bismo razmišljali sve da BiH i nije domovina i hrvatskog naroda, domovina naše braće i sestara bez čijeg ratnog doprinosa, također, ne bismo večeras na ovome mjestu bili i ponosili se ovim postignućem. Ovaj je most na dobrobit svih ljudi, neovisno o naciji, vjeri, državljanstvu, socijalnom statusu, podrijetlu, uvjerenjima", zaključio je predsjednik države Zoran Milanović.

SIMBOL SOLIDARNOSTI

Premijer Andrej Plenković istaknuo je pred mnoštvom okupljenih građana kako je posrijedi projekt generacije, ostvareni hrvatski san, povijesni čin spajanja hrvatskog teritorija, spajanja juga Hrvatske, južnog dijela Dubrovačko-neretvanske županije s ostatkom zemlje. Predsjednik Hrvatskog sabora Gordan Jandroković poželio je da Pelješki most bude simbol svehrvatskog jedinstva, simbol hrvatske snage i ponosa. Kineski premijer Li Keqiang u videoporuci je rekao da je Pelješki most "most promicanja prijateljstva Kine i Hrvatske, ali i odraz suradnje Kine i Europske unije, za što će se Peking nastaviti zalagati". Izašlanica predsjednice Europske komisije, potpredsjednica EK za demokraciju i demografiju Dubravka Šuica, rekla je kako je Pelješki most simbol europskih vrijednosti, solidarnosti i uzajamne potpore među članicama Europske unije.

VATROMET ZAJEDNIŠTVA

Cjelodnevni svečani program koji se održavao s obje strane mosta, na odmorštima Komarna i Brijesta, završio je izvedbom "Himne slobodi" i veličan-

stvenim vatrometom, nakon čega je uslijedila svečana vožnja i šetnja 2404 metara dugačkim zdanjem. Tijekom vatrometa mostom su prva prošla i dva automobila hrvatske proizvodnje - Nevera Mate Rimca i automobil koji konstruira proslavljeni automobilistički as Niko Pulić, sve uz pucnjavu Dubrovačkih trombunjera i zvonjavu svih crkvenih zvona u Dubrovačkoj biskupiji. Za posjetitelje je bio organiziran cjelodnevni program tijekom kojeg su imali priliku prošetati Pelješkim mostom i upoznati se s bogatom kulturno-umjetničkom baštinom s područja Dubrovačko-neretvanske županije. ■

ENG *The Pelješac bridge, one of the largest projects in the EU and the largest in Croatia, was officially opened in the presence of the entire state leadership of the Republic of Croatia and numerous citizens on July 26, 2022. The road connection of the southern territory of the Republic of Croatia with the northern territory of our beautiful homeland by means of a monumental bridge is considered an important political, economic and social event for the Republic of Croatia as well as the EU. With the opening of the Pelješac bridge, the territorial discontinuity of the Republic of Croatia that arose more than 300 years ago when the then Republic of Dubrovnik ceded part of the coast to the Ottoman Empire, was ended. The mainland-Pelješac bridge crosses a sea strait with a width of 2140 meters, and the total length of the fascinating construction of the suspension bridge is 2404 meters, while the navigation profile under the bridge is 200 by 55 meters. The bridge, whose entire steel-concrete structure below and above the water together weighs as much as 30 Eiffel Towers, was financed by EU funds with a grant of 357 million euros (85 percent of the costs), and several governments worked on it over ten years. The construction works on the Pelješac bridge were carried out by the Chinese company China Road and Bridge Corporation (CRBC). The Slovenian engineer Marjan Pipenbaher, who designed the Pelješac bridge, is extremely satisfied with the result, saying on the occasion of its opening that the industry classified the project as one of the world's best in bridge construction.*



Mostom su prva prošla i dva automobila hrvatske proizvodnje - Nevera Mate Rimca (na slici) i automobil koji konstruira proslavljeni automobilistički as Niko Pulić

Uz Nacionalni plan i potpora i pomoć Hrvatima u BiH

Objavljujemo priopćenje sa 134. sjednice Vlade Republike Hrvatske, održane 21. srpnja, na kojoj je usvojen Prijedlog Odluke o donošenju Nacionalnog plana razvoja odnosa Republike Hrvatske s Hrvatima izvan RH do 2027. godine i pripadajućeg Akcijskog plana za njegovu provedbu za razdoblje od 2022. do 2024. godine



Izvor: Vlada RH

Na 134. sjednici Vlade Republike Hrvatske još jednom je iskazan značaj povezivanja hrvatskog društva i Hrvata izvan Republike Hrvatske te potpora Hrvatima u Bosni i Hercegovini. Dana 21. srpnja 2022. godine na 134. sjednici Vlade Republike Hrvatske usvojen je:

Prijedlog odluke o donošenju Nacionalnog plana razvoja odnosa Republike Hrvatske s Hrvatima izvan Republike Hrvatske do 2027. godine i Akcijskog plana za provedbu Nacionalnog plana razvoja odnosa Republike Hrvatske s Hrvatima izvan Republike Hrvatske za razdoblje od 2022. do 2024. godine koji predstavlja nastojanja Vlade Republike Hrvatske da sustavnim pristupom uz definirane posebne ciljeve, mjere i aktivnosti u ovom području djelovanja pridonese nastavku provedbe i razvoja već započetih procesa koje Republika Hrvatska provodi s ciljem očuvanja, jačanja i razvijanja hrvatskoga nacionalnog identiteta.

Prijedlog odluke o raspodjeli sredstava za financiranje obrazovnih, znanstvenih, kulturnih, zdravstvenih, poljoprivrednih i ostalih programa i projekata od interesa za hrvatski narod u Bosni i Hercegovini za 2022. godinu kojom Vlada RH i ovaj put pruža važnu pomoć i potporu udrugama i ustanovama Hrvata u Bosni i Hercegovini te kojima osnažuje i ohrabruje hrvatski narod u njegovu nastojanju za ostanak i razvoj te očuvanje nacionalnoga identiteta. U Državnome

proračunu Republike Hrvatske za 2022. godinu u tu su svrhu osigurana financijska sredstva u iznosu od 32.500.000,00 kuna (što je znatno povećanje u odnosu na 2021. godinu kada su iznosila 25.000.000,00 kuna) i to za 148 projekata i programa: 11 iz područja zdravstva, 17 iz područja znanosti i obrazovanja, 25 iz područja kulture, 78 iz područja poljoprivrede i 17 projekata iz ostalih područja.

HNK MOSTAR

Prijedlog odluke o proglašenju projekta "Dovršetak izgradnje Hrvatskog narodnog kazališta u Mostaru" od strateškog značaja za Hrvate izvan Republike Hrvatske, kao jednoj od najznačajnijih kulturnih institucija Hrvata u Bosni i Hercegovini, pruža se s ciljem očuvanja i njegovanja hrvatskoga nacionalnog identiteta, afirmacije i promocije hrvatskoga jezika, kazališne kulture i dramske tradicije. Dovršetkom izgradnje i opremanjem objekta, Hrvatsko narodno kazalište dobit će prostorne i tehničke mogućnosti i uistinu postati nacionalno kazalište s potrebnim sadržajem, kazalište koje će stvarati nove kulturne vrijednosti te će na taj način pridonositi svjetskoj promociji kulturne i povijesne baštine hrvatskoga naroda u Bosni i Hercegovini i Bosne i Hercegovine.

Prijedlog odluke o dodjeli financijske potpore Bosni i Hercegovini radi ublažavanja posljedica potresa koji je dana 22. travnja ove godine pogodio područje Bosne i Hercegovine i to magnitude 6,1 po Richteru, s epicentrom kraj Stoca, prilikom kojeg su znatno stradali Stolac i Čapljina. Financijskom potporom Središnji državni ured za Hrvate izvan Republike Hrvatske i Ministarstvo vanjskih i europskih poslova, u svrhu saniranja posljedica potresa, pomoći će u ublažavanju šteta koje su nastale na javnim, gospodarskim, kulturnim, vjerskim, stambenim i drugim objektima te prometnoj infrastrukturi. ■

ENG We are publishing a press release from the 134th session of the Government of the Republic of Croatia, held on July 21, at which the Proposal for a Decision on the Adoption of the National Plan for the Development of Relations of the Republic of Croatia with Croats Abroad until 2027 and the corresponding Action Plan for its implementation for the period from 2022 to in 2024. Proposals for decisions on the financing of programs and projects of interest to the Croatian people in Bosnia and Herzegovina, on the completion of the construction of the Croatian National Theatre in Mostar, and on financial support to in Bosnia and Herzegovina to alleviate the consequences of the earthquake in April of this year were also adopted.

Konferencija veleposlanika, generalnih konzula i vojnih izaslanika Republike Hrvatske

Tijekom Konferencije održani su paneli o kulturnoj diplomaciji, a državni tajnik Središnjega državnog ureda za Hrvate izvan RH Zvonko Milas i predsjednica saborskog Odbora za Hrvate izvan domovine Zdravka Bušić govorili su o snažnijem uključivanju naše dijaspe u gospodarski život Hrvatske

Tekst i foto: mvep.gov.hr

Dvodnevna Konferencija veleposlanika, generalnih konzula, konzula i vojnih izaslanika Republike Hrvatske održana je tradicionalno krajem ljeta, točnije 25. i 26. kolovoza 2022. godine, u Zagrebu. Konferenciju je uvodnim govorom o aktualnim vanjskopolitičkim temama i prioritetima hrvatske vanjske politike otvorio predsjednik Vlade Republike Hrvatske Andrej Plenković, nakon čega se prisutnima obratio i ministar vanjskih i europskih poslova Gordan Grlić Radman. Zatim su uslijedila izlaganja posebnoga gosta Konferencije, predsjednika Hrvatskoga narodnog sabora i zamjenika predsjedatelja Doma naroda Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine Dragana Čovića, te potpredsjednika Vlade RH i ministra unutarnjih poslova Davora Božinovića, ravnatelja Sigurnosno-obavještajne agencije Daniela Markića i ravnatelja Vojne sigurnosno-obavještajne agencije Ivice Kindera. Predsjednik Hrvatskoga sabora Gordan Jandroković obratio se visokim uzvanicima na radnom ručku.

U drugom dijelu Konferencije uslijedile su daljnje panel rasprave, na kojima su sudjelovali i čelnici drugih ministarstava koja se bave međunarodnim političkim pitanjima i ciljevima Republike Hrvatske na međunarodnom planu, ključnim gospodarskim procesima i iza-



Sudionici Konferencije koja je održana u Zagrebu 25. i 26. kolovoza

zovima gospodarske diplomacije te suradnjom s Hrvatima izvan RH.

JAVNA I KULturna DIPLOMACIJA

Ulazak u europodručje i Schengen dva su važna događaja o kojima su, uz ostale, izlagali ministar financija Marko Primorac, guverner Hrvatske narodne banke Boris Vujčić te ministar gospodarstva i održivog razvoja Davor Filipović. Tijekom drugog dana Konferencije održani su paneli o javnoj i kulturnoj diplomaciji, a državni tajnik Središnjega državnog ureda za Hrvate izvan Hrvatske Zvonko Milas i predsjednica Odbora za Hrvate izvan Republike Hrvatske u Hrvatskome saboru Zdravka Bušić govorili su o uključivanju hrvatske dijaspe u gospodarski život Hrvatske i stvaranju uvjeta za njihov povratak i investicije. Konferenciju je govorom zaključio posebni gost, ministar vanjskih poslova Helenske Republike Nikos Dendias, koji je izlagao o aktualnim regionalnim i globalnim izazovima te se osvrnuo i

na odlične bilateralne odnose i snažno partnerstvo između Republike Hrvatske i Helenske Republike. Ovo redovito godišnje okupljanje bila je prilika za sveobuhvatnu raspravu o aktualnim izazovima hrvatske diplomacije, u cilju zajedničkog promišljanja o prioritetnim ciljevima i aktivnostima hrvatske vanjske politike i službe vanjskih poslova. Sudionike konferencije primio je na Pantovčaku predsjednik Republike Hrvatske Zoran Milanović. ■

ENG *The traditional two-day Conference of Ambassadors, Consuls General, Consuls and Military Envoys of the Republic of Croatia was held in Zagreb on August 25 and 26, 2022. Prime Minister Andrej Plenković opened the conference with an introductory speech on current foreign policy topics and Croatian foreign policy priorities. The conference participants were received at Pantovčak by the President of the Republic of Croatia, Zoran Milanović. At the traditional meeting of ambassadors, consuls and military envoys of the Republic of Croatia, the participants received instructions for further work. The position of Croatian diplomacy has never been more challenging as it is today in the changed geopolitical environment, concluded the Minister of European and Foreign Affairs, Gordan Grlić Radman.*

Svečano diljem Republike Hrvatske

Svečano obilježavanje Dana pobjede i domovinske zahvalnosti i Dana hrvatskih branitelja te 27. obljetnice vojno-redarstvene operacije *Oluja* održano je u Kninu, dok su diljem Lijepe Naše položeni vijenci u znak pijeteta poginulim i nestalim sudionicima Domovinskoga rata



Tekst: Uredništvo

Foto: Ured predsjednika RH

Svečano obilježavanje Dana pobjede i domovinske zahvalnosti i Dana hrvatskih branitelja počelo je tradicionalnom budnicom ulicama Knina 5. kolovoza 2022. nakon čega je, u nazočnosti brojnih građana i visokih uzvanika, održana središnja svečanost na stadionu NK Dinara. Uz predsjednika Milanovića na središnjoj svečanosti govorili su predsjednik Vlade Republike Hrvatske Andrej Plenković, predsjednik Hrvatskoga sabora Gordan Jandroković i umirovljeni general pukovnik Mladen Markač. Prije središnje svečanosti državni vrh položio je vijenac i zapalio svijeću ispred *Spomenika hrvatske pobjede "Oluja 95"*.

Na ceremoniji polaganja vijenaca i paljenja svijeća, uz čelnike države, Vlade i Hrvatskoga sabora, bili su i gradonačelnik Grada Knina Marijo Čačić, gradonačelnik Grada Vukovara Ivan Penava, gradonačelnik Grada Splita Ivica Puljak, gradonačelnik Grada Zagreba Tomislav Tomašević i šibensko-kninski župan Marko Jelić.

Predsjednik RH Zoran Milanović u prigodnom govoru je rekao: "U mnoštvu poslovice koje je smislio narod i onih koje su smislili pravnici, svojom prazninom i besadržajnošću upravo odjekuju one pravničke, a među njima više nego ijedna – onaj tko previše dokazuje, taj ne dokazuje ništa, onaj tko ne dokazuje ništa, taj šuti, onaj koji šuti, taj se brani šutnjom, a taj koji se brani šutnjom, u pravilu na kraju nastrada", rekao je predsjednik Republike, dodavši

kako to ne pretpostavlja krivnju jer Hrvatska se nema od čega braniti. "Hrvatska je svoj put prošla teško i ništa nije dobila besplatno, nego skupo uz visoku kamatu, svjesni kako je ova zemlja na kraju krajeva jedino bitna nama, da je jedino nama stvarno stalo i da su svi drugi obični promatrači. To, naravno, ne znači da su neprijatelji", poručio je. Govoreći o položaju Hrvata u Bosni i Hercegovini i pokušajima pregovora posljednjih 30 godina, ponovno je naglasio kako je u svakom trenutku potrebno ponavljati da je Hrvatska jamac Daytona i potpisnik Daytona. "Međutim, nije dovoljno da budemo jamci i da se zalažemo. Ljudi koji su dali svoje živote i zdravlje za Hrvatsku, uvjeren sam u to, očekivali su više."

AKTIVNI PRIPADNIK ZAJEDNICE

"Očekivali su da naša država bude i instrument ostvarenja naših ciljeva, naših pravednih čežnji i da se time služimo kada je potreba. Sada je potreba", istaknuo je predsjednik Milanović. "Hrvatski narod u BiH ne samo da je obespravljen, nego ga se i vrijeđa, vrijeđa se i ljude koji su vodili ovu zemlju. Hrvatsku se prokazuje kao kolijevku zajedničkoga zločinačkog pothvata i to rade isti oni ljudi koji su od Hrvatske dobivali najviša moguća odlikovanja za suradnju u ratu. To je zaboravljeno. Hrvatska se tu mora suprotstaviti", rekao je te dodao kako Hrvatska nije samo pasivni promatrač, nego aktivni pripadnik međunarodne zajednice te da nije ušla u Europsku uniju i NATO savez kako bi koristila novac iz fondova, nego "da bismo naše instrumente koji stoje na raspolaganju onda kada je bitno koristili u svom interesu i u inat onima koji nas žele obezvrijediti", zaključio je predsjednik Milanović te svim građankama i građanima čestitao Dan pobjede i domovinske zahvalnosti i Dan hrvatskih branitelja. ■

ENG *The solemn commemoration of the Victory and Homeland Thanksgiving Day, the Day of Croatian Defenders and the 27th anniversary of the military-police operation Oluja ("Storm") was held in the presence of the state leadership and numerous citizens in Knin on August 5, 2022, while wreaths were laid all over Croatia as a sign of respect for the dead and missing participants of the Homeland War.*

Brojne manjkavosti Akcijskoga plana za manjine

“Dužni smo putem javnosti navesti ključne razloge zbog kojih krovna institucija hrvatske nacionalne manjine u Republici Srbiji ne može dati svoju suglasnost na usvajanje Akcijskoga plana za nacionalne manjine u ovakvoj verziji”, navodi se u priopćenju za medije HNV-a koje je potpisala predsjednica Jasna Vojnić u povodu radne verzije Akcijskoga plana



Tekst: **Marin Knezović** Foto: **HNV (hmv.org.rs)**

Opiranje promjenama je, na žalost, uobičajena pojava. Tu je i još jedno obilježje takvog načina razmišljanja. Najinertniji dio društva često najviše poziva na promjene. To je lijepo sažeo u jednoj rečenici veliki talijanski književnik Giuseppe Tomasi di Lampedusa, govoreći o mentalitetu Sicilije u svom romanu “Gepard”: “Ako želimo sve ostaviti istim, nužno je sve promijeniti.”

Na tragu ovakvog pogleda na stvari je i radna verzija Akcijskoga plana za nacionalne manjine Ministarstva za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog Republike Srbije. Naizgled je postojalo suglasje svih bitnih činitelja; Vlade Republike Srbije, manjinskih zajednica, predstavnika europskih institucija kako postojeći akcijski plan usvojen 2016. ne valja i kako ga treba bitno izmijeniti. Stoga su se očekivale velike promjene, ali...

Na, u najmanju ruku, brojne manjkavosti prijedloga novog Akcijskog plana kakav se pojavio u kolovozu ove godine upozorilo je i Hrvatsko nacionalno vijeće (HNV) Republike Srbije i njegova predsjednica Jasna Vojnić. “Zbog toga smo dužni putem javnosti navesti ključne razloge zbog kojih krovna institucija hrvatske nacionalne manjine u Republici Srbiji ne može dati svoju suglasnost na usvajanje Akcijskoga plana za nacionalne manjine u ovakvoj verziji”, navodi se u priopćenju za medije u povodu radne verzije Akcijskoga plana za nacionalne manjine koje je potpisala Jasna Vojnić.

ZANEMAREN PROBLEM DISKRIMINACIJE

Primjedbe HNV-a polaze od toga da je plan sadržajno prazan i iscrpljuje se u neodređenim analizama, inicijativama, “podizanju svijesti” i sl. Glavne probleme hrvatske zajednice u Srbiji poput analiza pojava diskriminacije on ne dodiruje. Zanemarena je zaštita kulturnog naslijeđa. Širenju mreže manjinskih škola, njihova stručnog nazora i zapošljavanja stručnog kadra također nije posvećena pozornost. Nema tu ni mjera za poboljšanje rada nacionalnih vijeća, manjinskih institucija, udruga i sl.



Jasna Vojnić, predsjednica Hrvatskog nacionalnog vijeća u Republici Srbiji

Posebno je zanemaren problem diskriminacije manjina. HNV traži praćenje takvih pojava u nacionalnim zajednicama i mjere za njihovo uklanjanje. Kampanje, edukacije, rasprave neće same po sebi dovesti do promjene stvarnih politika. Ciljevi, mjere i aktivnosti kaotično su predstavljene, maglovite i svode se na neodređene pojmove pune izraza dobre volje, ali neobvezujuće, a sve kako bi se stvarni problemi gurnuli u stranu.

HNV upozorava na važnost Akcijskog plana kako za manjinske zajednice u Srbiji, tako i za samu Republiku Srbiju. On bi trebao biti potvrda već važećih standarda zaštite manjina, trebao bi pokrivati sve oblike života manjinskih zajed-



nica i bitan je dio pregovora Republike Srbije oko pristupa Europskoj uniji kada je riječ o ljudskim i manjinskim pravima.

BEZ UKLJUČIVE RASPRAVE

Veliki problem predstavlja i kolizija različitih zakonskih rješenja koje se bave na ovaj ili onaj način manjinskom tematikom. Postojeća zakonska rješenja ne primjenjuju se niti se oblikuju na njihovoj osnovi jasne politike. Sve to dovodi do loše ocjene EU-a vezano uz manjinsku politiku Srbije pa je i zato dobar Akcijski plan, usmjeren na provedbu, prije ko potreban.

Premda su nadležno ministarstvo i Vlada Republike Srbije najavljivali otvorenu, temeljitu i uključivu raspravu oko Akcijskog plana, do toga nije došlo. Iako se najavljivao odmak od prakse iz 2016. kada su sustavno bila zanemarena mišljenja i stajališta zajednica na koje se plan odnosio, to se ponovno dogodilo. Ponovno se mimo dogovora, razgovora i pregovora pokušava na brzinu nametnuti dokument od Vlade ministarstva. Prijedlozi manjinskih zajednica sustavno se odbijaju, premda bi plan ponajprije trebao odražavati potrebe manjina.

Sve to na predlagatelje Akcijskog plana baca sumnju u njihove dobre namjere. Stvarni problemi i nužne mjere za njihovo rješavanje se zane-maruju, a plan se donosi zato da bi se novi plan donio i stvorio dojam o aktivnosti na unapređenju prava i položaja manjina. Dakle, sve u stilu Lampedusinog poučka o mijenjaju kako se ništa ne bi promijenilo. ■

ENG *The Croatian National Council (HNV) of the Republic of Serbia and its president, Jasna Vojnić, warned about, at the very least, numerous shortcomings in the proposal of the new Action Plan for National Minorities of the competent Ministry of the Republic of Serbia as it appeared in August this year. "Therefore, we are obliged to state publicly the key reasons why the umbrella institution of the Croatian national minority in the Republic of Serbia cannot give its consent to the adoption of the Action Plan for National Minorities in this version", the press release states on the occasion of the working version of the Action Plan for National Minorities signed by Jasna Vojnić.*

Donacija američkih Hrvata Muzeju za umjetnost i obrt, Gradu Zagrebu i Republici Hrvatskoj

Medulićeva *Bogorodica s djetetom* u zagrebačkome MUO-u

Nacionalna federacija kulturnih zaklada hrvatskih Amerikanaca (NCAFC) i američki Hrvat dr. Dinko Podrug donirali vrijednu sliku Andrije Medulića Muzeju za umjetnost i obrt



Iznimna je važnost ove donacije ne samo za hrvatsku kulturnu povijest, nego i za veze hrvatskog iseljništva s domovinom

Tekst: Muzej za umjetnost i obrt

Foto: Vedran Benović, Srećko Budek, MUO Fotoatelier, Snježana Radoš

O d sredine srpnja ove godine Muzej za umjetnost i obrt, građani Grada Zagreba i Republike Hrvatske bogatiji su za remek-djelo slavnoga kasnorenesansnoga hrvatsko-talijanskog majstora Andrije Medulića Schiavonea. Riječ je o slici "Bogorodica s djetetom" koju su Muzeju za umjetnost i obrt darovali ugledni američki Hrvat dr. Dinko Podrug i Nacionalna federacija kulturnih zaklada hrvatskih Amerikanaca (NCAFC) na čelu sa Steveom Rukavinom.

Slika "Bogorodica s djetetom" predstavljena je hrvatskoj javnosti još 2017. godine kada je bila uključena u Stalni postav Muzeja za umjetnost i obrt zahvaljujući upravo dr. Podrugu, američkome Hrvat, kolekcionaru i psihijatru

iz New Yorka koji je sliku kupio prije nekoliko godina u tamošnjoj aukcijskoj kući Sothebyju. Prema raspoloživim podacima, slika je početkom dvadesetog stoljeća kupljena u Engleskoj i od tada se čuvala u privatnoj kolekciji u gradu Buffalu u državi New York gdje je bila izvrsno restaurirana prije više godina. Slika ima sve karakteristike zreloga Medulićeva razdoblja oko 1540-ih godina. Dr.



Dr. Dinko Podrug, kolekcionar i ugledni psihijatar iz New Yorka

Malobrojni podaci o istaknutome umjetniku

Andrea Meldolla hrvatsko-talijanski je slikar i bakrorezac, a prezime Medulić izveo je Ivan Kukuljević Sakcinski u XIX. stoljeću od prezimena talijanske obitelji Meldolla, doseljene u Zadar iz pokrajine Forlì, dok je sam Medulić sebi dodao nadimak Schiavone (dalmatinski Hrvat). Podaci o Meduliću vrlo su oskudni pa se povjesničari umjetnosti do danas nisu u mnogome složili o njegovu životu i radu. Oko 1530. došao je vjerojatno u Veneciju i potpao pod utjecaj Bonifazija Veronesea i Parmigianina, kod kojega je možda učio u Bologni ili Parmi, a u Veneciji je postao jedan od prvih i najizrazitijih predstavnika nove slikarske struje, marinizma. U razdoblju 1540. - 1545. izravno je utjecao na mladoga Tintoretta; poslije je i sam potpao pod jak Tizianov utjecaj, dok se pretpostavlja da je u slikanju krajolika, koji se ubrajaju među prve samostalne krajolike u talijanskom slikarstvu, prihvatio utjecaj nizozemskoga slikara Lamberta Sustrisa. Veći dio njegova opusa čine biblijske, mitološke, povijesne i alegorijske sličice na platnu i drvu kao ukras različitog pokućstva, glazbala, škrinja i sl. U ulju je radio velike slike biblijske i mitološke tematike te portrete, a u bakrorez je uveo novi postupak rada suhom iglom. Medulić se ubraja u najistaknutije umjetnike koji su potekli iz hrvatske sredine, a djelovali su izvan domovine.



Andrija Medulić Schiavone
Zadar 1510. - 1515. - Venecija 1563.
Bogorodica s djetetom, Venecija, ulje
na platnu, 74 x 51, okvir 106 x 83,5 cm



Veliki broj uzvanika nazočio je potpisivanju Ugovora o donaciji

Podrug sliku je odlučio kupiti i darovati svojoj zemlji i njezinim građanima kao izvorni donator te ujedno predsjedavajući NFCACF-ova Odbora za donacije.

Riječ je o remek-djelu slikara Andrije Medulića, poznatog i pod imenom Andrea Schiavone i Andrea Meldolla, rođenoga Zadrana koji je rano otišao u Veneciju, a čija slika, kako ističe ravnatelj Muzeja za umjetnost i obrt Miroslav Gašparović, predstavlja veliki kvalitativni pomak i dobitak za MUO, Grad Zagreb i Republiku Hrvatsku.

Ljubav prema djelima starih majstora dr. Dinka Podruga, izvornoga donatora slike, seže još iz njegovih mladih dana kada je kao gimnazijalac i student obilazio svjetske muzeje gledajući djela starih majstora.

SAM VRH DJELA STARIH MAJSTORA

"Kada je moja kćer završila studij povijesti umjetnosti, opet sam se intenzivnije posvetio toj ljubavi. Od tada, kada god mogu kupim poneko djelo. U New Yorku se godišnje održavaju četiri velike aukcije starih majstora. Kada smo uočili ovu sliku, odmah sam znao da je želim pokloniti svojoj domovini. Andrija Medulić kod nas je osobito važan ne samo zato što je vezan za Hrvatsku, nego i zato što kod nas ima relativno malo djela vrhunske kvalitete iz tog razdoblja", ističe dr. Podrug.

Dugogodišnjem ravnatelju Muzeja za umjetnost i obrt Miroslavu Gašparoviću ova donacija je od iznimne važnosti jer spada u sam vrh umjetničkih djela starih majstora. Također, kako je istaknuo, sam čin donacije Hrvata izvan domovine važan je ne samo za Muzej i

Grad Zagreb, već i za hrvatsku kulturnu povijest, povijest umjetnosti te posebice u kontekstu važnosti veze hrvatske kulture i Hrvata diljem svijeta. Posebno je naglasio kako upravo Muzej za umjetnost i obrt ima dugogodišnju tradiciju suradnje s Hrvatima izvan domovine, što je iznimno važno kako za nas tako i za naše ljude diljem svijeta koji na taj način imaju doticaj s domovinom: "To i jest naša temeljna misija. Očuvanje, prikupljanje i promocija hrvatske i europske kulturne baštine u zemlji i svijetu", ističe Gašparović.

Ugovor o donaciji potpisali su u ime Nacionalne federacije kulturnih zaklada hrvatskih Amerikanaca dr. Dinko Podrug i Miroslav Gašparović, ravnatelj Muzeja za umjetnost i obrt, a partner događaja bila je Hrvatska matica iseljenika. ■

ENG Since the middle of July this year, the Museum of Arts and Crafts, the citizens of the City of Zagreb and the Republic of Croatia are one masterpiece richer, the masterpiece being a painting of the famous late Renaissance Croatian-Italian master Andrija Medulić Schiavone. The painting "Bogorodica s djetetom" ("The Virgin and Child") was donated to the Museum of Arts and Crafts by the distinguished American Croat Dr. Dinko Podrug and the National Federation of Cultural Foundations of Croatian Americans (NFCACF) headed by Steve Rukavin. The painting "Bogorodica s djetetom" was presented to the Croatian public back in 1917, when it was included in the permanent exhibition of the Museum of Arts and Crafts thanks to Dr. Podrug, an American Croat, collector and psychiatrist from New York, who bought the painting a few years ago in the Sotheby auction house. It is a masterpiece created by the painter Andrija Medulić, also known as Andrea Schiavone and Andrea Meldolla, a native of Zadar who went to Venice at an early age, and whose painting, as the director of the Museum of Arts and Crafts Miroslav Gašparović points out, represents a great qualitative shift and gain for MUO, the city of Zagreb and the Republic of Croatia.

Sva raskoš *Jadranske zone*

Škola folklor je važan stručno-znanstveni program u oblikovanju kulturno-umjetničkog djelovanja Hrvata izvan RH koji za izražavanje svoje pripadnosti najčešće odabiru neki od segmenata folklor

Tekst i foto: **mr. sc. Snježana Jurišić**

Jedan od najdugovječnijih programa Hrvatske matice iseljenika, tradicionalna Ljetna škola hrvatskoga folklor, održana je u Hi Hostel u Zadru, od 4. do 13. kolovoza ove godine. Desetodnevni program poučavanja tzv. *Jadranske zone*, plesova, nošnji, pjesama i glazbala hrvatskoga jadranskog područja, pokazao je svu raskoš etnoloških i etnomuzikoloških folklornih sadržaja ovoga dijela Hrvatske.

Više od 60 seminaraca, sudionika Ljetne škole, povezala je ljubav prema hrvatskoj tradicijskoj kulturi i folkloru te su sudjelovali u tri grupe: ples, tambure i tradicijska glazbala. Učili su pjesme i plesove jadranskog područja te slušali teorijska predavanja o razvoju etnokoreologije, narodnoj plesnoj kulturi, narodnim nošnjama i drugim temama potrebnim za vođenje ansambla.

Glavni cilj ovoga stručno-znanstvenog programa je očuvanje autohtonosti i izvornosti u području glazbeno-scenske izvedbene umjetnosti jer ples, pjesma i glazba su najprivlačniji i



Pred hostelom za svoj gušt

najčešće izvođeni dio hrvatske narodne umjetnosti, pogotovo kad je riječ o kulturno-umjetničkom djelovanju Hrvata izvan RH koji za izražavanje svoje pripadnosti hrvatskome nacionalnom biću najčešće odabiru neki od segmenata folklor. Glavni voditelj Škole je Andrija Ivančan, koji vodi i ples, zatim Tibor Bun, voditelj tamburaške sekcije te Vjekoslav Martinić, koji vodi tradicijska glazbala.

Gost predavač je maestro Siniša Leopold, a program vode vrsni folklorni stručnjaci i ugledni istraživači, čuvari hrvatske narodne kulture: Tonči i Marica Tadin, Vidoslav Bagur, Nenad Milin,

prof. dr. Goran Oreb, Katarina Horvatić i Kristina Benko Markovica.

UNATOČ JEZIČNOJ BARIJERI

Ovogodišnji seminarci došli iz Sjeverne i Južne Amerike, iz Njemačke, Švedske, Austrije, Rumunjske, Mađarske, Bosne i Hercegovine, Srbije i iz raznih krajeva Lijepa Naše. Lucas Mihalić iz Malmoa, Švedska, izabrao je grupu tradicijska glazbala i učio je svirati tamburu samicu, a cilj mu je svirati sve vrste tambura. Tako je i s plesom, puno je tu različitih koraka, stilova i potrebno je i više puta polaziti ovu Školu kako bi se baš sve gradivo svladalo, a predavači su nepresušno vrelo priča i informacija s terena, literature, dugogodišnjeg iskustva, istraživanja... Zdenka Korperich, voditeljica HKZ Croatia iz Hamburga, koja je sve vrijedno bolježila rekla je na kraju škole: "Dovela sam dvije djevojke iz KUD-a da plešu i usvajaju korake i stil, a ja sve zapisujem što voditelj priča i naglašava kako bismo što više naučili i prenijeli ostalim članovima našeg društva." Možda je polaznicima iz Argentine malo teže bilo pratiti nastavu jer oni tek uče hrvatski jezik, ali im to nije smetalo - Federico Bano Albani, Karen Bauk i Paula Espinosa Alvarez odmah su se uklopili i unatoč jezičnoj barijeri



Pred završnu priredbu



Poučavali su se plesovi Jadranske zone

Iako su usvojili plesne korake i sviranje glazbala, a i cijela grupa je bila skladna, pomagali su jedni drugima, uskakali, usmjeravali, došaptavali. Naravno da zabave nije izostalo: "Plešemo, pjevamo i družimo se i već smo stekli nova prijateljstva s Hrvaticama i Hrvatima iz cijeloga svijeta. Veže nas ljubav prema narodnoj tradiciji. Svi mi želimo očuvati naše običaje i naš identitet, gdje god bili", naglašava Jelena Garić. Neki su se već povezali i dogovorili buduće susrete, turneje, druženja. Tako je Valentina Capek iz Njemačke postala pridružena članica hrvatskoga KUD-a Klokotić iz Rumunjske i KUD-a Klas iz Podsuseda, ... puno je tu priča i jednostavno trebate doći i pridružiti se ovoj velikoj folklornoj "obitelji".

Svi su zadovoljni voditeljima i predavačima koji su nesebično dijelili znanje i ohrabрили polaznike da nastave stečeno znanje prenositi dalje, odnosno da budu dio lanca kako bi se očuvala naša kulturna tradicija. I tako cijeli dan prođe u pjesmi, svirki i plesu, pa i u kratkim stankama i na večer nakon radnoga školskog dana. Ima nešto posebno u Ljetnoj školi hrvatskoga folklor – ljubav je to prema tradiciji, ljubav koja ispunjava, pomaže polaznicima da rastu uz kulturu te budi kreativnost i stvaralački duh. Upravo zato je uvijek veselo i zanimljivo na #LJŠHF2022. A završili smo sijelom uz prigodne riječi zamjenika ravnatelja Hrvatske matice iseljenika, dr. sc. Ivana Tepeša, gdje su svi polaznici prikazali djelić naučenog i zakazali ponovni susret već u Zimskoj ili ponovno u Ljetnoj školi sljedeće godine. ■

ENG One of the longest-running programs of the Croatian Heritage Foundation, the traditional Summer School of Croatian Folklore, was held at the Hi Hostel in Zadar from August 4 to August 13 of this year. The ten-day program of teaching the so-called Adriatic zone—dances, costumes, songs and musical instruments of the Croatian Adriatic region—showed all the splendor of the ethnological and ethnomusical contents of the folklore of this part of Croatia.

U znaku 30. obljetnice projekta

Mladi iz deset zemalja uredili su na otoku Krapnju, u šibenskome arhipelagu, suhozid, stoljetnu gusternu, raskrčili protupožarne putove, očistili dio podmorja,...



Izlet u NP Krka

Tekst: Nives Antoljak Foto: HMI

A

tention, please!

Odjekivao je prvi dan u Euroclubu u Brodarici gdje su se okupili sudionici ovogodišnjeg EHTF-a. Došli su iz 10 zemalja svijeta da bi volontirali i sudjelovali u ekološkom projektu HMI-ja kojemu je cilj da mladi, stariji od 18 godina, rade na očuvanju prirodne i kulturne baštine Hrvatske. Ove godine na malenome otočiću Krapnju, najnižem u cijelome Jadranskome moru, poznatom po drevnim spužvarima. Ovime otkrivamo još jedan biser Hrvatske gdje EHTF ostavlja trag.

Sudionici se predstavljaju pa saznajemo kako su ove godine došli studenti, sedlari, profesori, učitelji,

animacijski stručnjaci, aktivni članovi makedonsko-hrvatskog društva, glumci, kipari... dvadesetak mladih koji su proveli dva tjedna u prekrasnoj slozi radeći, kupajući se, učeći hrvatski, snimajući film ili skupljajući fotografije i izjave za medijsku radionicu.

Koliko se samo novih prijateljstava rodilo, a možda i ljubavi, koja će u budućnosti rezultirati poslovnim kontaktima. Možda im je nedostajalo još vremena, možda je malo dva tjedna, nekada je projekt trajao tri tjedna, no vremena se mijenjaju i mladi imaju sve manje vremena pa kad dođu u Hrvatsku žele puno toga obići – rodna mjesta svojih predaka, dio obitelji koji živi u RH ili pak što više upoznati domovinu svojih roditelja.

Uspjeli su ostaviti trag, a to potvrđuje i predsjednik MO Krapanj Dalibor



Garma, ovogodišnji domaćin, koji je sa sudionicima proveo svaki dan na terenu. Izrazio je zadovoljstvo učinjenim, a to nije malo: uredili su suhozid, stoljetnu gusternu, raskrčili su protupožarne puteve u šumi, očistili su zajedno s roniocima dio podmorja. Velik je posao odrađen unatoč ovogodišnjim vrućinama koje su mladi odlično podnijeli. Naravno, nisu samo radili, organiziran im je razgled NP Krka, jednog od bisera Hrvatske, obišli su mjesta gdje se 2016. održavao EHTF i uživali u prirodnim ljepotama. Upoznali su i obližnji kraljevski grad Šibenik, uz stručno vodstvo. Proslavili su veliki dan s Krapljanima, njihovu Gospu od Anđela.

POČELO JE 1992. U VOĆINU

Kruna je bila proslava 30 godina projekta Task Force u Šibeniku koju nam



Čistilo se podmorje Krapnja

je darovao jedan od začetnika TF-a, Stiv Hrkač. Prisutna je bila i njegova sestra, suosnivačica Sylvia Hrkač iz Kanade, zatim Nik Vidak, prvi voditelj TF-a 1992. godine u Voćinu, te Ivan Tepeš, zamjenik ravnatelja HMI-ja koji je podijelio zahvalnice ovogodišnjim sudionicima



Radilo se na obnovi suhozida

i prigodno im zahvalio. Latino ritmovi digli su sve na noge, kao i domaće pjesme nakon ponoći kada je započeo Dan domovinske zahvalnosti, što će im zasigurno ostati u sjećanju.

Zadnjeg dana 5. kolovoza slijede i zadnji poslovi, praznik je i to se obilježava, slijedi zadnje "bacanje" u čisto more te pripreme za završnu svečanost. Na malenom trgu ispred konobe "Vito", gdje su osim ručka imali prilike slušati o povijesti Krapnja, sve je spremno. Platno je razapeto i gleda se film snimljen na filmskoj radionici "Ajkula s Krapnja". Domaća publika se smije. Polaznici radio-nice hrvatskoga jezika pjevaju pjesmu Olivera Dragojevića, a medijska pokazuje svoje radove, Power point prezentacijom pokazali su domaćoj publici, koja je danima gledala mlade s lopatama i pijucima kako hodaju njihovim otokom, što su oni sve priredili, popravili, počistili. Pljesak nije izostao. Među publikom su se našli i naši iseljenici, povratnici, i svi su oni sa simpatijama gledali mladež s nadom da će se barem netko od njih jednog dana vratiti na Krapanj.

Attention, please!

Zadnji. Suze prevladavaju, ali i obećanja da će ponovno doći, da će se ponovno sresti. ■



Aktivnosti medijske radionice

LEGENDE S KRAPNJA

"Čak i nakon šest godina u ulozi voditelja ovog projekta nikad se nije javio osjećaj da bi moglo biti dosta. Posebna je čast kada možeš biti domaćin ovim mladim ljudima, od kojih su mi neki i vršnjaci. Dijelimo istu krv, ali opet i različiti smo jer dolazimo iz različitih krajeva svijeta. To čini cijeli projekt jako zanimljivim. Uvijek se nešto može međusobno naučiti dok se uz svu zabavu i druženje ostavlja trag na lokalnoj zajednici. Legende s Krapnja sada se nakon ova dva tjedna prepričavaju i preko oceana, a voditeljsko srce posebno se ispuni kada mnogi od njih izjave kako bi se vratili u Hrvatsku - to je prava vrijednost ove bajke koja se zove EHTF." (Mihovil Rora, asistent-voditelj na EHTF-u)

ENG This summer, at the end of July and the beginning of August, about twenty young people from 10 countries around the world participated in the traditional volunteer and environmental project of the Croatian Heritage Foundation, Eco Heritage Task Force 2022, held on the island of Krapanj in the Šibenik archipelago, where they restored a drystone wall, a century-old draw-well, cleared the fire lanes, cleaned part of the underwater area, etc. This year's program was also the 30th anniversary of the project, which was first held in 1992 in Voćin.

I rujan je Marijin mjesec

Općenito se može smatrati da raznolikost imena pojedinoga blagdana i njegova pojavnost u brojnim mjesnim govorima uvijek pokazuje i dokazuje omiljenost toga blagdana u puku. To se nedvojbeno može reći i za blagdan Rođenja Marijina.

Premda se najveći marijanski blagdan (svetkovina Uznesenja Blažene Djevice Marije ili Velika Gospa) slavi u kolovozu, rujan je također, barem u svojoj prvoj polovici, bogat više ili manje poznatim marijanskim blagdanima. Tako se 12. rujna obilježava *Ime Marijino*, a 15. rujna ponegdje *Žalosna Marija* (ponegdje se pak taj Gospin blagdan obilježava u korizmi).

Ipak, jedini rujanski marijanski blagdan koji je u hrvatskom puku vrlo omiljen i općepoznat jest blagdan Rođenja Marijina, 8. rujna. Jedno od starijih pučkih imena za taj blagdan ustalilo se u inačici *Mala Gospoja* (npr. na otoku Krku ili pak na Grobinščini u zaleđu Rijeke). Nekoć je to ime sezalo i sjevernije na čakavsko područje, pa se u čakavskom Kmpolju kraj Otočca u Lici može još čuti inačica *Gospoja*, premda je danas češće i običnije *Velika* i *Mala Gospa*. O nekadašnjoj uobičajenoj uporabi inačice *Gospoja* u tom kraju svjedoči i stari naziv *medgospojansko vrime* za vremensko razdoblje između blagdana Velike i Male Gospoje.

Među Hrvatima u dijelovima srednje Bosne rabi se inačica *Mala Gospo(j)ina*, isto tako ponegdje u istočnoj Hercegovini, također među bunjevačkim i šokačkim Hrvatima u Bačkoj. Zanimljivo je da se u pojedinim pak govorima Hrvata u zapadnoj Hercegovini inačica *Gospojina* zadržala kad je riječ o blagdanu Uznesenja Marijina, tj. Velike Gospe (15. kolovoza), ali za blagdan Rođenja Marijina obično rabi ime *Mala Gospa*. S jezikoslovnoga gledišta valja pretpostaviti da je ime *Gospojina* u tim krajevima starije, a *Gospa* razmjerno novije koje je postupno prevladalo zbog blizine Dalmacije u kojoj je uobičajeno. Međutim, u Dalmatinskoj se zagori također ponegdje rabilo ime *Gospojina* pa npr. književnik Milan Begović, koji je bio rodnom iz Vrlike kraj Sinja, u svojim djelima rabi blagdansko ime *Mala Gospojina*. Šokački pak Hrvati u Rekašu u Rumunjskoj rabe za taj blagdan ime *Mali Gospođin*. U Dalmaciji je najčešće ime *Mala Gospa*, od zadarskoga područja, preko srednje Dalmacije do Pelješca i dubrovačkoga područja. Sukladno različitim dijalektnim značajkama mjesnih govora u Dalmaciji, posebice onih koji pripadaju čakavskom narječju, to se blagdansko ime rabi u različitim glasovnim inačicama. Danas je ime *Mala*



Piše: Sanja Vulić

Gospa prevladalo i među šokačkim Hrvatima u Slavoniji i Baranji, pa čak i u pojedinim govorima podravske Hrvata u Mađarskoj (npr. u Križevcima, mađ. Drávakeresztúr). U mnogim mjestima u Dalmaciji u kojima su uobičajena ženska imena koja završavaju na -e nerijetko se rabi imenska inačica *Mala Gospe*, opet u različitim glasovnim inačicama.

Druge su po čestotnosti u hrvatskim govorima realizacije s imenicom *Maša*, odnosno *Meša* kao drugim dijelom blagdanskoga imena. U čakavskim i temeljno čakavskim govorima oko Ogulina, Ozlja, Duge Rese i Karlovca rabi se ime *Mala Maša*. To su ime u novu domovinu ponijeli predci današnjih gradišćanskih Hrvata i predci nekadašnjih Hrvata u Hajmašu u Mađarskoj nedaleko od Pečuha. I oni su potjecali iz središnje Hrvatske. U kajkavskim je govorima uobičajena inačica *Mala Meša* (Turoplje, Podravina, Hrvatsko Zagorje i dr.), naravno u različitim glasovnim realizacijama, a među kajkavcima u Gorskom kotaru, npr. u Delnicama *Moaua Moaša*. Odatle u delničkom govoru i naziv za mjesec rujan *moauomoašenek*. Drugdje se u kajkavskim govorima u Gorskom kotaru susreće naziv *majmašno vreime* za razdoblje između blagdana Velike i Male Gospe (Maše), a štokavci u Žumberku, pod utjecajem starosjedilaca kajkavaca, zovu to razdoblje *medumaše*. U Samoboru pak stariji izvorni govornici za mjesec rujan rabe naziv *malomašnjak*, a u starim je kajkavskim tekstovima zabilježena inačica *malomešnjak*.

Zanimljivo je da, premda je riječ o blagdanu Marijina rođenja, samo manji dio mjesnih govora sadrži ime *Marija* u okviru pučkoga blagdanskoga imena. Susreće se npr. u pojedinim čakavskim govorima u središnjoj Istri u inačici *Sveta Marija Mala*, također kod karaševskih Hrvata u Rumunjskoj. Ponegdje je ime *Marija* u tom blagdanskom imenicu stopljeno s odrazom starodalmatoromanskoga pridjeva *sanctus* (svet), npr. u govoru Rukavca kraj Rijeke u imenu *Mala Stomorina* (Mala sveta Marija).

Općenito se može smatrati da raznolikost imena pojedinoga blagdana i njegova pojavnost u brojnim mjesnim govorima uvijek pokazuje i dokazuje omiljenost toga blagdana u puku. To se nedvojbeno može reći i za blagdan Rođenja Marijina. ■



QR KOD
za online
Spomenak

Mala škola je jako *kul*, dolazimo svako ljetno u *jul*

Jedinstvenu Školu, 29. po redu, od 18. do 29. srpnja u Novome Vinodolskom pohađalo je 80 polaznika iz 14 europskih i preoceanskih zemalja



QR KOD za
filmove s
radionice



Polaznici i voditelji 29. Male škole hrvatskoga jezika i kulture

Tekst: **Ivan Igić** Foto: **Snježana Radoš**

Radno i razigrano, kreativno i poticajno, mnogo se toga lijepog i vrijednog dogodilo na ovogodišnjoj Maloj školi hrvatskoga jezika i kulture, koja je održana od 18. do 29. srpnja 2022. u Novome Vinodolskom, jedinstvenome mjestu darovitih polaznika iz 14 europskih i preoceanskih zemalja: SAD-a, Ujedinjenih Arapskih Emirata, Irske, Italije, Španjolske, Ujedinjenog Kraljevstva (Sjeverne Irske, Škotske, Engleske), Luksemburga, Njemačke, Austrije, Švedske, Poljske, Makedonije, Crne Gore i Kosova.

Kad pokucate i otvorite dveri Male škole, ući ćete u zanimljiv svijet koji ima dušu i srce koje savršeno dobro radi zahvaljujući voditeljici Ladi Kanajet Šimić. Tu su i uigrani iiskusni voditelji koji Školi daju poseban duh i šarm. Sad kad ste već ušli, zavirite u svaki kutak Male

škole koji krije svoju tajnu, a za to će vam trebati ključevi koje vjerno čuva naš voditelj Vedran.

ZAVIRITE U KUTKE MALE ŠKOLE

Iza velikih vrata skrivaju se jutarnje jezične radionice koje počinju svakog jutra u 9.00 sati i donose miris morskih dubina i pogled na veliko plavetnilo koje je motivacija za učenje novih hrvatskih riječi i gramatike. Osim učenja jezika, tu su igra, zabava i svakodnevno druženje i prepričavanje dogodovština od prethodnoga dana, što zajedno pak stvara uvjete da polaznici budu uronjeni u hrvatski jezik, ali i da u druženju s vršnjacima iz cijeloga svijeta stvore mnogobrojna prijateljstva.

Kad se nakon jezičnih radionica stubama popnemo na prvi i drugi kat, zavirit ćemo u sobe osamdeset polaznika koje se posebno ocjenjuju. A da se spremanje soba i te kako isplati, mogu potvrditi voditeljice Iva i Ines koje nisu

imale lak zadatak. Kako su novinari Spomenka istražili, voditeljice za vrijeme jutarnjih radionica pregledavaju i ocjenjuju sobe ocjenama 1-5 i pomno paze da sve bude uredno. Ove godine možemo čestitati dečkima iz Skoplja iz sobe broj 26 koja je osvojila najviše ocjene, a dečki su se fino osladili nagradama.

RADIONICE, SPORT, ZABAVA...

Uz čestitke i pjesmu spuštamo se na plažu. Neizostavni dio svake Male škole mnogobrojne su sportske i zabavne aktivnosti pa je i ove godine održano natjecanje u plivanju, košarci, zabavnoj odbojki vodenim balonima, štafetnim igrama i stolnome tenisu, a sve pod budnim okom voditelja Filipa i Tomislava i pomoćnog voditelja Filipa koji, osim što dodjeljuju bodove za najbolju igru, paze i na sportsko ponašanje, navijanje, motiviranje i sl. Kažu da kad Vedran otključa vrata terase i svi krenu na večernju zabavu, Tomislav se rado prihvati mikrofona i vodi večernji program s igrom, pjesmom i plesom u koji se rado uključe i drugi voditelji.

Tišina, snima se! stoji na velikim i teškim bijelim vratima iza kojih se kriju - pametni telefoni i računala. Posebna je to prostorija u kojoj nastaju uvijek



Pripreme za predstavljanje zemalja u sklopu večernjeg programa



Jezična radionica

Na Završnoj priredbi nazočili su: dr. Ivan Tepeš, zamjenik ravnatelja Hrvatske matice iseljenika, gđa Ivanka Kunštić iz Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan RH, domaćini iz Crvenog križa grada Zagreba te roditelji, rodbina i prijatelji polaznika



zanimljivi i duhoviti filmovi filmske radionice, a velika je ovogodišnja poslastica videospot nastao u filmskoj radionici voditeljice Mateje čije vam riječi pjesme donosimo. Videospot i ostale filmove koje su s polaznicima napravile voditeljice Mateja i Viktorija možete pogledati skeniranjem QR koda.

MALA ŠKOLA

*Ja sam pravi borac, flegma i primorac.
Svi me zovu lijeni Crnogorac.
Tivat, Kotor, Bar i Novi,
tu se brodom jako dobro plovi.
Volim ajvar i donuts,
ja sam pravi Makedonuts.
Ohrid, Skoplje i Vardar,
njihov ja sam stanar.
Ova Mala škola je jako kul,
dolazimo svako ljeto u jul.
Svaki put sve je full full,
bolje nego Istanbul.
Mala škola na kraj mora,
zabava je to do bola.
Svi te ovdje jako vole,
prijatelje zovi svoje.
Mala škola prava je fora
iako se u njoj učiti mora.
Svaki put kad svane nova zora,
profama dođe jedna bora.*

(autori polaznici Filmske radionice)

ZAVRŠNA PRIREDBA

Iza vrata na kojima piše *Krk* održava se lutkarska radionica. Vješti lutkari s voditeljicama Livijom i Manuelom pripremili su sjajnu lutkarsku predstavu. Sve uzvanike na završnoj priredbi upriličenoj posljednje večeri Male škole, 28. srpnja, zadivila je glumačka lakoća malih lutkara koji su oživjeli legendu o Kotoru u kojoj je vila, koja gradi i pomaže kralju

Stjepanu sagraditi grad, poslala publici važnu poruku o skromnosti. Nakon lutkara, zašao neki momak u šumu Striborovu, a nije znao da je šuma začarana i da se u njoj svakojaka čuda zbivaju. Briljantno čudo Striborove šume prikazali su uigrani članovi jutarnje dramske radionice pod vodstvom voditeljice Aleksandre koja kad je ciknula, zanjise se čitava šuma na terasi, provali se zemlja, propade u zemlju golemi dub s dvorovima i sa selom srebrom ogradenim nestade Stribora i Domaćih, ciknu snaha iza duba, pretvori se u guju - uteče u rupu - a voditelj završne priredbe, Leon El Assadi, nađe se nasred scene sam. Simpatični i nadasve profesionalni Leon proveo nas je završnom priredbom i do druge dramske radionice voditeljice Aleksandre čiji su polaznici uprizarili *Crvenkapicu* i *vuka*. Publika je s oduševljenjem pratila i dvije predstave dramskih radionica voditeljice Grozdane. Zabavila se otkrivajući mali misterij u Maloj školi u šarmantnoj predstavi *Tko je ukrado croissante?* u izvedbi marljive jutarnje dramske radionice. Popodnevna Grozdanina dramska izvela je bravuroznu predstavu *Zovem se Zajc* o životu i radu velikog skladatelja, maštovito spajajući tekst, pokrete i glazbu. Poslastica za kraj bila je plesna radionica voditeljice Sare čiji su nas polaznici veselim, ritmičnim koracima i fantastičnom koreografijom doveli do kraja završne priredbe.

IZLOŽBA RADOVA

Naravno da ništa nije moglo proći bez Spomenka i marljivih novinara koji su pod vodstvom voditelja Ivana prikupljali, obrađivali i pisali vijesti, fotografirali,

smišljali i provodili intervjue s polaznicima i voditeljima i sve to objedinili u listu Spomenak, a i veliki dio objavili na portalu Spomenak koji je prošlogodišnji novitet Male škole. Izložba Spomenka nije bila jedina izložba na završnoj priredbi. Važno je bilo pogledati izložbu *Etno nakit*. Tradicijski nakit nastajao je u posebnim prostorijama Školice gdje je voditeljica Snježana s marljivim polaznicima, zatrpama perlicama, niže narukvice, nanogice i tradicijske ogrlice i naušnice. Velika pohvala ide i polaznicima likovnih radionica i njihovim kreativnim voditeljicama Anji i Sari koje su završnu izložbu obogatile prekrasnim likovnim radovima rađenim raznim tehnikama na teme likova Zagrebačke škole crtanog filma, baštine i hrvatskih simbola.

Došli smo do kraja. Treba zaključati dveri Male škole do iduće, tridesete, slavljeničke godine. Hrvatska matica iseljenika zahvaljuje svima koji su ove godine sudjelovali u 29. Maloj školi hrvatskoga jezika i kulture i u nju utkali dio sebe, a velika zahvala ide našim dragim domaćinima, Vili Rustici - Odmaralištu Crvenog križa Grada Zagreba u Novome Vinodolskom te Ministarstvu vanjskih i europskih poslova koje je omogućilo dolazak djece iz Janjeva. ■

ENG Many beautiful and valuable things happened at this year's Little School of Croatian Language and Culture where time was spent working, but also being playful in a creative and stimulating environment. The School was organized by the Croatian Heritage Foundation as it does every year and it took place from July 18 to July 29, 2022 in Novi Vinodolski, a unique place of eighty gifted participants from 14 European and overseas countries: USA, United Arab Emirates, Ireland, Italy, Spain, United Kingdom (Northern Ireland, Scotland, England), Luxembourg, Germany, Austria, Sweden, Poland, Macedonia, Montenegro and Kosovo.

Nominativ, Akuzativ i Dativ u Sveučilišnoj školi

Sveučilišna škola hrvatskoga jezika i kulture dugovječni je Matičin program (prva Ljetna škola hrvatskoga jezika i folklor pokrenuta je 1980.) koji se od 1991. provodi u suradnji sa Sveučilištem u Zagrebu, pokazujući odličan primjer dugogodišnje uspješne suradnje dviju institucija različitoga profila rada



Pozdravne riječi rektora Damira Borasa, ravnatelja HMI-ja Mije Marića te voditeljice škole Zrinke Jelasko

Napisala: Lada Kanajet Šimić
Foto: Mirta Šimaga

Hrvatska matica iseljenika i Sveučilište u Zagrebu proveli su od 27. lipnja do 22. srpnja 2022. svoju već tradicionalnu Sveučilišnu školu hrvatskoga jezika i kulture, koja je okupila 29 polaznika iz Austrije, Njemačke, Mađarske, Italije, Engleske, Škotske, SAD-a, Kanade, Australije, Južnoafričke Republike, Čilea, Španjolske i Hong Konga. Kao i prethodnih godina, Školu su polazili i stipendisti s partnerskih sveučilišta: Sveučilišta u Grazu i Sveučilišta u Klagenfurtu (Austrija), Sveučilišta u Padovi i Sveučilišta u Trstu (Italija), Sveučilišta u Glasgowu i Sveučilišta u Edinburghu (Škotska) te Sveučilišta u Pečuhu i Instituta Filip Kaušić (Mađarska).

Ovogodišnja novost je da je jedna stipendija dodijeljena Središnjem državnom uredu za Hrvate izvan RH koji je, zajedno s Hrvatskom maticom ise-

ljenika, na temelju natječaja dodijelio stipendiju polaznici sa Sveučilišta *Adolfo Ibáñez* (Čile).

Škola je svečano otvorena na Rektoratu Sveučilišta u Zagrebu. Tom prigodom studente su pozdravili: prof. dr. sc. Damir Boras, rektor Sveučilišta u Zagrebu; Mijo Marić, prof., ravnatelj Hrvatske matice iseljenika i prof. dr. sc. Zrinke Jelaska, voditeljica Škole.

INTENZIVNI JEZIČNI PROGRAM

Akademski program, koji je provelo Sveučilište u Zagrebu, obuhvaćao je 120 školskih sati nastave, 105 sati obvezne nastave i 15 sati dodatne nastave. Jezična nastava sastojala se od odvojenih gramatičkih i lektorskih sati. Kao i svake godine, polaznici su bili raspoređeni u skupine prema jezičnom predznanju, koje su i ove godine imale simbolične nazive, a to su bili Nominativ,

Akuzativ, Dativ za gramatičke grupe te Glasovi, Riječi i Rečenice za lektorske grupe. Nakon završetka Škole studenti su dobili dvojezične isprave, na hrvatskome i engleskome jeziku – diplomu Sveučilišne škole, svjedodžbu s prijepisom ocjena u kojoj se, uz ocjene iz Hrvatskoga jezika, onim studentima koji su položili ispit iz predmeta Hrvatska kultura navodi da su odslušali i 30 sati nastave ovoga predmeta, te potvrdu o ostvarenim ECTS bodovima: za položena oba dijela ispita iz Hrvatskoga jezika 8 ECTS bodova, a za položeni ispit iz Hrvatske kulture 1 ECTS bod.

OD KUĆE ŠENOA DO DVORCA TRAKOŠČAN

Osim nastave, studenti su na samome početku prvoga tjedna vođeni povjesničarima umjetnosti dr. sc. Danielom Premerlom i izv. prof. dr. sc. Dankom Šo-



S Tihomirom Hojsakom i Filipom Novoselom nakon koncerta



Studentica Tina Martić svira na klaviru obitelji Šenoa



Posjet Tehničkom muzeju Nikole Tesle

Nakon završetka Škole studenti su dobili dvojezične isprave, na hrvatskome i engleskome jeziku – diplomu Sveučilišne škole, svjedodžbu s prijepisom ocjena u kojoj se, uz ocjene iz Hrvatskoga jezika, onim studentima koji su položili ispit iz predmeta Hrvatska kultura navodi da su odslušali i 30 sati nastave ovoga predmeta, te potvrdu o ostvarenim ECTS bodovima: za položena oba dijela ispita iz Hrvatskoga jezika 8 ECTS bodova, a za položeni ispit iz Hrvatske kulture 1 ECTS bod.

urekom obišli zagrebačke znamenitosti, uživali u ljepotama Plitvičkih jezera te fantastičnom koncertu hrvatskoga dua Hojsak & Novosel koji su svoje obrade hrvatskih tradicionalnih pjesama izveli u suradnji s bugarskim kavalistom Theodosijem Spassovom. Bila je to prava glazbena poslastica koju je još više zasladio spontani susret i srdačni razgovor s ovim sjajnim hrvatskim dvojcem. Hvala Tihomiru Hojsaku i Filipu Novoselu na tome!

Predavanjem o hrvatskome identitetu prof. dr. sc. Božo Skoko približio je polaznicima Hrvatsku i Hrvate u 25 slika koje obuhvaćaju povijesne, kulturološke, gospodarstvene, sportske, sociološke i druge komponente. Svojevrsni nastavak ovome iznimnom predavanju

bio je posjet Tehničkome muzeju Nikole Tesle u kojemu su se studenti mogli uvjeriti kako svijet izgleda zahvaljujući, uz ostalo, i čovjeku koji je izumio 20. stoljeće – Nikoli Tesli. Zanimljivo je bilo u izumiteljevom kabinetu, ali i u planetariju gdje je održana i mala igra prevođenja naziva sazvežđa.

Studenti su još obišli Muzej prekinutih veza, Etnografski muzej te Kuću Šenoa, u kojoj je studentica Tina Martić i zasvirala na dvije stotine godina starome klaviru obitelji Šenoa. Program kulture završio je uvijek veselim i raznolikim izletom u Hrvatsko zagorje.

BUGA I USPJEŠNA POVIJEST ŠKOLE

Sveučilišna škola hrvatskoga jezika i kulture tradicionalni je program HMI-

ja (prva Ljetna škola hrvatskoga jezika i folklor pokrenuta je 1980.), koji se od 1991. provodi u suradnji sa Sveučilištem u Zagrebu. Program škole namijenjen je mladeži hrvatskoga podrijetla i svima drugima koji žele upoznati Hrvatsku, proširiti svoje znanje o njoj, naučiti ili usavršiti hrvatski jezik te se upoznati s hrvatskom kulturom i poviješću, a provode ga stručnjaci za inoezični hrvatski te povjesničari, povjesničari umjetnosti i drugi stručni suradnici. I ove godine u Školi se naporno radilo, a i izvan nje, ali bilo je tu i puno smijeha, zabave, pjesme, novih prijateljstava... Hrvatska matica iseljenika zahvaljuje svima, vrijednim polaznicima te stručnim predavačima i vodičima, na srdačnosti i profesionalnosti. ■



Pred zgradom Sveučilišta nakon podjele diploma

ENG From June 27 to July 22, 2022, the Croatian Heritage Foundation and the University of Zagreb held their already traditional University School of Croatian Language and Culture, which gathered 29 participants from Austria, Germany, Hungary, Italy, England, Scotland, the USA, Canada, Australia, South Africa, Chile, Spain and Hong Kong. As in the previous years, the School was also attended by scholarship holders from partner universities: the University of Graz and the University of Klagenfurt (Austria), the University of Padua and the University of Trieste (Italy), the University of Glasgow and the University of Edinburgh (Scotland) and the University of Pécs and the Filip Kaušić Institute (Hungary). After finishing the School, the students received bilingual documents, in Croatian and English, a diploma from the University School, a certificate with a transcript of grades (in which, in addition to the grades in the Croatian language, the attendance of 30 hours of this subject is stated for those students who passed the exam in the subject on Croatian culture), and a certificate of earned ECTS points: 8 ECTS points for passing both parts of the exam in Croatian language, and 1 ECTS point for passing the exam in Croatian culture.



Tri najljepše na 9. Reviji u Tomislavgradu

Predивно i nezaboravno iskustvo

Dvadeset djevojaka hrvatskih korijena iz Argentine, Austrije, Bosne i Hercegovine, Crne Gore, Belgije, Kanade, Kosova, Mađarske, Njemačke, Poljske, Srbije i Venezuele sudjelovalo je u tradicionalnome programu Udruge stećak i Hrvatske matice iseljenika

Teks i foto: mr. sc. Snježana Jurišić

Udruga Stećak odlučila je nakon prošlogodišnje online Revije ponovno organizirati tradicionalnu Reviju i izbor najljepše Hrvatice u narodnoj nošnji na glavnome Trgu gange i Hajdučke družine u Tomislavgradu, a Hrvatska matica iseljenika kao suorganizator provela je petodnevni program za sudionice na kojem su upoznale hrvatsku prirodnu, vjersku i kulturnu baštinu, naučile odijevati i predstaviti tradicijsko narodno ruho, pjevati i plesati hrvatske tradicionalne plesove i, naravno, družile se i stjecale nova prijateljstva.

Dvadeset djevojaka i još toliko pratilja, hrvatskih korijena iz 12 zemalja (Argentina, Austrija, Bosna i Hercegovina, Crna Gora, Belgija, Kanada, Kosovo, Mađarska, Njemačka, Poljska, Srbija, Venezuela) oduševljeno je programom i samo imaju riječi hvale: "Jedno predивно i nezaboravno iskustvo! Čuvajmo i dalje našu kulturnu baštinu i nosimo ponosno hrvatsku nošnju!", Marijana Gojević; "Jedno divno iskustvo, nezaboravno druženje, podrška, prijateljstva... Nešto što se nikada neće izbrisati... jako sam sretna što sam vas upoznala, zaišta sam obogatila svoju dušu poznanstvom s vama...", Mijana Crepulja; "Ovo je za mene još jedno veliko iskustvo koje nikada neću zaboraviti, neću zaboravi-

ti ove divne ljude koje sam upoznala i provela s njima sve ove dane najljepše i najbolje što sam mogla... svi smo bili jedni za druge do kraja!", Ivona Gubrac – samo su djelić dojmova koje su djevojke ponijele u svoje daleke zemlje.

DOŠLE IZ CIJELOGA SVIJETA

Najviše emocija bilo je zadnje svečane večeri kad je žiri birao među njima one najljepše u nošnji. Prvo mjesto osvojila je Drina Jelena Dujmić iz Kanade čija majka je duvanjskih korijena, prva pratilja bila je Darija Tomičić iz Poljske, a druga pratilja Natalija Florencia-Jelčić iz Argentine. Ana Gucić s Kosova dobitila je titulu najfotogeničnije djevojke prikupivši najveći broj Facebook glasova do sada. No, sve djevojke su pobjednice – sudionice Revije došle su iz cijeloga svijeta, od predstavnica hrvatskih iseljeničkih zajednica iz različitih europskih zemalja do predstavnica hrvatskih zajednica iz Europe i s drugih kontinenata – od Sjeverne do Južne Amerike, a sudjelovale su tradicionalno i tri predstavnice Hrvata Bosne i Hercegovine. Na svečanom otvorenju završne večeri sve je pozdravio dr. sc. Ivan Tepeš, zamjenik ravnatelja Hrvatske matice iseljenika, naglasivši značaj ovoga programa za povezivanje Hrvata iz cijeloga svijeta s ciljem promicanja bogatstva hrvatske tradicijske kulture te pružanja potpore Hrvatima Bosne i Hercegovine, posebice u jačanju i očuvanju nacionalnog i kulturnog identiteta. Prigodne darove nagrađenim djevojkama uručili su: načelnik Općine Tomislavgrad Ivan Buntić, predsjednik Vlade Hercegbosanske žu-



Revija narodnih nošnji održana je i u Biogradu n/m

Pred Muzejom Sinjske alke



panije Ivan Vukadin, kandidatkinja za hrvatskoga člana Predsjedništva BiH Borjana Krišto i Dragan Čović, predsjednik Hrvatskoga narodnog sabora.

Manifestacija je već tradicionalno održana pod pokroviteljstvom dr. Dragana Čovića, predsjednika Hrvatskoga narodnog sabora, Središnjega državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske, Vlade Hercegbosanske županije i Općine Tomislavgrad, a ove godine u program se uključio Grad Biograd n/m gdje su djevojke imale profesionalno fotografiranje u nošnji ispred crkve sv. Stošije i održale reviju narodnih nošnji pred biogradskom publikom.

NA KORNATIMA, U SINJU...

Jedan dan bio je posvećen prirodnoj baštini te je organiziran izlet u NP Kornati i Park prirode Telašćica, koji su ih ostavili bez daha pa su predivne fotografije preko njihovih društvenih mreža odaslane u cijeli svijet. Sve su rekle da im je ovo nešto najljepše što su doživjele, da će doći opet, a nekoliko njih iz Južne Amerike izrazilo je želju da se preseli i ostane živjeti u Hrvatskoj. Od vjerske i kulturne baštine posjetile su Sinj i crkvu Franjevačkog samostana gdje se nalazi Gospa Sinjska te Muzej Sinjske alke. Muzej Sinjske alke jedan je od najsuvremenijih muzeja u Hrvatskoj, prepoznat kao mjesto izvrsnosti

kad je u pitanju učenje i podizanje svijesti u interpretiranju i očuvanju naše nacionalne kulturne baštine, što je potvrdila i nagrada Europske unije za kulturnu baštinu.

Djevojke su posjetile i Franjevački samostan – Knjižnicu i Franjevački muzej "Fra Jozo Križić" u Tomislavgradu, također uz odlično sadržajno vodstvo knjižničara Vinka Šarca, a posebno iskustvo je bilo vidjeti veliko platno "Isus prijatelj malenih", remek-djelo Vlahe Bukovca, jednog od najznačajnijih predstavnika moderne u hrvatskom slikarstvu. Poseban doživljaj bila je i svečanost u povodu promocije krune, odore i mača kralja Tomislava prigodom najave velikog događaja u povodu obilježavanja 1100. obljetnice hrvatskog kraljevstva i kru-

nidbe na Duvanjskom polju, na kojem su djevojke bile posebne gošće i najavile završnu večer Revije.

Uza zahvalu svim sudionicama programa, a to su: Antonija Rudić, Matea Jurešić, Josipa Mrkonjić, Luca Ivankovics, Anna Standovar, Bruna Glogović, Andrea Carolina Dorta Baptista, Darja Tomičić, Natalia Soledad Rukavina, Marijana Gojević, Ana Gucić, Drina Jelena Dujmić, Anna Kristina Prša, Natalia Florencia Jelichich, Matilda Grbeša, Ivona Guberac, Mijana Crepulja, Laura Smajić i Helena Vukadin, kao i njihovim pratiteljicama, pozivamo vas da već sad rezervirate svoje mjesto na 10. jubilarnoj Reviji koju planiramo održati u prvome tjednu mjeseca srpnja iduće godine. Dobro došle! ■

Pred crkvom u samostanu u Tomislavgradu



ENG After last year's online Fashion Show, the Stećak Association decided to re-organize the traditional Fashion Show and the selection of the most beautiful Croatian woman in national costume on the main square in Tomislavgrad, Trg gänge i Hajdučke družine. The Croatian Heritage Foundation was a co-organizer and held the five-day program for the participants who learned about Croatian natural, religious and cultural heritage, learned to dress and present traditional folk clothes, sing and dance Croatian traditional dances, and of course socialized and made new friends. Twenty girls, and as many companions, with Croatian roots from 12 countries (Argentina, Austria, Bosnia and Herzegovina, Montenegro, Belgium, Canada, Kosovo, Hungary, Germany, Poland, Serbia, Venezuela) were delighted with the program and have nothing but words of praise for what they experienced. The last festive evening was particularly emotional as the jury then picked who they thought to be the most beautiful girls in folk costumes. The first place was won by Drina Jelena Dujmić from Canada, whose mother has Duvno roots, the first runner-up was Darija Tomičić from Poland, and the second runner-up was Natalija Florencia-Jelichich from Argentina. Ana Gucić from Kosovo won the title of the most photogenic girl.

Rastanci koji čvrsto obvezuju

Ovoga ljeta nas je napustila jedna od najvećih donatorica i cijenjena hrvatska snaha – rođena Berlinčanka dr. sc. Wiltrud Topić, višedesetljetna profesorica povijesti umjetnosti na Sveučilištu u Salzburgu. Udovica Ante Topića Mimara trajno je zadužila hrvatsku kulturu poučavanjem muzealaca te zajedno sa suprugom filantropskim činom bez premca

I seljenička kultura u Hrvata oduvijek je iskazivala zahvalnost i veliko poštovanje prema stečenim prijateljima iz raznih zemalja primateljica s kojima je hrvatski čovjek ukrstio puteve diljem planeta od sredine drugog tisućljeća naovamo. Stoga nas obuzimaju snažne emocije kada ti naši zaslužni prijatelji i prijateljice nesebičnog srca odlaze na vječni počinak. Rastanci su to koji čvrsto obvezuju, poput ljetosnjeg odlaska u 103. godini života udovice Ante Topića Mimara, cijenjene hrvatske snahe! Professor emeritus na *Paris Lodron University of Salzburg*, dr. sc. Wiltrud Topić-Matutin rođena je u Berlinu 21. veljače 1919. u obitelji Mersmann. Ostvarila je karijeru kao istaknuta povjesničarka umjetnosti čije je najznačajnije znanstveno područje istraživanja bila srednjovjekovna umjetnost. Bila je snažna potpora suprugu Anti Topiću Mimari (7. IV. 1898. – 30. I. 1987.), slikaru, restauratoru i kolekcionaru, u njegovu plemenitom cilju da zbirku umjetnina višemilijunske vrijednosti podari hrvatskome narodu. Radi ostvarenja donatorova životnog poslanja, adaptiran je središnji prostor tzv. *Školskog foruma* na Rooseveltovu trgu 5 u srcu glavnoga grada Lijepe Naše, izgrađenog prema ideji Kršnjavoga 1895. Igrom sudbine donator je preminuo u Zagrebu 30. siječnja 1987., ne dočekavši otvorenje Muzeja, a njegova udovica Wiltrud otvorila je 17. srpnja 1987. Muzej Mimara - punog naziva *Zbirka umjetnina Ante i Wiltrud Topić Mimara*. Profesorica Wiltrud, nadživjevši supruga punih 35 godina, nastavila je suradnju s Muzejom, nesebično prenoseći svoje znanje kustosima te objavivši brojne studije s obradom predmeta iz Zbirke, nekoć oskudne dokumentacije. Uz godišnjice donatorove smrti ugošćivala je djelatnike Muzeja u svome domu u Salzburgu, rado dijeleći s muzealcima svoje znanstvene spoznaje o draguljima Zbirke, a koja je u međuvremenu - aktivnošću stručnjaka - kompletirala pripadajuću dokumentaciju, rastjerujući medijsku maglu određenih kontroverznih napisa. Prof. dr. sc. Wiltrud Topić-Matutin preminula je u Salzburgu 24. srpnja 2022. Njezin lik i djelo sačuvat ćemo u trajnoj uspomeni. Neka joj je vječna slava i hvala!

Izražavajući sućut obitelji preminule znanstvenice i hrvatske snahe, ministrica kulture Nina Obuljen Koržinek poručila je kako se Muzej Mimara s vremenom pretvorio u svojevršno znanstveno središte za gotovo sva umjetnička svjetska razdoblja, po čemu je ta ustanova u samome vrhu suvremene muzeološke prakse, na što u Hrvatskoj građani iskazuju ponos i zahvalnost Wiltrud i Anti Topiću Mimari. Hrvatska je



Piše: Vesna Kukavica

donacijom supružnika dobila u posjed nesumnjivo najbogatiju zbirku jednoga privatnog kolekcionara umjetnina, koju će zbog njezine umjetničke vrijednosti i sadržajne raznolikosti i u budućnosti biti gotovo nemoguće nadmašiti. Profesorica Wiltrud znala je govoriti studentima poslijediplomskih studija kako je počašćena što je sudjelovala u razvoju Muzeja te da su kustosi u životu toga Muzeja potvrdili donatorovu viziju, koji je fundusom s inovativnim oblicima muzeološke prakse jasno pozicioniran kao jedno od najznačajnijih znanstveno-edukativnih središta Europe te je ujedno nezaobilazna točka u umrežavanju Hrvatske i Zagreba u gustu mrežu najposjećenijih europskih kulturnih središta.

Ante Topić Mimara - sin krševite Dalmacije, žedan znanja, kruha i slobode - najplodnije godine života proveo je izvan domovine i to od prvih desetljeća 20. stoljeća do desetljeća uoči pada Berlinskoga zida, sjedinivši za to vrijeme u sebi: ustrajnost na životnome muzejskom projektu, kozmopolitizam i patriotizam. Javna ustanova *Zbirka umjetnina Ante i Wiltrud Topić Mimara* ili kraće *Muzej Mimara* u svome fundusu ima 3650 umjetnina raznorodnih tehnika i materijala, raznorodnih kultura i civilizacija te je riječ o najvećoj donaciji umjetnina u Hrvatskoj, nakon one biskupa Strossmayera. Zbirka uključuje 450 slika i crteža slavnih genija različitih škola (Raffaello, Velazquez, Rubens, Rembrandt, Goya), zatim oko 200 skulptura od antičkog doba do 20. st. te arheoloških rijetkosti starog Egipta i Grčke. Zbirka stakla iznimna je cjelina umjetničkih vrijednosti staklarskog obrta, najljepša na europskom kontinentu. Zbirka umjetnina Dalekog istoka sadrži predmete od rijetkih materijala poput žada, laka i roga nosoroga. Redovito se u MM organiziraju tematske izložbe te edukativne radionice. No, za aktualni jubilej zbog završetka radova nakon nedavnoga potresa stručnjaci, na čelu s vrijednom ravnateljicom Ladom Ratković Bukovčan, priredili su virtualnu izložbu znakovita naslova "Uspomene za budućnost... o 35. obljetnici otvaranja Muzeja Mimara", koja se može razgledati do ljeta iduće godine na internet-skoj stranici: www.mimara.hr. ■

ENG Wiltrud Topić PhD (Berlin, 21. II. 1919. – Salzburg, 24. VII. 2022.) was professor emeritus of art history at the Paris Lodron University of Salzburg. As a professor at the university in Salzburg and a long-time esteemed mentor at the post-graduate studies, she devoted her entire life to scientific research. She supported fully the work and noble cause of her husband Ante Topić Mimara (1898 – 1987) who was a painter, restorer and collector who gifted his art collection to Croatian people. Give glory and eternal praise to her.



Pozdravni govor
Mije Marića,
ravnatelja HMI-ja
kao suorganizatora
Dana hrvatskog
filma u Orašju

U kino dvorani u Orašju održano je i prvo javno predstavljanje monografije o Ivi Gregureviću u izdanju Školske knjige, čiji je inicijator glumac Vedran Mlikota

Tekst i foto: **Nada Koturić**

Od 27. kolovoza do 4. rujna ove godine u Orašju je održana manifestacija "Dani hrvatskog filma Ivo Gregurević", festivala poznatog i kao "Mala Pula", kojega je pokrenula i afirmirala glumačka legenda s ovih prostora Ivo Gregurević. Sadržaji otvorenja odvijali su se na prostoru ranča uz Orašje. Prethodilo je polaganje vijenaca i paljenje svijeća na posljed-

njem počivalištu legendarnog hrvatskog glumca koji je Posavini ostavio festival, ove godine 27. po redu.

Vlada Županije Posavske pokrovitelj je festivala filma u Orašju. Tim su povodom manifestaciju pratili predsjednik Skupštine i Vlade Županije Posavske Blaž Župarić i Đuro Topić s ministrima u Vladi Županije. Visoki pokrovitelj manifestacije je Hrvatski narodni sabor BiH i Vlada Republike Hrvatske. U Orašju su među visokim uzvanicima bili predsjednik HNS-a i HDZ BiH dr. Dra-

gan Čović i ministrica Regionalnog razvoja i fondova europske unije u Vladi RH Nataša Tramišak, posebna izaslanica predsjednika Vlade RH Andreja Plenkovića sa suradnicima. Uz ostale visoke goste, na otvaranju Festivala bili su i Ankica Gudeljević, ministrica civilnih poslova u Vijeću ministara BiH, Marinko Čavara, predsjednik Federacije BiH, izaslanik Veleposlanstva RH u Sarajevu Mladen Glavina i članovi diplomatskog zbora RH, državni tajnik Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan RH Zvonko Milas, Mijo Marić, ravnatelj Hrvatske matice iseljenika i Ivo Kujundžić, glavni urednik programa za Hrvate izvan RH na HRT-u, medijskog pokrovitelja manifestacije.

U oraškoj kino dvorani održano je i prvo javno predstavljanje monografije o Ivi Gregureviću u izdanju Školske knjige. Knjiga je napravljena na ponos Ivi, Orašju i hrvatskoj kulturi, istaknuli su predstavljači. Monografija je znak sjećanja svih nas koji Ivu i dalje gledamo, kojima Ivo nedostaje, poručio je inicijator tog velikog projekta, na kojemu je nekoliko godina radio, glumac Vedran Mlikota. O Ivinim je ulogama, doprinosu hrvatskom kazalištu i filmu te osnivanju Festivala Dani hrvatskoga filma u Orašju u monografiji je pisalo 50-tak autora. Uz predstavljače knjige, prigodne je riječi prisutnima na skupu uputio i dr. Dragan Čović.

NAGRADE OGRESTI I KNEZOVIĆU

Na svečanosti otvorenja u ime organizatora festivala "Udruga filmski festival



Visoki uzvanici i filmski umjetnici iz RH i BiH na svečanosti otvorenja 27. Dana hrvatskog filma



Prizor s promocije monografije o slavnome glumcu Ivi Gregureviću



Ravnatelj HMI-ja Mijo Marić i državni tajnik Zvonko Milas polažu vijenac na grob Ive Gregurevića

Baštineći duh ovoga podneblja koje određuje i našu osobnost vjerujemo da nije slučajnost da je na ovome prostoru i ispod ovoga posavskog neba nastao velikan Ivo, rekao je, među ostalim, na svečanosti otvorenja ravnatelj Hrvatske matice iseljenika Mijo Marić.

Ivo Gregurević" skupu se obratili Iljo Benković, zatim ravnatelj HMI-ja Mijo Marić i ministrica regionalnog razvoja i fondova EU u Vladi RH Nataša Tramišak, nakon čega je Borjana Krišto, zamjenica predsjedatelja Zastupničkog doma Parlamentarne skupštine BiH službeno otvorila festival.

"Baštineći duh ovoga podneblja koje određuje i našu osobnost vjerujemo da nije slučajnost da je na ovome prostoru i ispod ovoga posavskog neba nastao velikan Ivo. Ostavština grandioznog Ivina djela u rodnome kraju svakako je trag koji je ostavio među mladima koji žele nastaviti njegovim umjetničkim putem. Na tragu toga, Hrvatska matica iseljenika uz taj Ivin projekt od samoga je početka pa sve do danas kada je uspješno pokrenula i već treću godinu realizira Filmsku radionicu", rekao je, među ostalim, na svečanosti otvorenja ravnatelj Hrvatske matice iseljenika Mijo Marić.

Dodijeljene su i posebne nagrade za veliki doprinos u stvaranju hrvatskog filma redatelju Zrinku Ogr-

sti i glumcu Slavenu Knezoviću koje su uručili ministar pravde u Vladi Federacije Mato Jozić i gradonačelnik Orašja Marijan Oršolić.

Večer je vodilo sedam glumačkih voditeljskih parova među kojima, iz Tolise, glumica Josipa Oršolić, a u glazbenom dijelu nastupila su 4 tenora: Đani Stipančević, Vladimir Garić, Marko Pecotić i Marko Škugor. ■

ENG *The 27th Days of Croatian film Ivo Gregurević, a festival initiated by the Croatian Heritage Foundation and affirmed by the acting legend from this region, Ivo Gregurević, was held in Orašje from August 27 to September 4, 2022. The Government of Posavina County is the sponsor of the film festival in Orašje. The first public presentation of the monograph on Ivo Gregurević, published by the publishing house Školska knjiga, was held in the Orašje cinema hall. Special awards for great contribution to the creation of Croatian films were also awarded to director Zrinko Ogrista and actor Slaven Knezović, which were presented by the Minister of Justice in the Government of the Federation of Bosnia and Herzegovina, Mato Jozić, and the mayor of Orašje, Marijan Oršolić.*



Plakat Filmske radionice u Orašju

Tekst i foto: **Nada Koturić**

Hrvatska matica iseljenika s partnerom, Centrom za kulturu u Orašju, krajem kolovoza je organizirala treću po redu petodnevnu Filmsku radionicu za mlade pod redateljskom palicom Ivana Mokrovića.

Maja Šebelić iz Pule, Luka Kuzmanović iz Poljske, Mihaella Bardheci, Vid Đorđo i Filip Štimac iz Bjelovara, Doma goj, Ana i Vlatka Stojak iz Novog Travnika, Sara Horvat iz Zagreba, Dragana Golić iz Subotice i iz Orašja Nina Ivanović, mladi su daroviti glumci koje je publika ljetnog kina Dana hrvatskog filma Ivo Gregurević nagradila 31. kolovoza burnim pljeskom za njihov prvi filmski nastup. Mladi filmaši su sudjelovali u radu "Stvaranja filma" i u konačnici stvorili film. Podsjećamo, svoj su prvi filmski uradak na prvoj Radionici mladi filmaši nazvali "Bobi u 3 ujutro", drugi je nosio ime "Hotel Romantique" a ovaj put je naslov njihova prvijenca "Patnje profesora Machenhauera".

Mladi su dobili priliku na filmskom setu raditi s profesionalnim redateljem Ivanom Mokrovićem. U samo pet dana druženja i učenja sa zaljubljenicima filmskoga platna Mokrović ih je upoznao s procesom stvaranja filma, montaže, produkcije i distribucije. Filmska je radionica zapravo osmišljena kao prateći sadržaj Dana hrvatskoga filma Ivo Gregurević i već je iznjedrila tri kratkometražna filma.

Koordinatorica projekta iz Hrvatske matice iseljenika i ove je godine bila Nives Antoljak. Nije skrivala zadovolj-



Patnje profesora Machenhauera

Filmska je radionica, program Hrvatske matice iseljenika i Centra za kulturu u Orašju, osmišljena kao prateći sadržaj Dana hrvatskoga filma Ivo Gregurević i već je iznjedrila tri kratkometražna filma.

stvo rada s mladima, kao ni Sanja Pejić, ravnateljica Centra za kulturu, partnera toga projekta. Antoljak i Pejić su nakon prikazivanja filma na otvorenom prostoru ljetnoga kina, uz prigodne riječi, uručile diplome sudionicima radionice. Okupljamo Hrvate iz različitih dijelova svijeta, upoznajemo ih s hrvatskom kinematografijom i učimo osnovama stvaranja filma. Sve je to, uz već poznatu posavsku gostoljubivost, vezano s upoznavanjem kulturnih i prirodnih znamenitosti ovoga kraja te ostvarivanja budućih zajedničkih projekata, naglasila je Antoljak.

ODLIČAN PROJEKT I ODLIČNA EKIPA

Studentica iz Pule Maja Šebelić, kaže, oduševljena je jednim novim zanimljivim iskustvom. Iako je upisala molekularnu biologiju, svoju je ulogu, po ocjeni Mokrovića, odlično odglumila, uostalom kao i cijela ekipa. Prekrasno smo se družili ovdje u Orašju, puno toga naučili na Maloj Puli. O Ivi sam puno čula, rasla uz njegove filmove koje sam gledala na Pulskom festivalu, pa mi je to onda bila dodatna inspiracija za dolazak, kazala je Maja.

Ovogodišnjim je radom radionice zadovoljan i Luka Kuzmanović iz velike Gorice koji već šest godina živi u Poljskoj.

Mlade je i darovite glumce publika ljetnog kina Dana hrvatskog filma Ivo Gregurević nagradila 31. kolovoza burnim pljeskom za njihov prvi filmski nastup.



Mladi ljubitelji filmske umjetnosti uživali su u stvaranju kratkih filmova

Odličan projekt i odlična ekipa. Radili smo improvizacije i na temelju njih dobili scenarij koji smo pretvorili u zanimljiv film, a druženje je bilo super, kaže Kuzmanović.

Redatelj Mokrović smatra da su mladi filmaši kroz dvije godine rada u Orašju potvrdili koliko zapravo imaju talenta. Mladenačka je kreativnost kroz radionicu došla do punog izražaja, smatra redatelj Mokrović. Jako sam zadovoljan ovogodišnjim uratkom, jer su polaznici radili možda i više nego ikada do sada. Stvarno su sve napravili sami, došli do svog teksta, do karaktera, naravno uz moju pomoć, ali u cijelom su procesu imali inicijativu što je jako važno. Radili su dijaloške scene prema mojim uputama, i nije im bilo teško raditi i po pet-šest sati dnevno. Prošli su kroz cijeli proces montaže i produkcije i mogu ih samo pohvaliti i biti ponosan na njihov angažman, ističe Mokrović.

Novina u filmu ove je godine završna scena u znaku Ive Gregurevića i njegovih filmskih ostvarenja. Ivo je inspiracija mladima. Ja sam nekako odlučio da svi idući filmovi završavaju scenom u koju je upleten Ivo, jer sve je od njega krenulo i mislim da bi bilo dobro da i naš film s njim i završi, zaključuje Mokrović. ■



Sudionici i voditelji Filmske radionice s ravnateljem HMI-ija Mijom Marićem

ENG At the end of August, the Croatian Heritage Foundation, together with its partner – the Cultural Center in Orašje, organized a five-day film workshop for young people led by the director Ivan Mokrović. The film workshop was actually designed as an accompanying content of the film festival and has already produced three short films.

Član Savjeta Vlade Republike Hrvatske za Hrvate izvan RH i predsjednik Udruge Hrvata BiH Prsten Pavo Zubak govori za Maticu:

Jedini način je da sada izađemo na izbore!

Ono što je bitno jest da se svi koji imaju pravo glasa i svi oni koji mogu nešto pridonijeti trebaju uključiti. Jedini način je da sada izađemo na izbore i da izaberemo one za koje mislimo da će nas na najbolji način predstavljati. Ako ostanemo doma, onda svjesno radimo protiv svog naroda.



Pavo Zubak

Razgovarao: **Željko Rupić**
Foto: **Udruga Prsten**

Pavo Zubak došao je u mladosti iz Bosanske Posavine u Sesevski Kraljevec. Od prvih dana života u Hrvatskoj naporom je radio i stvorio izvršni poslovni centar. Osnivač je i vlasnik Zubak Grupe, angažirani su društveno-kulturni djelatnik koji uspješno vodi "društveno-kulturno-humanitarni koncern Prsten", kako ovu udrugu zovu u svijetu, te član Savjeta Vlade Republike Hrvatske za Hrvate izvan RH. U jednosatnom razgo-

voru ispričao nam je kako vidi aktualnu situaciju hrvatskoga naroda, kako onoga u svojoj Bosni iz koje je ponikao, tako i onoga u Republici Hrvatskoj, ali i onoga u bijelom svijetu čije bilo osjeća.

Tko je Pavo Zubak iz perspektive Pave Zubaka?

— To se uvijek čini vrlo jednostavnim pitanjem, ali na njega nije uvijek lako odgovoriti, pa tako ni meni. Rekao bih da je Pavo Zubak čovjek podrijetlom iz Bosanske Posavine i u duši zapravo pravi Bosanac, a to znači puno toga. To znači da sam odgojen prema tradicionalnim postulatima. Kod nas je uvijek rad bio temelj svega. Na to se nastavljalo poštenje, tradicija i poštovanje starijih ljudi.

S PLEHANA U SESVETSKI KRALJEVEC

A kao zreli čovjek, nakon završene škole i zanata, dolazim iz Bosanske Posavine s Plehana u Sesevski Kraljevec, 1977. godine. Otvaram vlastitu radionicu i počinjem raditi. U Posavini sam se oženio, došao s jednim djetetom, Žaklinom, koja sada ima 45 godina. Danas imam troje djece, dvoje rade u firmi, a jedno izvan kompanije. Oni razvijaju svoje karijere i to je vrhunac mogega uspjeha - troje prekrasne djece koja su isto tako prvo

naučila raditi. Moji roditelji živjeli su do svoje smrti zajedno s nama, što je dokaz da više generacija može živjeti zajedno i složno. Takva obiteljska sloga veliko je bogatstvo koje me čini zadovoljnim i sretnim čovjekom.

Kompanija koju vodim posluje u devet zemalja i ima zaposlenih oko tisuću ljudi te obavlja velike poslove u puno sektora. U početku stvaranja karijere, kada dolaze djeca, kada se čovjek bori za svoj opstanak u RH među poduzetnicima, među ljudima koji su tu stoljećima, onda, moram biti iskren i reći, čovjek ponekad i zaboravi otkud je došao. Zapravo ne zaboravi, nego mu to nije prioritet. Kasnije priroda i Bog učini svoje i uz sazrijevanje, kako su godine prolazile, sve više se družimo s Bosancima, vraćamo u svoj kraj, što ne znači da nismo prihvatili kulturu i gostoprimstvo RH. Kasnije i želja za rodnim krajem postaje sve veća.

Potencirate BiH, živimo u vremenu kada je u toj zemlji Hrvatima prilično teško. Političko ljeto bilo je ondje poprilično vruće, a izgleda da će takva biti i jesen. Kako vidite situaciju i položaj hrvatskoga naroda u zemlji svoga rođenja?

Istina je da situacija nije nimalo dobra, ali mi se čini da smo mi u BiH navikli živjeti s tim. Stalno smo bili na nekom razmeđu i kao da smo se pomirili s tim, kao da smo izabrani narod koji mora puno trnovitije dolaziti do rezultata od svih ostalih.



— U pravu ste kad kažete da je situacija teška i da nas čeka vruća jesen. Istina je da situacija nije nimalo dobra, ali nekako mi se čini da smo mi u BiH navikli živjeti s tim. Stalno smo bili na nekom razmeđu i kao da smo se pomirili s tim, kao da smo izabrani narod koji mora puno trnovitije dolaziti do rezultata od svih ostalih. Tako zapravo često mislimo, ali ipak želimo adekvatno odgovoriti životnim izazovima. Međutim, svi se slažemo kako je u posljednjih 20 godina od Daytonskog sporazuma, svaki put kad se nešto mijenjalo, uglavnom je nama bilo sve gore i lošije. Svaki put su naša prava bila manja nego prije nekakvih odluka svih visokih predstavnika. A činjenica je i da smo mi tamo najmalobrojniji narod koji nije uvijek dovoljno poštovan kao što to iskazuje RH prema svojim manjinama i tako smo na granici da postanemo manjina, što je prilično loše.

MI MORAMO S NJIMA ŽIVJETI

Da opravdam tezu kako smo navikli na težak život, da smo žilavi i da se ne žalimo, nego da idemo djelovati, nema nam druge nego ponovno zasukati rukave i ujediniti se i vidjeti što se može najbolje napraviti. Ono što je bitno jest da se svi koji imaju pravo glasa i svi oni koji mogu nečim pridonijeti - trebaju uključiti. Jedini način je da sada izađemo na izbore i da izaberemo one za koje mislimo da će nas na najbolji način predstavljati. Ako ostanemo doma, onda svjesno radimo protiv svog naroda. Mislim da moramo biti svjesni toga da smo mi upućeni jedni na druge i treće. To su tri naroda koji moraju surađi-

vati i mi nemamo drugog izbora nego izgrađivati međusobne odnose kako bi oni bili prihvatljivi. Nije da nam političari baš svaki put pomažu u tome. Čini mi se da nas oni u jednom dijelu žele posvađati i sačuvati svatko svoj nekakav entitet, svatko svoj ograđeni prostor, a mi kao narod kakvi jesmo pokušavamo svima pružiti dobru ruku, u toj cijeloj priči. Mi moramo s njima skupa živjeti, pogotovo s Bošnjacima, zato jer su oni najbrojniji narod.

Iako je mnogima teško živjeti na ovim prostorima, u BiH, i među kandidatima na predstojećim izborima imamo mlade ljude, a pritom i vrlo obrazovane. Nije li možda ovo ključni trenutak za povezivanje mladosti i iskustva?

— Kada govorimo o tom izlasku i odlasku iz BiH i odlasku iz Hrvatske, to je postala vrlo aktualna tema posljednjih nekoliko godina iako su se te migracije događale stalno. Sad su one postale malo više istaknute nego što je to bilo prije, a otvorila se i mogućnost mladim ljudima iz BiH. Jer dobar dio njih ima i hrvatsko državljanstvo, što znači da je njima otvoren put i ja bih rekao da je to logično. Ljudi trebaju probati. Bio je i onaj prvi egzodus 60-ih godina, pa su se mnogi vratili. To je jedan aspekt, a ovaj drugi, kada govorimo o ostanku mladih ljudi, to uistinu treba pozdraviti, pogotovo kada se još žele baviti politikom koja, priznat ćemo, u posljednje vrijeme nije najpopularnija jer uz isticanje samo negativnih primjera politika je dobila nezasluženo lošu reputaciju. Ne svaki put, ali u većini slučajeva da. Odlič-

no je da imamo mlade ljude koji to žele i treba im pomagati i, što je najvažnije, mora im se pokazati da vidimo i cijenimo to što rade, da su primijećeni i da stojimo iza njih.

Predsjednik ste udruge koja je napravila puno stvari na humanitarnoj, znanstvenoj i kulturnoj razini, ali čini nam se da je uz te milijune i značajne brojke u svim aktivnostima ipak najznačajniji rad na izgradnji svijesti o zajedništvu hrvatskoga čovjeka?

— Uz sve te aktivnosti dvije su stvari s kojima se posebno ponosimo. Prvo, međusobno smo se upoznali i stvorili jednu moćnu međusobnu mrežu te pokazali da zajedno zapravo možemo puno toga napraviti. Golema je to brojka i prema tome ovako kako se umrežavamo, malo-pomalo, mislim da to čini jednu veliku snagu, jedno veliko bogatstvo.

PONOSNIJI NEGOD PRIJE

Godine 2005. u jednome iskrenom razgovoru međusobno smo se pitali ponose li se naša djeca što su Bosanci i svi smo se pogledali nekako čudno. Danas, nakon dva desetljeća djelovanja osjećamo se ponosniji nego što smo bili prije i drugo, što je još važnije, mislim da je to najveće bogatstvo da su naša djeca ponosna što su Bosanci, odnosno da su Hrvati iz BiH. Mnoge su organizacije za to zaslužne uz, naravno, Prsten. I Hrvatska matica iseljenika i HRT i naši klu-



Na jednom od skupova Udruge Prsten



Pavo Zubak sa stipendistima Zaklade Prsten

bovi i ostale udruge pridonijeli su tome da danas puno ponosnije hodamo. Nismo se sramili ni kada smo dolazili tu kao “vjesnici proljeća”, kako su nas nazivali kada smo radili na miješalicama, a i danas svi radimo na miješalicama. Nismo se sramili tada, ne sramimo se ni danas kada u Klubu znanstvenika vidimo koliko je profesora i doktora u našoj populaciji.

Ljudi koji su iz drugih krajeva svijeta ne mogu razumjeti potpunu bit Prstena. Njih zapravo zanima kako se gospodarstvenici, pa i iz sličnih branši, mogu povezati i zajedno djelovati na kulturnom, znanstvenom i humanitarnom planu. Kako se Prsten svih ovih godina održao na vrhuncu?

— Vrlo zanimljiv je naziv kojim Prsten u svijetu zovu – “društveno-kulturno-humanitarni koncern”. Zapravo, kada se sa strane gleda, moglo bi se to tako i reći. Ono što je zapravo bitno među poslovnim ljudima je da uvijek postoji jedna doza konkurencije, nekakvoga prirodnog suparništva. Međutim, ovdje je prevladalo to, srećom, da je 99% naših poslovnih ljudi stvaralo svoj posao pojedinačno, od jednog čovjeka pa do nekoliko tisuća zaposlenika, koliko neki naši članovi Kluba poduzetnika imaju. Uz stvaranje posla i odrastanje, taj dio čovjek puno više zna cijeniti. Dakle, moj životni put, mog kolege, svih zajedno, sve je to dio temelja. S druge strane, kada smo se već upoznali i vidjeli da imamo puno sličnih vrijednosti, da nismo sudjelovali ni u kakvim privatizacija-

To su tri naroda koji moraju surađivati i mi nemamo drugog izbora nego izgrađivati međusobne odnose kako bi oni bili prihvatljivi. Mi smo i prije rata bili dobri sa svima i tako treba biti i nadalje. Nije da nam političari baš svaki put pomažu u tome.

ma, postali smo jedna prilično očišćena grupa ljudi s istim korijenima i vrijednostima, i tada nam je postalo i ugodno.

NAUČILI SMO SE SLUŠATI

Naravno da ima ponekad suparništva vezano uz neke poslove i naravno da su se neki ljudi kad su vidjeli da ne mogu svaki put “prodati” nekom nešto malo povukli, što je i razumljivo, ali u pravilu pokušavamo jedni drugima pomoći, pokušavamo dijeliti poslove, pokušavamo o svemu tome razgovarati i tu je došla do izražaja naša ljudskost, upornost, međusobno poštovanje, tradicija i sve ono što su nas učile naše bake i djedovi. I uspjeli smo u instituciji Kluba poduzetnika postići održivost, proći te nekakve početne krizne godine. Kada sjednemo za stol kao izvršni odbor, onda se okrenemo toleranciji. Svi smo navikli u svojim kompanijama biti prve osobe koje donose odluke i uglavnom je to tako. Vidjeli smo da smo svi jednaki i naučili smo slušati jedni druge. To nas je obogatilo, to nas je učinilo boljim ljudima i mislim da kada je ugodno, onda je i korisno.

Vrlo je teško bilo onih 70-ih kada su naši ljudi bili “vjesnici proljeća”. Mnogim ljudima taj naziv negativno zvuči. Međutim, danas imamo veliki

broj obrazovanih. To je golemo bogatstvo. I nije li to možda jedan od razloga zašto je Vlada RH u svom sazivu Savjeta Vlade upravo Vas imenovala i to na poseban način?

— Mi se ponosimo time što Prsten okuplja značajan broj visokoobrazovanih ljudi. Prema tome, ono što je naš zadatak, i nas i vas kao predstavnika medija, jest da te ljude pokažemo, predstavimo javnosti, istaknemo ih. U posljednje vrijeme naša dva člana Kluba znanstvenika postali su savjetnici ministrima poljoprivrede i znanosti. I nismo se gurali, nego su nas tražili. Polako se našim djelovanjem etabliraju ljudi od znanja i oni dolaze do izražaja. Ja mislim da je to ključno. Moje djelovanje u Savjetu Vlade za Hrvate izvan RH je logični put nakon djelovanja u Prstenu. Jedinstvo koje smo postigli u Prstenu proširit ćemo i na druge koji žive izvan RH. Ponekad se šalimo pokušavajući odgovoriti na pitanje jesu li Hrvati u BiH Hrvati u Republici Hrvatskoj dijaspora ili je obrnuto? Volio bih da odgovor na to pitanje ostane vječna dvojba.

SVI SE DIVE LJUDSKOJ TOPLINI

Volio bih u sklopu svog djelovanja u Savjetu najprije da napokon otkrijemo koliko nas zaista ima. S druge strane, poželjni su druženje, razmjena infor-

macija kako bismo objasnili kakve su to sada zemlje i Hrvatska i BiH. Neki su ih napustili davno. Neki svojom voljom, neki zbog političkih razloga, a neki zbog gospodarskih razloga. Ljudima zapravo treba predstaviti naše dvije domovine. Kakve one jesu, što su njihove dobre strane, što su loše strane i dati im šansu da izaberu. Koje su im mogućnosti da mogu doći i na koji način? S druge strane, često te ljude gledamo kao neku kasicu. To je ono što njima smeta i pokušat ćemo to razmišljanje promijeniti. Oni su 90-ih godina odigrali svoju ulogu, to se ne smije zaboraviti. Sada bi trebalo ljudima ponuditi neke opcije za prekograničnu suradnju ili suradnju u sklopu kulturnog djelovanja HMI-ja te tako omogućiti da njihova djeca vide kako su lijepe zemlje i BiH i RH. Oni dolaze iz uređenijih država nego što je trenutčno naša, ali svi se dive ljudskoj toplini. Još uvijek možemo ponuditi ljubaznost, spremnost na međusobno druženje, a toga u drugim državama nedostaje. Ideмо se upoznati, ljude približiti bez nagovaranja jer to su ljudi koji sami donose svoje odluke.

Godine 2005. u jednome iskrenom razgovoru međusobno smo se pitali ponose li se naša djeca time što su Bosanci i svi smo se pogledali nekako čudno. Danas, nakon dva desetljeća djelovanja Prstena, osjećamo se, i mi i naša djeca, ponosniji nego što smo bili prije.



Na otvorenju Poslovnoga foruma Prstena 2020. godine

Koja bi bila Vaša poruka svim našim ljudima. Dosegnuli ste nešto čime se rijetki mogu pohvaliti u svojem životu. Ljudi koji Vas poznaju kažu da ste isti čovjek: Pavo Zubak prije stvaranja kapitala i Pavo Zubak danas. Je li to tajna Vašega uspjeha?

— Drago mi je da ljudi misle da sam ostao čovjek kakav sam i bio i ja se trudim da tako živim. Moram reći da mi je Udruga Prsten pomogla da budem bolji čovjek nego što inače jesam i da se trudim i nadalje biti bolji čovjek, što je velika stvar. S druge strane, pitanje

je što je tajna uspjeha? Ja mislim da je tajna uspjeha kad čovjek poštuje sve one vrijednosti koje smo naučili od naših baka, djedova i roditelja i ono što sam naveo na početku - mi smo Hrvati iz BiH koji se ne žale, koji jako puno rade, koji poštuju sve ono što poštovati treba, sredinu iz koje smo došli i sredinu u koju smo došli.

SRETAN SAM ČOVJEK

Mislmo da se stvari mogu rješavati velikim koracima. Ne, ne rješavaju se tako, nego malim koracima. Izborna je godina. Vrlo često ne izađemo na izbore, ostanemo doma i onda kažemo kako ne valja Vlada. Mali je korak doslovce izaći pa zaokružiti nekoga, ili otići pa poderati listić. I to može biti poruka. Sve je bolje nego ostati doma. Naravno, ne treba poderati listić, ali treba izaći na izbore. Postoji jedna rečenica koju je meni moj otac govorio: "Nemoj dopustiti da se netko žali na tebe, radi najbolje što možeš i nikome ne čini zlo." U tim se riječima nalazi cijela filozofija našega čovjeka, našega čovjeka iz Bosne i Hercegovine i mislim da većina zna te vrijednosti i da ih se drži. Ja pokušavam živjeti tako i prenijeti to na svoju djecu. I za sada mi uspijeva. Sretan sam čovjek. ■

ENG We spoke with Pavo Zubak, who in his youth came from Bosanska Posavina to Sesvetski Kraljevac, near Zagreb. From the first days of his life in Croatia, he worked hard and created an excellent business center. He is the founder and owner of the Zubak Group, he is an involved socio-cultural worker who successfully leads the "Prsten" social-cultural-humanitarian concern, as this association is known abroad, and a member of the Council of the Government of the Republic of Croatia for Croats Abroad. In a one-hour conversation, he told us how he sees the current situation of the Croatian people living in his country of Bosnia from which he originated, and ones in the Republic of Croatia, but also those around the vast world, whose feelings he can clearly sense. Among other things, Zubak said: "The situation in Bosnia and Herzegovina is difficult and a difficult autumn awaits us. It is true that things are not good at all, but somehow it seems to me that we in Bosnia and Herzegovina are used to living with it. We were constantly at a crossroads and it is as if we have come to terms with it, as if we are the chosen people who had to come up with results in a much more painful manner than everyone else. What is important is that everyone who has the right to vote and everyone who can contribute should get involved. The only way is to go to the polls now and choose those who we think will represent us in the best way. If we stay at home, then we are consciously working against our own people."



Pavo Zubak je već drugi mandat predsjednik Udruge Hrvata BiH Prsten

Putovima dalmatinske naive

Pokrovitelji manifestacije su Općina Šolta i Turistička zajednica Općine Šolta, organizator je Kulturno-informativni centar Otoka Šolte, suorganizator Likovna udruga "Eugen Buktenica", a Hrvatska matica iseljenika sudjeluje kao partner i prenosi ovu divnu priču svim Hrvatima izvan RH



Izložba šoltanske naive
"Šoltanski ljudi i kraji"

Tekst: mr. sc. Snježana Jurišić

Foto: Luka Bezić

Postoji stara kletva - Da Bog da te Šolta dopala - kojom su majke prijetile kćerima nekad davno kad je život na Šolti bio težak. No, danas je Šolta mali raj i utočište za sve one koji cijene izvornu baštinu, netaknutu prirodu i zdrav i opušten život. Idealno je to mjesto i za umjetnost i sve koji vole rasti i razvijati se uz kulturu, a program Dani Eugena Buktenice - Putovima naive baš je kao stvoren za njih. Priča o Eugenu Buktenici Đenku odavno je prerasla okvire otoka Šolte, a specifičnim likovnim izričajem u maniri dalmatinske naive morskkih motiva ovaj slikar dao je veliki doprinos umjetničkom pravcu koji je postao hrvatski brend.

Težak i ribar, ali ujedno i naivni slikar i pjesnik, fotograf amater, zaljubljenik u

život, zauvijek je utkan u šoltanske priče i sjećanja i to ne samo naivom, već i posebnim načinom veslanja, brodovima, hedonizmu - istinski naivni umjetnik, mali veliki čovik koji je i nakon pro-

glašenja počasnim članom Talijanske akademije i nakon dobivanja Medalje za zasluge Međunarodnog parlamenta za sigurnost i mir SAD-a ostao potpuno svoj, ponizan prema Bogu i poseban u svojem likovnom poimanju života koji ga je okruživao. U njegovoj galeriji koju danas vodi Vicko Buktenica može se vidjeti bogatstvo njegova doživljaja svijeta. Djelić toga pokušavamo prenijeti na sve ljubitelje naivne umjetnosti, a pogotovo na mlade kako bismo na jednoj autentičnoj destinaciji, na temeljima očuvanja i prenošenja prepoznatljiva umjetničkog izričaja obogatili kulturno-umjetnički svijet pojedinaca i zajednice te svi zajedno rasli uz kulturu.

HMI KAO PARTNER

Put prema centru dalmatinske naive nastavio je i Vicko Buktenica i uključio i Hrvate izvan RH kako bi se umrežavanjem ojačao hrvatski krug naivne umjetnosti. Dani Eugena Buktenice satkani su od niza malih događaja - od izložbi,



S otvorenja manifestacije



Likovna radionica za djecu



Ante Karačić i Vicko Buktenica

Priča o Eugenu Buktenici Đenku odavno je prerasla okvire otoka Šolte, a specifičnim likovnim izričajem u maniri dalmatinske naive morskih motiva ovaj slikar dao je veliki doprinos umjetničkom pravcu koji je postao hrvatski brend.

okruglog stola, likovnih radionica, kulturno-umjetničkog programa, promocije izvorne hrvatske kulturne baštine, a i same destinacije, umrežavanja i povezivanja svih ljubitelja ovoga umjetničkog pravca, a za Hrvatsku maticu iseljenika posebno značajno i svih Hrvata koji žive izvan RH, a njeguju naivnu umjetnost.

Pokrovitelji manifestacije su Općina Šolta i Turistička zajednica Općine Šolta, organizator je Kulturno-informativni centar Otoka Šolte, suorganizator Likovna udruga "Eugen Buktenica-Đenko", a Hrvatska matica iseljenika sudjeluje kao partner i prenosi ovu divnu priču svim Hrvatima izvan RH.

Trodnevni program obuhvatio je izložbu šoltanske naive "Šoltanski ljudi i kraji" te postav izložbe slika gosta slikara iz Koprivničko-križevačke županije u sklopu suradnje zelene i plave Hrvatske – Mirka Horvata iz Kloštara Podravske. Svoj kutak dobili su i gosti, predstavnici hrvatske manjinske zajednice iz Vojvodine, gdje je naš dragi gost, hrvatski zastupnik u Skupštini Srbije Tomislav Žigmanov, ravnatelj Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata, predstavio jedan mali dio umjetnosti naive u

izradi slika od slame, kao i kratki prikaz stvaralaštva jedne od najzanimljivijih umjetnica u povijesti likovne naivne umjetnosti u Vojvodini – Cilike Dulić Kasibe, koja i danas u devetom desetljeću s jednakom radošću slika i stvara. Stanje i perspektive naivne umjetnosti u Bosni i Hercegovini predstavio nam je gost Vedran Vidović, ravnatelj Radiopostaje Mir i predsjednik Udruge hrvatskih KUD-ova u BiH.

DOPALA TE ŠOLTA

Svečano otvorenje Dana Eugena Buktenice s pozdravnim govorima načelnika Šolte Nikole Ceca Karuzića, predstavnice KIC Šolta te Snježane Jurišić, voditeljice Odjela za kulturu HMI-ja, obogatio je i nastup književnika povratnika Tomislava Beronića, autora knjige "Dopala te Šolta", uz glazbeni program ženske klappe Čuvite.

Bogatstvo ove manifestacije odražava se u dvije likovne radionice koje su za iseljenike, mlade, djecu i sve zainteresirane u autentičnom ambijentu Galerije Eugena Buktenice održali slikari Vicko Buktenica i gosti iz Njemačke, hrvatska umjetnica Ankica Karačić i naivni kipar Ante Karačić.

Bilo je tu puno cike, vike, pjesme, druženja, priča i obećanja da ćemo se opet vratiti jer smo se uvjerali da ona kletva s početka priče više ne vrijedi i da je sretan onaj koga dopadne Šolta. ■

ENG *The Days of Eugen Buktenica – Ways of the Naive Art program was held in August on Šolta. The story of Eugen Buktenica Đenko has long since outgrown the confines of the island of Šolta, and with his specific artistic expression in the manner of Dalmatian naive art focusing on marine motifs, this painter made a great contribution to the artistic direction that has become a Croatian brand. He was a farmer and a fisherman, but at the same time a naive art painter and poet, amateur photographer and a lover of life. He is forever woven into Šolta's stories and memories, and not only through his art, but also through a special way of rowing, boats, hedonism—as a true naive artist. A humble, but also a great man who even after being declared an honorary member of the Italian Academy and after receiving the Medal of Merit of the International Parliament for Security and Peace of the USA, remained completely himself, humble towards God and special in his visual perception of the life that surrounded him. In his gallery, which today is managed by Vicko Buktenica, you can see the richness of his experience of the world. The sponsors of Eugen Buktenica Day are the Municipality of Šolta and the Tourist Board of the Municipality of Šolta, the organizer is the Cultural and Information Center of the Island of Šolta, the co-organizer is the Eugen Buktenica Art Association, and the Croatian Heritage Foundation participates as a partner and conveys this wonderful story to all Croats abroad.*

Novi prilozi bio-bibliografiji emigrantske *Hrvatske revije*

Vizionari hrvatske slobode i neovisnosti koji su djelovali oko emigrantskoga časopisa *Hrvatske revije* objavili su dvije malo poznate publikacije u istoimenoj *Knjižnici*, nakon nastupa na dva značajna simpozija u Švicarskoj 1968. i 1971., a koje nedvojbeno svjedoče o procesu sazrijevanja političke misli u Hrvata



Priredio: **Mauricij Frka Petešić**
Foto: **Arhiv Branka Salaja**

Ove godine obilježavamo 110. obljetnicu rođenja pjesnika Vinka Nikolića, glavnoga urednika i izdavača *Hrvatske revije*, kao i 20 godina od prerane smrti Tihomila Radje, ekonomista i književnoga kritičara - koji su bili glavni organiza-

tori dvaju poznatih simpozija *Hrvatske revije*, održanih u Švicarskoj 1968. i 1971. godine. S njima sam dugo surađivao i obojica su mi bili dragi prijatelji, koji su više puta sjedili za mojim obiteljskim stolom, stoga im posvećujem ovaj detaljan prikaz obaju simpozija, s popisom svih imena poznatih sudionika, ali i anonimnih, onih koji su bili nazočni na tim simpozijima, kao i onih koji su poslali svoja izlaganja. Riječ je

o konspirativnom krugu vrsnih hrvatskih intelektualaca i disidenata u emigraciji na Zapadu iz doba hladnoga rata, uzročnika onodobne podjele svijeta, dok im je u domovini bila ograničena sloboda umjetničkog i znanstvenog stvaralaštva te političkog djelovanja.

Prvi simpozij *Hrvatske revije* održan je u Švicarskoj, u predalpskom selu *Grandvillardu* u hotelu *Vanil-Noir*, pod naslovom *Hrvatska danas i sutra*, a koji je trajao od četvrtka 29. kolovoza do nedjelje 1. rujna 1968. godine. Od 15 sudionika, trojica nisu bila prisutna, nego su svoja izlaganja poslali, a od 12 nazočnih jedan je bio anonimni *Govornik iz domovine (1)*, koji je održao jedno predavanje te sudjelovao u zajedničkoj raspravi na temu *Orijentacija omladine: angažiranost i budućnost*, o kojoj je napisao tekst kao *Govornik iz domovine (2)* za knjigu, tj. zbornik radova s toga simpozija *Hrvatska danas i sutra*.*

ELITA U GRANDVILLARDU

Pisane priloge poslali su: *Ivan Babić*, *Eugen Laxa* i *Stanko Vujica*, a nazočni sudionici bili su: *Nikola Čolak*, *Vinko Grubišić*, *Hrvoje Jurčić*, *Mate Meštrović*, *Vinko Nikolić*, *Luka Petković*, *Jure Petričević*, *Bogdan Radica*, *Tihomil Radja*, *Gvido Saganić* i *Mirko Vidović* te - kako je već navedeno - *Go-*

Pjesnik, publicist, pisac memoarskih knjiga iz iseljeničkog života, urednik i izdavač Vinko Nikolić (1912. – 1997.) pokrenuo je poznatu "Knjižnicu Hrvatske revije" u okviru koje je izdao 65 knjiga izuzetne vrijednosti za kulturnu povijest našega naroda, koje su napisali mahom istaknuti hrvatski intelektualci u emigraciji. Velik je ugled i priznanje Nikolić stekao među našim disidentima na Zapadu dugogodišnjim uređivanjem "Hrvatske revije", bez sumnje najpoznatijeg kulturno-političkog časopisa u iseljeništvu.



vornik iz domovine (1) i *Govornik iz domovine* (2), a riječ je zapravo o istoj osobi. Kako sam kasnije saznao, bio je to *Neven Šimac*, koji mi je to osobno potvrdio.

Zagrebački dnevni list *Vjesnik* objavio je 26. IV. 1972. da je "prof. Mladen Bošnjak (60) prisustvovao na simpoziju *Hrvatske revije* pod nazivom *Hrvatska danas i sutra* u švicarskom gradu Evilardu". Međutim, sudionik simpozija Tihomil Radja napisao je u *Hrvatskoj reviji* br. 3/4 1997., str. 519.-523., da je simpozij održan u selu Grandvillardu te da je Mladen Bošnjak zaista bio na tom simpoziju, a živući sudionici to potvrđuju i kažu da je Bošnjak bio promatrač, ali ne i sudionik simpozija.

Na prvom simpoziju *Hrvatske revije*, koji je održan u švicarskome Grandvillardu u hotelu *Vanil-Noir*, sudjelovali su izlagači kojima u nastavku navodimo osnovne biografske podatke s naslovom teme koju su izlagali:

1. Ivan Babić (Sveti Ivan Žabno, 15. XII. 1904. – Torremolinos, Španjolska, 6. VI. 1982.)
Reperkusije vojno-političke situacije u svijetu na hrvatski problem
2. Nikola Čolak (Janjevo, Kosovo, 14. IV. 1914. – Padova, 23. VIII. 1996.)
Odlučivanje o vlastitoj sudbini
3. Vinko Grubišić (Posuški Gradac, Posušje, BiH, 5. IV. 1943.)
Neki problemi duhovnog kontinuiteta hrvatske poslijeratne književne generacije
Odgoj – Proces otvaranja naciji



V. Nikolić, B. Radica, J. Petričević, I. Rojnica, G. Saganić; dolje: J. Kušan i T. Radja

4. Hrvoje Jurčić (Bjelovar, 25. IV. 1943.)
Razmišljanja o hrvatskoj omladini
5. Eugen Laxa (Zagreb, 4. VI. 1916. – São Paulo, 24. XII. 2000.)
Povijesno-politički okviri jučerašnje Hrvatske: Stranke i vođe
6. Mate Meštrović (Zagreb, 13. IX. 1930.)
Različiti vidovi dijaloga s hrvatskim komunistima i realne političke mogućnosti danas
7. Vinko Nikolić (Šibenik, 2. III. 1912. – Šibenik, 12. VII. 1997.)
Hrvatski nacionalno-umjetnički kriteriji za hrvatsku kulturu i umjetnost
8. Luka Petković (Gradište kraj Županje, 15. X. 1908. – Chicago, 13. II. 1992.)
Znanstveni marksizam i ekonomska reforma
9. Jure Petričević (Starigrad - Paklenica, 6. X. 1912. – Brugg, Švicarska, 24. II. 1997.)
Ekonomski sustav - danas i sutra; osvrt na neka osnovna pitanja Hrvatska država u jadransko-podunavskoj gospodarskoj zajednici
10. Bogdan Radica (Split, 26. VIII. 1904. – New York, 5. XII. 1993.)
Opći položaj Hrvatske Hrvatska u budućem razmještaju Evrope
11. Tihomil Radja (Sinj, 2. III. 1928. – Sion, Švicarska, 19. III. 2002.), pokopan u Sinju
Potreba prospektivnoga gledanja na hrvatske narodne probleme
12. Gvido Saganić (Miholašćica, Cres, 30. X. 1932. – Zagreb, 3. IX. 1994.), pokopan u r. selu
Pravni odnosi između Crkve i Države u SFRJ i budućoj Hrvatskoj Državi
13. Neven Šimac (Osijek, 6. XII. 1943.)
- *Govornik iz domovine (1 i 2)*
Evolucija nekih vidova hrvatskoga pravnog života - Govornik iz domovine (1)
Orijentacija omladine: angažiranost i budućnost - Govornik iz domovine (2)
14. Mirko Vidović (Bila, BiH, 31. XII. 1940. – Valence, Francuska, 13. X. 2016.), pokopan u Bili
Današnja predodžba hrvatske kulture



Otuđenje kao posljedica primijenjenog marksizma
Eksperimentalna generacija jugoslavenskog komunizma

15. Stanko Vujica (Busovača, BiH, 27. XI. 1909. – London, Kanada, 5. IX. 1976.)
Filozofski marksizam i ideološko previranje u Hrvatskoj.

Jedan od promatrača bio je bibliotekar i publicist prof. Mladen Bošnjak (Zagreb, 5. IX. 1912. – Konstanz, Njemačka, 1. VII. 1978.).

Podsjetimo, *Knjižnica Hrvatske revije* objavila je o ovom simpoziju knjigu (zbornik radova) naslovljenu *Hrvatska danas i sutra*, Ciklus *Ljudi i krajevi*, *Knjiga V.*, u kojoj su objavljena sva izlaganja. Izišla je iz tiska 30. lipnja 1969. u Münchenu, na 296 stranica.

SIMPOZIJ U LUZERNU

Drugi simpozij *Hrvatske revije* pod naslovom *Hrvatski razgovori o slobodi** održan je u Luzernu, Švicarska, u hotelu *Kolping*, od ponedjeljka 5. srpnja do petka 9. srpnja 1971. godine. Od dvadeset i sedam sudionika, njih osam nije bilo prisutno, nego su svoja izlaganja poslali, a od 19 nazočnih, njih trojica bili su anonimni sudionici iz domovine. Šestorica od nazočnih bili su sudionici i Prvog simpozija *Hrvatske revije* iz 1968. godine.

Pisane priloge poslali su: Milan Blažeković, Gojko Borić, Ferid Karihman, fra Dominik Mandić, Franjo Nevistić, Krsto Spalatin i don Ivan Tomas, dok je



T. Radja,
V. Cecelja,
Z. Sančević



P. Maruna,
B. Maruna,
Bernadette
Maruna,
Štefica Nikolić,
J. Petričević, T.
Radja

Dušan Žanko poslao iz Venezuele zvučni zapis predavanja na kaseti. Nazočni sudionici bili su: Stjepan Buć, Asaf Duraković, Vinko Grubišić, Ante Kadić, fra Lucijan Kordić, Jakša Kušan, Milivoj Mostovac, Vinko Nikolić, fra Bonifacije Perović, Jure Petričević, Bogdan Radica, Tihomil Radja, Ivo Rojnica, Gvido Saganić, Branko Salaj i Zdravko Sančević. Kasnije je objavljeno da su sudionici iz domovine bili: Gojko Borić, Drago Stipac i Lav Znidarčić, a četvrtom suradniku iz domovine, Ivanu Cesaru, nije objavljeno ime. Tihomil Radja napisao je u *Hrvatskoj reviji*, br. 3/4 1997., na str. 519 - 525. uz ostalo i ovo: "Simpoziju su pribivali i u raspravama sudjelovali brojni ugledni Hrvati, primjerice: Vilim Cecelja, Dominik Šušnjara, Ernest Bauer, Pero Maruna za suprugom, Blaženko Miloslavić, Franjo Pavičić, Miro Škrinjarić (fotograf simpozija), Štefica Nikolić te mnogi drugi. Naprotiv, na samom simpoziju nisu sudjelovali Branimir Donat i Krešimir Mikolčić, iako su tih dana bili u Švicarskoj i kontaktirali s nekim sudionicima. Ipak su ih komunističke vlasti zbog toga gnjavile, a Krešimira Mikolčića čak i osudile, kao i otvorene sudionike Lava Znidarčića i Dragu Stipca."

SVESTRANI DIJALOG

Nenazočni sudionici drugog simpozija *Hrvatske revije*, čija imena navodim s njihovim osnovnim biografskim podacima te nazivom njihova poslanoga pisanog priloga, kao i jednoga zvučnog zapisa, su:

1. Milan Blažeković (Prozor, BiH, 23. X. 1913. – Zagreb, 14. XII. 1998.)
Crne legende i Hrvati
2. Gojko Borić (Podgora, 29. IX. 1932.).
Napomena: u knjizi radova sa sim-

Zahvaljujem svim prijateljima i znancima koji su mi svesrdno i sa zadovoljstvom pomogli doći do svih ovih podataka, a bilo ih je dvadesetak, iz Amerike (SAD-a), Kanade, Francuske, Njemačke i Hrvatske, kaže autor ovoga teksta Mauricij Frka Petešić

pozija naveden kao sudionik iz domovine iako je već živio u Njemačkoj.

Hrvatski komunisti i "Novi Hrvatski preporod"

3. Ferid Karihman (Vlasenica, BiH, 14. XI. 1930.)
Muslimani hrvatskog jezika i koljena
4. fra Dominik Mandić (Lise kraj Širokog Brijega, BiH, 2. XII. 1889. – Chicago, SAD, 23. VIII. 1973.)
Revizija hrvatske povijesti - Stvarnost i potreba
5. Franjo Nevistić (Šuica, BiH, 2. VII. 1913. – Buenos Aires, Argentina, 13. VI. 1984.)
Nosioci suvremene hrvatske politike i politički pluralizam
6. Krsto Spalatin (Ston, 15. X. 1909. – Punto Gordo, SAD, 16. XII. 1994.)
Hrvatski književni jezik i emigracija
7. don Ivan Tomas (Drinovci, BiH, 29. IX. 1911. – Albano kraj Rima, Italija, 27. VIII. 1992.)
Vatikan i Hrvati danas
8. Dušan Žanko (Trilj kraj Sinja, 10. XI. 1904. – Maracay, Venezuela, 23. I. 1980.)
Novi povijesni čas u odnosu Crkve i Hrvatske; Napomena: Izlaganje stiglo kao zvučni prilog na kaseti.

Nazočni sudionici drugog simpozija *Hrvatske revije*, čija imena navodim s biografskim podacima i nazivima izlaganja, su:

9. Stjepan Buć (Orašac kraj Dubrovnika, 7. III. 1888. – München, 8. IV. 1975.)
Povijesni temelji hrvatskoga jezika
10. Asaf Duraković (Stolac, BiH, 16. V. 1940. – Washington, D. C., 16. XII. 2020.)
Pitanje nacionalnog opredjeljenja muslimana Bosne i Hercegovine
11. Vinko Grubišić (Posuški Gradac, Posušje, BiH, 5. IV. 1943.)
Hrvatsko izbjeglištvo i pitanje norme u hrvatskom jeziku
12. Ante Kadić (Krug kraj Jesenica, 18. I. 1910. – Mali Rat kraj Omiša, 21. II. 1998.)
Patriotizam hrvatskih pjesnika u tuđini
13. fra Lucijan Kordić (Grljevići, BiH, 9. VI. 1914. – Široki Brijeg, BiH, 16. VI. 1993.)
Dilema slobode u suvremenoj književnosti
14. Jakša Kušan ml. (Zagreb, 23. IV. 1931. – Zagreb, 29. VII. 2019.), pokopan na Mirogoju
Da li je višestranački sustav neizbježni uvjet za demokraciju i politički pluralizam?
15. Milivoj Mostovac (Sv. Petar Orehovec kraj Križevaca, 21. VIII. 1907. – Ottawa, Kanada, 15. I. 1989.)
Demokratska Hrvatska u međunarodnom životu
16. Vinko Nikolić (Šibenik, 2. III. 1912. – Šibenik, 12. VII. 1997.), pokopan na Mirogoju
Mjesto i uloga javnoga radnika u životu hrvatskog naroda
17. fra Bonifacije Perović (Arbanasi kraj



- Zadra, 24. XI. 1900. – Bologna, Italija, 5. IV. 1979.)
Vjera i Crkva u hrvatskom narodu
18. Jure Petričević (Starigrad-Paklenica, 6. X. 1912. – Brugg, Švicarska, 24. II. 1997.)
Suradnja država u jugoistočnoj Europi
19. Bogdan Radica (Split, 26. VIII. 1904. – New York, 5. XII. 1993.)
Uloga inteligencije i njen udio u životu vlastitog naroda
20. Tihomil Radja (Sinj, 2. III. 1928. – Sion, Švicarska, 19. III. 2002.), pokopan u Sinju
Ekonomsko-politički model samoupravnog (ne)demokratskog društva
21. Ivo Rojnica (Cista kraj Imotskog, 20. VIII. 1915. – Buenos Aires, 5. XII. 2007.)
Uloga ekonomije u oslobođenju i vođenju države
22. Gvido Saganić (Miholašćica, Cres, 30. X. 1932. – Zagreb, 3. IX. 1994.)
Odnos Crkve i države u slobodnom društvu
23. Branko Salaj (Zagreb, 8. VIII. 1932.)
Hrvatska u izboru između tehnologije i ideologije
24. Zdravko Sančević (Crkvena, BiH, 20. I. 1931. – Caracas, 21. IX. 2021.)
Nacionalna kultura i znanost usmjerene k slobodi Hrvatske.

Sudionici drugog simpozija *Hrvatske revije* iz domovine, čija imena navodim s biografskim podacima i temom izlaganja, su:

25. Drago Stipac (Busovača, BiH, 25. VII. 1920. – Zagreb, 5. II. 1995.)
U jednome gradu zarobljene Hrvatske godine 1971.
26. Lav Znidarčić (Split, 14. XII. 1918. – Zagreb, 23. XII. 2001.)
Quo vadis Ecclesia croatica? Da li se Crkva u Hrvatskoj politizira?
27. Ivan Cesar (Beletinec kraj Varaždina, 9. V. 1936. – Zagreb, 26. XI. 1993.)
Odrednice za ocjelovljenje Hrvatske kulture
 (2.a). Gojko Borić (Podgora, 29. IX. 1932.)
Hrvatski komunisti i "Novi Hrvatski preporod".

Napomena: prilog je poslao iz Njemačke, a ne iz domovine. Iako označen kao sudionik iz domovine, Gojko Borić bio je politički emigrant u Njemačkoj i kako nije mogao doći na simpozij, osobno mi je rekao da je "svoje izlaganje poslao prijatelju Radji da ga pročita".

ZBORNICI RADOVA SA SIMPOZIJA

Knjižnica *Hrvatske revije* objavila je o ovom simpoziju knjigu *Hrvatski razgovori o slobodi, u Ciklusu Ljudi i krajevi, Knjiga IX.* - Prvo izdanje. Tiskanje dovršeno u Barceloni, 25. svibnja 1972. na 472 (+16) str.

Pod istim nazivom tiskano je i drugo izdanje, ispravljeno i prošireno, u Ciklusu *Ljudi i krajevi, Knjiga XII.*

Tiskanje ove knjige dovršeno je u

Barceloni, 25. svibnja 1974. na 580 (+19) stranica.

U drugom izdanju objavljen je dodatak: *IX. Hrvatska nakon Karađorđeva* sa sljedećim priložima:

1. Jure Petričević, Bogdan Radica i Vinko Nikolić
Kratka kronika novoga nasilja
2. Izjava predavača na II. simpoziju i članova odbora za jubilarnu nagradu "Hrvatske revije" godine 1971.
Odnos i suradnja hrvatske emigracije s domovinom (dana 1. prosinca 1972.)
3. Prilozi i dokumenti
Brzopjavni apel urednika HR predsjedniku USA Richardu Nixonu
Jubilarna književna nagrada HR 1971.
Izjava Vinka Nikolića u vezi s osuđom Zlatka Tomičića
Apel uredništva HR na ustanove za podjelu Nobelove nagrade za mir
4. Suradnik iz domovine (Lav Znidarčić), dopuna prikazu: *Quo vadis Ecclesia croatica?*
5. Vinko Nikolić: "Hrvatska revija" na optuženičkoj klupi
6. Vinko Nikolić: *Osvrt na tri prikaza naše knjige.*

Šestorica istaknutih hrvatskih emigranata i uglednih hrvatskih intelektualaca sudjelovala su na oba simpozija *Hrvatske revije* (1968. i 1971.), čija su imena: Vinko Grubišić, Vinko Nikolić, Jure Petričević, Bogdan Radica, Tihomil Radja i Gvido Saganić. ■



ENG New contributions to the bio-bibliography of the famous emigrant magazine and library of the same name "Hrvatska Revija" ("Croatian Review") bring a series of interesting data about the dissident movement among Croatian intellectuals in exile during communism and the struggle for a solution to the so-called Croatian question in the international community, which was prepared by Mauricij Frka Petešić from Paris. The visionaries of Croatian freedom and independence who worked around the famous emigrant magazine "Hrvatska Revija" published, among other things, two little-known publications with presentations by about thirty participants after 2 important symposia held in Switzerland in 1968 and 1971. These two valuable publications bear witness to the process of maturation of political thoughts in Croats, which two decades later would lead to the solution of the Croatian question and the creation of an independent Republic of Croatia.

Hrvati su Slovencima najbliži narod

Hrvati i Slovenci jedini su južnoslavenski narodi koji su po vjeri većinski katolici, a ne treba dokazivati koliko je pripadnost Katoličkoj crkvi obaju naroda utjecala na njihov identitet i kulturu



Hrvatske i Slovenije nakon 30 godina njihove samostalnosti konačno postigli stupanj kvalitete kakav bi i morao biti s obzirom na toliko brojne poveznice koje postoje između Hrvata i Slovenaca već više od tisuću godina. Premda se to praktički nikad ne govori javno, Hrvati su Slovencima najbliži narod s obzirom na njihovu kulturu i jezik, a vrijedi i obratno, premda Hrvati u jugoistočnom susjedstvu imaju jezično srodnije narode. Hrvati i Slovenci jedini su južnoslavenski narodi koji su po vjeri većinski katolici, a ne treba dokazivati koliko je pripadnost Katoličkoj crkvi obaju naroda utjecala na njihov identitet i kulturu, vežući ih uza Zapad, a u užem smislu uz srednju Europu kao njihov civilizacijski zavičaj.

Na prvi pogled vidi se to prema arhitekturi starih jezgri hrvatskih i slovenskih gradova. Na te zajedničke duhovne korijene podsjećaju hrvatsko-slovenska hodočašća koja se od 2003. u organizaciji dviju biskupskih konferencija svakih nekoliko godina održavaju naizmjenično u nekom hrvatskom, odnosno slovenskom svetištu, čak i u godinama kada su politički odnosi Hrvatske i Slovenije bili u slijepoj ulici zbog mnogobrojnih neriješenih pitanja otvorenih nakon osamostaljenja, od preciznog definiranja granice do štednje hrvatskih građana u Ljubljanskoj banci ili statusa zajedničke nuklearke Krško, što je na kraju do-

Piše: **Marijan Lipovac**

Središnji događaj hrvatskoga ljeta 2022. svaka-ko je otvorenje Pelješko-ga mosta o kojem zainteresirana javnost zna više-manje sve, pa i ime projektanta mosta – a to je slovenski građevinar Marjan Pipenbaher. U kolovozu je 307. put održana Sinjska alka, a u svečanoj loži sjedio je prvi put i jedan strani šef države – predsjednik Slovenije Borut Pahor, dočekan srdačnim pljeskom oku-

pljenih. Ove godine za ravnateljice dvaju zagrebačkih muzeja izabrane su dvije Slovenke: u Muzeju suvremene umjetnosti Zdenka Badovinac, a u Muzeju grada Zagreba Aleksandra Berberih Slana. Slovenija je započela i uklanjanje žilet-žice na granici s Hrvatskom uoči njezina ulaska u Schengen koji je podržala i nova slovenska vlada Roberta Goloba. Naravno, na hrvatskoj obali i ovog se ljeta odmarao velik broj Slovenaca.

Bili neki od navedenih događaja slučajni ili ne, no činjenica je da su odnosi

Odnos Hrvata i Slovenaca nekada je bio usporediv s odnosom Čeha i Slovaka, ali to na žalost nije postao nakon stjecanja samostalnosti u koju su obje države krenule zajedno i koordinirano.



Šenoina pripovijetka o dvojici prijatelja, kranjskoj poeziji i ljubavi



Sa Slovencima je bilo i ima prijepora, ali oni nikad nisu eskalirali u rat ili u otvoreno negiranje samobitnosti drugog naroda.

velo i do slovenske blokade hrvatskih pregovora o ulasku u Europsku uniju.

Odnos Hrvata i Slovenaca nekada je bio usporediv s odnosom Čeha i Slovaka, ali to na žalost nije postao nakon stjecanja samostalnosti u koju su obje države krenule zajedno i koordinirano, boreći se za međunarodno priznanje. Hrvatsko-slovenska granica na Sutli jedna je od najstarijih u Europi i još od srednjeg vijeka dijelila je Sveto Rimsko Carstvo čiji dio su bile i slovenske zemlje, i Hrvatsku, odnosno Ugarsko-hrvatsko kraljevstvo. Još je knez Ljudevit Posavski početkom devetog stoljeća u borbi protiv Franaka sklopio savezništvo sa Slovencima, a kasnijih primjera bogatih međusobnih odnosa ima puno, posebno od nastanka Habsburške monarhije 1527. koja je pod vlašću istog vladara okupila i Hrvate i Slovence.

Otac slovenske književnosti Primož Trubar surađivao je s hrvatskim glagoljima, u seljačkoj buni Matije Gupca sudjelovali su i slovenski kmetovi, u Hrvatskoj se i danas mogu naći djela baroknih slovenskih slikara i kipara, a u doba narodnih preporoda Slovenci odbacuju ideju Ljudevita Gaja o zajedničkom književnom jeziku za sve Južne Slave temeljenom na štokavštini i zadržavaju vlastiti jezik, a time i samobitnost, premda su se kao narod nazvali općim slavenskim imenom. Ipak, prihvatili su Gajevu abecedu s diakritičkim znakovima koju i danas zovu gajica. Od Slovenaca uz Gaja je pristao jedino Stan-

ko Vraz, obogativši svojim pjesmama hrvatsku književnost.

Prijateljstvo Hrvata i Slovenaca jedan je od motiva pripovijetke Augusta Šenoe *Karanfil s pjesnikova groba* u kojoj je pjesnik iz naslova zapravo France Prešeren. Kulturološka, vjerska i jezična bliskost olakšavala je doseljavanje Slovenaca u Hrvatsku i brojne mješovite brakove, posebno u pograničnim sjeverozapadnim dijelovima Hrvatske, a bilo je i obratnih primjera, što se vidi po slovenskim prezimenima hrvatskog podrijetla (Horvat je drugo najčešće prezime u Sloveniji). U 19. stoljeću novu kvalitetu dobila je hrvatsko-slovenska politička suradnja, pri čemu je dio slovenske politike prihvatio ideju hrvatskoga državnog prava kako bi uz pomoć njega ostvarili slovensku državnost koju nisu imali formalno sve do 1945. kada prvi put nastaje politički entitet s imenom



Marjan Pipenbaher, projektant
Pelješkog mosta (foto: Marko Klinc)

Slovenija kao jednom od republika federativne Jugoslavije. U doba i prve i druge Jugoslavije hrvatsko-slovenski politički odnosi nisu uvijek bili partnerski, a i nametala se teza o tome da su Hrvatima najbliži narod Srbi, što je tragična novija povijest međusobnih odnosa najbolje demantirala.

Sa Slovencima je bilo i ima prijepora, ali oni nikad nisu eskalirali u rat ili u otvoreno negiranje samobitnosti drugog naroda, incidenata je bilo malo, iako su im mediji davali pretjerani značaj, a uzajamni stereotipi uglavnom su na razini viceva. Svojevrsna renesansa hrvatsko-slovenskih političkih odnosa kojoj svjedočimo svakako ima efekte i na ostala društvena područja, sve do razine osobnih kontakata. Prešeren u svojoj *Zdravici*, u strofi koja se pjeva kao slovenska himna, poručuje: *Ne vrag, le sosed bo mejak*, želeći reći da susjed treba biti ne neprijatelj, nego *mejak* u smislu dobrosusjedstva, *mejaš* kako kažu u Zagorju, a Hrvati i Slovenci stoljećima su više nego dobri susjedi čak i onda kad sami toga nisu svjesni. ■

ENG The central event of the Croatian summer of 2022 is certainly the opening of the Pelješac bridge, about which the interested public knows more or less everything, including the name of the bridge's designer—the Slovenian civil engineer Marjan Pipenbaher. In August, the traditional equestrian competition Sinjska alka was held for the 307th time, and for the first time a foreign head of state sat in the ceremonial box—the President of Slovenia, Borut Pahor, who was greeted with hearty applause from the crowd. This year, two Slovenian women were elected as directors of two museums in Zagreb, and Slovenia started removing the razor wire on the border with Croatia ahead of its entry into Schengen, which was supported by the new Slovenian government of Robert Golob. Of course, a large number of Slovenians rested on the Croatian coast this summer as well. Whether some of the mentioned events were coincidental or not, the fact is that after 30 years of their independence, the relations between Croatia and Slovenia have finally reached the level of quality that they should be, given the many links that have existed between Croats and Slovenians for over a thousand years. Although it is practically never said publicly, the Croats are the closest nation to the Slovenes in terms of their culture and language, and the reverse is also true, although the Croats in the southeastern neighborhood have linguistically closer peoples. Croats and Slovenes are the only South Slavic peoples who are majority Catholics by religion, and it is not necessary to prove how much belonging to the Catholic Church in both nations affected their identity and culture, tying them to the West, and in a narrower sense to Central Europe as their civilizational homeland.

Mitska planina

Pasarićev kuk i
Rossijevo sklonište

Velebit je zbog svoje veličanstvenosti ostao do danas jedan od hrvatskih narodnih simbola. Njegove bogate šume, prostrane livade sa širokim vidicima, kao slikovitih kamenih oblika, strmi stjenoviti vrhovi sa slikovitim i širokim vidicima na sve strane, nepravilno razbacani kukovi i duboke ponikve među njima..., svega toga ima i na drugim našim planinama, no nigdje sve to nije spojeno u tako skladnu cjelinu kao na mitskome Velebitu.

Tekst i foto: **Alan Čplar**

Velebit je bez premca najljepša i najveličanstvenija hrvatska planina, po mnogome posebna i jedinstvena. S koje god ga se strane promatra, glomazni masiv privlači pozornost i izaziva divljenje svojom veličinom i nesagledivom dužinom, a još su ljepša slika krajolici u vršnom dijelu Velebita i daleki vidici koji se otvaraju s najviših vrhova. Onome tko promatra planinu izdaleka, međutim, ostaju skriveni nenadmašni krajolici široke

vršne zone u kojoj se naizmjenice nižu raznoliki vrhovi te brojne dulibe i dolci.

Velebit ima jednostavan oblik: dvije jasno ocrtane padine i širok vršni dio. Obje padine obuhvaćaju veliku visinsku razliku, posebno primorska, koja se od razine mora do najviših vrhova uzdiže 1700 metara, pa s obje strane planina ostavlja dojam neprelaznoga prirodnog zida. Primorska padina gotovo je posve kamenita i strma, a kontinentalna, lička padina, blaža je i gotovo potpuno pokrivena šumom. Cijela planina povija se u blagome luku, prateći jadransku obalu u dužini od 145 kilometara.

Sjevernim rubom Velebita smatra se poznati prijevoj Vratnik iznad Senja, gdje se na Velebit nastavljaju južni ogranci Velike Kapele. S južne strane planina završava duboko usječenim kanjonom rijeke Zrmanje. Zbog veličine, često se dijeli na tri dijela: sjeverni, srednji i južni Velebit, no tu podjelu treba uzeti uvjetno jer izdvojene cjeline imaju vrlo slična obilježja.

USKI GREBEN – POGREŠNA PREDODŽBA!

Sjeverni Velebit proteže se od prijevoja Vratnika do prijevoja Velikog Alana na

poprečnoj cesti Jablanac – Štirovača – Krasno. Tu se dobro vidi da je uobičajena predodžba o toj planini kao o jednostavnome uskom grebenu koji poput zida dijeli Liku od mora pogrešna jer to je zapravo prostrano planinsko područje čija je širina u visinskome pojasu od 1000 metara gotovo jednaka kao i dužina (oko 30 kilometara). U tome vršnom dijelu niže se mnogo vrhova najrazličitijih oblika i smjerova pružanja, nepravilno isprekidanih brojnim dulibama i krškim poljima. Među tim vrhovima nije moguće tražiti pravilnost, što svjedoči o vrlo složenim procesima i silama koje su oblikovale površinski reljef planine.

Prirodno bogatstvo oblika i krajolika nigdje na Velebitu ne ostavlja na posjetitelja tako dubok dojam kao na njegovu sjevernom dijelu, pogotovo na području Rožanskih i Hajdučkih kukova. Budući da je razmjerno teško pristupačan, taj dio nudi mogućnosti za sve vrste planinarskih izleta, od laganih šetnji do teških penjačkih uspona. Velik dio sjevernog Velebita zaštićen je kao nacionalni park, a njegove granice obuhvaćaju i strogi prirodni rezervat Rožanski i Hajdučki kukovi.

VRLO ŠUMOVITA LIČKA STRANA

Srednji Velebit najšumovitiji je dio planine. To je područje između alanske i štirovačke ceste, koja ga odvaja od sjevernog Velebita te poprečne ceste Karlobag – Baške Oštarije – Gospić, koja ga odvaja od južnog Velebita. Dug je 25 kilometara, a sastoji se od tri usporedna niza vrhova, koji se pružaju dinarskim smjerom sjeverozapad - jugoistok. Najviši je središnji niz s vrhovima Zečjak (1622 m),



Jagin kuk u Bojincu

Šatorina (1622 m), Lisac (1449 m), Budakovo brdo (1317 m) i nazubljenim nizom stjenovitih Dabarskih kukova. Istočni niz čine vrhovi Veliki golić (1552 m), Debeljak (1506 m), Laktin vrh (1504 m), Rusovo (1333 m) i Metla (1288 m). Najniži je zapadni niz u kojem su najistaknutiji vrhovi Pliševica ili Visibaba (1448 m), Kurozeb (1168 m) i Velinac (965 m). Među vrhovima su slikovite doline, od kojih se ljepotom osobito ističu tzv. Dabri podno kukova Kize, Čelince i Bačić kuka te na sjevernom kraju šumovita Štirovača. Općenito, cijela lička strana vrlo je šumovita i u njoj su najveći kompleksi crnogoričnih šuma na Velebitu. Na jugu, prema Baškim Oštarijama, ljepotom se osobito ističe područje slikovitih Dabarskih kukova, koji se poput izrazitoga kamenita zida nižu povrh Crnog, Ravnog i Došen dabra.

JUŽNI DIO NAJVIŠI

Iako je u južnom dijelu Velebit najuži, tu su njegovi najviši vrhovi. Poseban dojam ostavlja južni Velebit gledan s autoceste Zagreb – Split ili s vrha Zira, jer

Prirodno bogatstvo oblika i krajolika nigdje na Velebitu ne ostavlja na posjetitelja tako dubok dojam kao na njegovu sjevernom dijelu, pogotovo na području Rožanskih i Hajdučkih kukova.

s te strane izgleda kao nesagledivo dugačak zid. Primorska padina na tome dijelu nije strma kao lička, a na njoj je, slično kao na sjevernom i srednjem Velebitu, nekoliko izrazitih visinskih terasa. U vršnom dijelu južnog Velebita također su uočljiva dva usporedna uzdužna niza vrhova – jedan iznad Like, drugi iznad mora. U prvome dominiraju vrhovi Visočica, Jelovac, Počiteljski vrh, Badanjski vrhovi i Badanj, a u drugome Kozjak i Višerujna. Ti nizovi vrhova međusobno zatvaraju krške udoline koritasta oblika, velike ponikve i dolce, odijeljene pregradama razne visine, među kojima su najveći i najzanimljiviji Ramino i Šugarsko





korito, zatim Šugarska duliba, Jančarića, Oglavinovac i Javornik.

Tek na južnom kraju, na području od Vaganskog vrha do Svetog brda, primorski i lički niz spajaju se u jedinstven hrbat. Ipak, najzanimljiviji dio južnog Velebita svakako su duboko usječeni klanci Velike i Male Paklenice, a vrlo privlačni su i krševiti predjeli Bojinca, Stapa, Stapine te Tulovih greda i Crnopca. Od vrhova južnoga Velebita najatraktivniji su Sveto brdo, Vaganski vrh i Visočica. Područje Paklenice zaštićeno je kao nacionalni park pa je Velebit jedino hrvatsko područje s dva nacionalna parka.

POVELJA UNESCO-A

Svijest o potrebi zaštite Velebita stara je gotovo cijelo stoljeće. Još daleke 1928. godine Štirovača i Paklenica bili su proglašeni nacionalnim parkovima, ali su njihove granice obuhvaćale samo najvrednije šume, a tadašnji je zakon trebalo svake godine produljivati, što se nije provodilo. Područje Štirovače već je tada bilo nadaleko poznato po prekrasnim prašumama, ali iako se potreba njegove zaštite isticala među prvima u Hrvatskoj (zajedno s poznatijim Plitvičkim jezerima), bilo je to prilično kasno za stradale šume. Paklenica je trajno nacionalnim parkom proglašena nedugo poslije Drugoga svjetskog rata, 1949. Godine 1955. zakonom su zabranjeni držanje i ispaša koza, što je u idućim desetljećima vidljivo utjecalo



na obnovu biljnog plašta na primorskoj strani Velebita. Godine 1969. Hajdučki i Rožanski kukovi (2200 ha) proglašeni su strogim prirodnim rezervatom. Treba znati da je prirodni rezervat najstroži oblik zaštite, stroži i od nacionalnog parka, jer u njemu nisu dopušteni ljudski zahvati, nego je to područje namijenjeno isključivo istraživanju i zaštiti.

Velebit je 1978. godine dobio i međunarodno priznanje, povelju UNESCO-a, kojom je planina uvrštena u međunarodne rezervate biosfere u sklopu znanstvenog programa "Čovjek i biosfera". Godine 1981. cijeli Velebit dobio je status parka prirode, a posebno vrijedi istaknuti da je do danas površinom od 2000 hektara to najveće zaštićeno područje u Hrvatskoj. Godine 1999. proširene su granice Nacionalnog parka Paklenica i osnovan je novi nacionalni park na sjevernom Velebitu, u čiji je sastav ušlo široko područje od Zavižana

do Štirovače, uključujući i strogi prirodni rezervat Rožanski i Hajdučki kukovi.

KLIMA VELIKIH EKSTREMA

Status šumskog rezervata, osim spomenute Štirovače, danas imaju šume crnoga bora oko Borova vrha na sjevernom Velebitu. Status botaničkog rezervata imaju Visibaba i širi okoliš Velebitskoga botaničkog vrta pod Velikim Zavižanom, a Cerovačke špilje zaštićene su kao geomorfološki spomenik prirode. Osim teritorijalne zaštite, zakonom je zaštićeno i dvadesetak rjeđih biljnih vrsta, kao i neke životinje. Svi ti mnogobrojni oblici zaštite daju jasnu sliku o raznovrsnosti prirodnih bogatstava Velebita.

Razvoj specifičnog i vrlo bogatoga biljnog svijeta uvelike je uvjetovao susret mediteranske i kontinentalne klime u vršnom dijelu planine. Općenito, klima Velebita odlikuje se velikim ekstremima i naglim promjenama, a dobro je poznata zbog dugogodišnjih mjerenja i motrenja na visinskoj meteorološkoj postaji Zavižan na sjevernome Velebitu.

Na Velebitu je zabilježeno više od 2800 biljnih vrsta, među kojima čak 78 endema. Najpoznatija endemska vrsta je velebitska degenija iz obitelji krstašica, koju je prvi opisao i klasificirao botaničar Árpád Degen te je po njemu dobila ime. Na Velebitu se nalaze i najdublji speleološki objekti u Hrvatskoj: jamski sustav Lukina jama - Trojama, dubok 1392 m, te Slovačka jama, duboka 1320 m. Glavno obilježje cijeloga Velebita jest krševitost.

PREMUŽIČEVA STAZA

Za planinarenje je uređeno mnogo markiranih staza, koje uzdužno i poprečno



U srednjem Velebitu, prema Baškim Oštarijama, ljepotom se osobito ističe područje slikovitih Dabarskih kukova, koji se poput izrazitoga kamenitog zida nižu povrh Crnog, Ravnog i Došen dabra.

Dabarski kukovi



Kuk Stapina



Premužićeva staza

Od vrhova južnoga Velebita najatraktivniji su Sveto brdo i Vaganski vrh, dva najviša velebitska vrha, i Visočica. Područje Paklenice zaštićeno je kao nacionalni park pa je Velebit jedino hrvatsko područje s dva nacionalna parka.

povezuju mjesta i planinarske domove. Po posebnosti, uređenosti i posjećenosti ističe se majstorski građena Premužićeva staza, koja povezuje Zavižan preko Velikog Alana s Baškim Oštarijama, a prolazi uzdužno sjevernim i srednjim Velebitom. Planinarska sezona traje praktički cijele godine, ali ipak treba istaknuti da u zimskoj polovici puše bura, opasna zbog hladnoće, naglih naleta i magle u visinskom pojasu. Ljeti treba izbjegava-

ti uspone primorskom padinom jer su izloženi suncu. Najprikladnije doba za posjet su ljetni mjeseci kada je vrijeme najstabilnije.

Danas na Velebitu gotovo nema stalnih ni povremenih stanovnika, no na mnogim mjestima još se mogu vidjeti ostaci pastirskih stanova koji su zadovoljavali potrebe sezonskog ritma dolazaka i odlazaka stanovništva i stoke iz Primorja u planinu. Kada su mlađe ge-

neracije promijenile način života, napuštena su mnoga stara ognjišta, a nekadšnjim pasištima zavladaše sušica i šikara. Ipak, Velebit je zbog svoje veličanstvenosti ostao do danas jedan od hrvatskih narodnih simbola, o čemu možda najbolje svjedoči domoljubna pjesma "Vila Velebita".

Svaki posjetitelj pamti bogate velebitske šume, prostrane livade sa širokim vidicima, kaos slikovitih kamenih oblika, strme stjenovite vrhove sa slikovitim i širokim vidicima na sve strane, nepravilno razbacane kukove i duboke ponikve među njima. Svega toga ima i na drugim našim planinama, no nigdje sve to nije spojeno u tako skladnu cjelinu kao na mitskoj hrvatskoj planini – Velebitu. ■



Šumovita Štirovača

ENG Due to its magnificence, Velebit has remained one of the Croatian national symbols to this day. Its rich forests, spacious meadows with wide vistas, a chaos of picturesque rock formations, steep rocky peaks with picturesque and wide vistas on all sides, irregularly scattered hills and deep depressions between them, ... all of this can be found on our other mountains, but nowhere is it all combined into such a harmonious whole as on the mythical Velebit. In 1981, the entire Velebit was given the status of a nature park, and it is especially worth noting that, with an area of 2,000 hectares, it is still the largest protected area in Croatia. In 1999, the boundaries of the Paklenica National Park were expanded and a new national park was established on the northern Velebit. There is no other place on Velebit that leaves such a deep impression on the visitor with its natural wealth of shapes and landscapes as its northern part, especially the area of Rožanski and Hajdučki kuk, a strict nature reserve. In the middle Velebit, towards Baške Oštarije, the areas of picturesque Dabarski kukovi peaks stand out for their beauty, which, like a distinct stone wall, line up on top of Crni, Ravni and Došen Dabar. Of the peaks of southern Velebit, the most attractive ones are Sveto brdo and Vaganski vrh, the two highest Velebit peaks, and Visočica. The Paklenica area is protected as a national park which makes Velebit the only Croatian area with two national parks.

Različita lica planine

Kapela sv.
Ante na
Zavižanu

Upravo ovaj vapnenački div postao je znak nacionalnoga jedinstva i ponosa. Dva lica Velebita, ono koščato, golo i slano, odražavajuće u toplome moru i ono mekanije, čekinjavo, zaraslo i zatravnjeno, gledajuće prema dubini kopna, dva su obraza same Hrvatske.

Piše: **Marin Knezović** Foto: **Alan Čaplar**

Premda velike, teške i nepomične, planine su neizbježni, stalno prisutni činitelji. Već samom svojom prisutnošću bitno mijenjaju stvari, a često i nepovratno. Velebit je takva moćna prisutnost. Ponegdje poput sječiva oštro dijeli podneblja, civilizacije, načine života. Nema hrvatske planine koja tako dijeli našu zemlju poput ovoga velikog zida od 145 kilometara. Hrvatska bez Velebita bila bi toplija, umjerenija i Sredozemlje bi nam predstavljalo više od uske linije drevnih naselja uz obalu. Unatoč tome, upravo ovaj vapnenački div postao je znak nacionalnoga jedinstva i ponosa. Dva lica Velebita, ono koščato, golo i slano, odražavajuće u toplome moru i ono mekanije, čekinjavo, zaraslo i zatravnjeno, gledajuće prema dubini kopna, dva su obraza same Hrvatske.

Premda se Velebit čini vječnim i nepromjenjivim, prvi ljudi koji su se naselili u ovom području vidjeli su ga bitno drukčijeg. Lovcima na mamute, vunašte nosoroge, protivnicima sabljazubog lava, on je označavao kraj ravnice isprekidane brežuljcima i manjim uzvisinama

koja se prostirala sve do područja današnjeg otoka Visa. Sama planina, hladna i dijelom pokrivena ledom, nije privlačila te rane lovce – sakupljače. Stvari su se počele mijenjati oko 10.000 godina pr. Kr. kada podneblje postaje toplije, led počinje uzmicati prema sjeveru, a morski valovi gutaju veliku ravnicu, pretvarajući brda i bregove u otoke i otočiće. Rađa se novi krajolik, oblikuje se i novi Velebit, čovjeku privlačniji, gostoljubiviji.

ČOVJEKOM ODREĐEN PROSTOR

Na valu topline stvara se nov odnos čovjeka i planine, odnos koji će trajati tisućama godina, odnos koji se činio vječnim, neizmjenjivim. Zapravo, on nije bio samo odnos između velike planine i ljudi. Ključni činitelj u ovoj igri čovjeka i krajolika bile su životinje, i to pripitomljene životinje. Pitomi papkari dolaze s novim stanovništvom i novim znanjima i vještinama s istoka i jugoistoka Europe i Azije (oko 7500 g. pr. Kr.). Velebit je više svijet oprezne i nervozne koze, ravnodušne krave i mekanih i beskrajnih ovčjih stada, nego obično samo povremeno prisutnog čovjeka. Na Velebitu su odavno mnoge uzvisine ovjenčane suhozidima, ponekad i u više

redova. One su bile privremena skloništa ljudima i stoci. Taj svijet gradnje neobrađenim kamenom bez veziva i dljeteta procvao je na planini u brončano doba (od oko 2500. do 800. g. pr. Kr.). To je i vrijeme kada Velebit postaje čovjekom određen, njegovom voljom preduđen prostor.

Doba kada željezo postaje glavno tvorivo za oblikovanje oruđa i oružja (oko 800. g. pr. Kr.) vrijeme je i nastanka prvih, nama pismom posredovanih organiziranih zajednica, naroda, plemena. No, i u ovom slučaju, dva lica planine održavaju se u dvjema velikim ilirskim skupinama. Na jednoj strani imamo Liburne, okrenute beskrajnom civilizacijskom šarenilu Sredozemlja. Na drugoj strani tu su Japodi, ratoborni gospodari planinskih prijevoja i riječnih dolina, usmjereni prema novim tehnologijama koje dolaze iz srednje Europe s novim narodima poput Kelta.

“SVETO BRDO”

U doba antike gospodarske veze ovog područja s helenskim svijetom bile su žive i postojane. Obrise te drevne ekonomije možemo nazrijeti u nalazima kovanog novca iz različitih krajeva drevnog, grčkog svijeta. Priča o Rimljanima i Velebitu počinje u metežu rata i vladavini nasilja da bi se umirila u redu rimskog prava i gašenja sukoba posredovanjem. Pljačka i palež Japoda po sjeveru Italije dovela je u 2. st. pr. Kr. rimske legije na planinu. Ipak, trebalo je više od sto godina kako bi se prkosni Velebit priveo rimskom viđenju mira i poretka. U tom je sukobu budući car Oktavijan

Pogled sa Svetog brda,
drugoga najvišeg vrha
Velebita



August umalo izgubio glavu. Od tada rimski su tragovi na planini oni suda i dogovora, poput natpisa o razgraničenju među ilirskim plemenima, pravu pristupu izvorima vode i sl. Rimski Velebit ipak je ponajprije onaj na uskim policama između planine i mora gdje uz veliku Senju (Senj) napreduje i niz manjih naselja.

Propast antičkog svijeta planini nosi nove ljude, ali i nova kulturna obilježja. Slaveni, Hrvati, od 6. st. svojim vjerovanjima i kulturom određuju i Velebit. On je došljacima "sveto brdo", planina boga gromovnika Peruna. Pa i kada novi stanovnici primaju kršćanstvo, ispod sloja skromnih planinskih kamenih crkava mogu se nazrijeti ostaci mnogobožčkog, "poganskog".

USKOCI – GOSPODARI BURE

Turska pustošenja u 16. st. gotovo su u potpunosti izbrisala srednjovjekovne stanovnike Velebita. Iz njegovih pustoši i tmastih šuma vrebaju samo žive i oštre uskočke oči tražeći sukob i plijen. To mogu biti Turci po ličkim selima i palankama ili Mlečani, čije raskošne galije pokreću bezbrojna vesla poput kakvog plutajućeg kukca. Pri tome je Velebit ključan uskočki saveznik. Dugo se vjerovalo kako planina iz svoje utrobe izdiše strahoviti vjetar – buru. Još je u rimsko doba pisac Plinije stariji pisao o špilji na Velebitu iz koje pušu vjetrovi. U 17. st. pisac iz obližnje Kranjske (Slovenije), Johann Weichard Valvasor, tvrdi kako su uskoci gospodari velebitske bure.

Prestankom turske opasnosti Velebit prestaje biti velika stjenovita i šu-



"Mirila", pogrebna spomen-obilježja, pokraj Ljubotića

Dva lica planine održavaju se u dvjema velikim ilirskim skupinama. Na jednoj strani imamo Liburne, okrenute beskrajnome civilizacijskom šarenilu Sredozemlja, a na drugoj strani tu su Japodi, ratoborni gospodari planinskih prijevoja i riječnih dolina.

movita pustoš. Iz Dalmacije i Hercegovine dolazi novo stanovništvo, brojnije nego ikad. Nikad do danas nije čovjek u tolikoj mjeri nastojao svojim potrebama i hirovima podvrgnuti planinu koliko od početka 18. st. do početka 20. st. Veliki planinski masiv morao je bezuvjetno služiti ljudima i mnoštvu sitne i krupne stoke. Pašnjaka nikad dosta pa se šume ne samo sijeku, nego i pale. Nemilosrdno iskorištavanje planinskih trava, uz navedeno uništavanje drveća, dovodi do ispiranja ionako rijetkog i škrtog zemljišta. S tim u vezi i izvori vode od okupljališta životinjskog i biljnog svijeta postaju samo duboke suhe rupe. Tako Velebit postaje suroviji i okrutniji nego ikad.

KRIZA SVRHovitosti

Način iskorištavanja planine, koji je započeo u mlađe kameno doba, time doživljava svoj vrhunac prijeti opstanku i ljudi i biljaka i životinja. Neočekivani spas Velebitu donosi tek druga polovica 20. st. Pojava novih ljudskih djelatnosti poput industrije i turizma privlači brojno stanovništvo planine, a tradicijsko stočarstvo se gasi u samo nekoliko desetljeća. Izgledalo je kako je sposobnost planine u stvaranju ljudi neiscrpna. Druga polovica 20. st. i posljednje razdoblje pokazali su kako to i nije baš tako. Velebit postaje područje lišeno ljudske

djelatnosti i poslije tisuća godina prepušten sebi.

Što nam danas predstavlja Velebit, osim dojmive pozadine za fotografiranja mobilnim telefonima, turističke šetnice i neodređenog osjećaja ponosa? I ova planina dijeli krizu svrhovitosti poput drugih sredozemnih planina. Promišljajući prošlost odnosa čovjeka i planine uvjeren sam kako će preoblikovan Velebit ponovno postati bitan činitelj u budućoj Hrvatskoj. On je na to, čini se, sudbinski određen. ■

ENG *The two faces of Velebit, the bony, bare and salty one, reflecting in the warm sea and the softer one, bristling, overgrown and grassy one, looking towards the depth of the land, are the two faces of Croatia itself. With the end of the Turkish threat, Velebit ceased to be a large rocky and wooded wasteland. A new population was coming from Dalmatia and Herzegovina, more numerous than ever. Never to this day has man tried to subject the mountain to his needs and whims to such an extent as from the beginning of the 18th to the beginning of the 20th century. The great mountain massif had to unconditionally serve people and a multitude of small and large livestock. You can never have enough pasture, so forests were not only cut down, but also burned. The method of exploiting the mountain, which began in the Younger Stone Age, was thus experiencing its peak, threatening the survival of people, plants and animals. Unexpected salvation came to Velebit only in the second half of the 20th century. The emergence of new human activities such as industry and tourism attracted a large population of the mountain, and traditional animal husbandry died out in just a few decades. Velebit became an area deprived of human activity and after thousands of years it is again left to be alone.*



Iznimna raznolikost flore i faune

U Velebitskome masivu zabilježeno je 2250 vrsta vaskularne flore pa nije čudo da je ovaj masiv najveći hrvatski centar bioraznolikosti i endemizma, ujedno i jedno od najznačajnijih središta europske bioraznolikosti



Gospina papučica -
Cypripedium calceolus



Hrvatska sibireja -
Sibiraea altaensis ssp. croatica

Tekst: **Darko Mihelj**
Foto: **Darko, Luka i Željka Mihelj**

Zahvaljujući svome zemljopisnom položaju, reljefnim i geomorfološkim obilježjima te raznolikim klimatskim karakteristikama masiv Velebita obiluje velikom bioraznolikošću biljaka, ali i životinja. Za Velebitski masiv¹ zabilježen je broj od 2250 vrsta vaskularne flore pa nije čudo

da je ovaj masiv najveći hrvatski centar bioraznolikosti i endemizma, ujedno i jedno od najznačajnijih središta europske bioraznolikosti (vrijedi jednako i za vrste životinja, posebice leptire i ptice). Razlog tome je što se ova planina nalazi između dvaju planinskih lanaca – istočnih Alpa i Dinarskoga gorja – pa na njemu nalazimo vrste s oba lanca, uz one endemične. Velik je i utjecaj sredozemne klime na Velebit. Također je mnogo vrsta preostalo iz drugih vegetacijskih područja tijekom geološke prošlosti, najčešće zbog oledbi (tzv. glacialni relikti). Najveća ugroza za ovu veliku bioraznolikost dolazi, osim od ljud-



Velebitska degenija -
Degenia velebitica

skih djelovanja, od procesa prirodne sukcesije, tj. procesa zaraštavanja travnjačkih površina u šikare i šume.

Na Velebitu ima najmanje nešto više od 40 vrsta staništa; većinu planine pokriva šumska vegetacija, a najveću bioraznolikost pokazuje vegetacija stijena i točila, šumskih rubova, sječina i paljevina, malih cretova i raznih vrsta travnjaka. Dobar primjer su Dabarski kukovi gdje nalazimo bogate šumske zajednice jer npr. u Crnom dabru već desetljećima nitko ne živi i prirodna je sukcesija golema; malo iznad Crnog dabra naći ćemo niz zajednica koje dolaze na stijenama i točilima; s južne strane Dabarskih kukova naći ćemo različite vrste travnjaka; a blizu Kubusa i veliki utjecaj mediteranske flore – na jednoj tako malom prostoru pravi je to raj za oči i dušu, od proljeća do jeseni.

DEGENIJA I SIBIREJA

Velebitska degenija² (E, SZ, EN, CR regionalno) je usko endemična (stenoeendem). Znanstvenici su istraživanjem otkrili da populacijsko-genetički status ove vrste nije ugrožen, ali vrsta može biti ugrožena prirodnom sukcesijom (nestanak točila – staništa na kojem raste), klimatskim promjenama ili pretjeranim sakupljanjem. Ova krstašica na padinama Velikoga vrha cvate već u ožujku ili travnju, dok na velebitskim nalazištima cvate u lipnju. Plod je komuška.

Hrvatska sibireja (E, SZ, NT) je nizak, razgranjeni listopadni grm iz porodice ruža. Cvjetovi su udruženi u rahle vrš-

¹ Osnovne karakteristike Velebita i njegovih pojedinih dijelova opisane su u članku Alana Caplara (str. 38-41)

² Više o Velebitskoj degeniji može se pronaći u broju 12 Matice iz 2018., str. 54.



Hrvatsko zvonce -
Edraianthus graminifolius

ne metlice. Posebno je zanimljivo kod ove vrste da neke jedinke nose samo muške, a neke samo dvospolne cvjetove. Cvate u lipnju i srpnju. Staništa sibi-
reje su nepristupačni kameni obronci, točila ili kameni blokovi i gromade. Srodnici naše sibi-
reje nalaze se nekih 5000 kilometara daleko, u srednjoj Aziji. Najpoznatija nalazišta hrvatske sibi-
reje su Visibaba u NP Sjeverni Velebit i Velinac na srednjem Velebitu.

VEGETACIJA

Na Velebitu svoje mjesto nalazi veliki broj različitih biljnih³ zajednica. Od listopadnih primorskih zajednica tu nalazimo šumu i šikaru hrasta medunca i crnoga graba, šumice ilirskoga crnog bora i primorsku bukovu šumu. **Gorske** (montane) **zajednice** su gorska bukova šuma i bukova šuma s jelom. **Zajednice pretplaninskog** (subalpinskog) **pojasa** su pretplaninska bukova šuma i smrekove šume. Na područjima iznad granice visoke šume nalazimo **zajednicu klekovine bora krivulja** i **zajednicu s planinskom klečicom**. Od travnjačkih zajednica na Velebitu nalazimo **submediteranske suhe kamenjarske travnjake** s mnoštvom različitih zajednica. Posebna zanimljivost su **zajednice primorskih vapnenačkih točila** i **zajednice vapnenačkih stijena**, dok su na

najvišim vrhovima **rudine kopnenih i primorskih bila**.

Travnjaci NP Sjeverni Velebit (i drugih dijelova Velebita) nisu primarni tip vegetacije, već su nastali čovjekovim djelovanjem – krčenjem šuma, ispašom i košnjom. Taj proces trajao je tisućljećima. U posljednje vrijeme zbog depulacije dobar dio travnjaka zarašćuje prirodnom sukcesijom pa bi to trebao biti jedan od najvažnijih zadataka ustanova koje postoje i djeluju na Velebitu.

VELEBITSKA FLORA

Flora Velebita je bogata biljnim vrstama koje su endemične, u određenom stupnju ugroženosti ili pak strogo zaštićene Pravilnikom o strogo zaštićenim vrstama. Primjerice, istraživanje Dabarskih kukova koji obuhvaćaju manji dio masiva Velebita utvrdilo je da se na tom području nalazi čak 30 endemskih vrsta, 16 je vrsta u različitim kategorijama ugroženosti, dok je 60 vrsta strogo zaštićeno. Zaista – velika je bioraznolikost Velebita!

Najveća ugroza za iznimno veliku bioraznolikost Velebita dolazi, osim od ljudskih djelovanja, od procesa prirodne sukcesije, tj. procesa zaraštavanja travnjačkih površina u šikare i šume.

Bijelu čemeriku, odnosno njezinu podvrstu *lobelianum*, nalazimo najčešće na livadama (često vlažnim) i travnjacima te na kamenitim padinama. Cvate od lipnja do kolovoza. Cijela je biljka vrlo otrovna zbog alkaloida koje sadrži. Ako se čovjek otruje ovom biljkom, počinje jako kihati (otuda latinski naziv roda *Veratrum*, od verare – kihati). Otrovanje ovom biljkom može završiti nesvjesticom ili čak smrću. Nekada su je stari narodi upotrebljavali kao otrov za strijele i protiv nametnika. **Gospina papučica** (EN, SZ) je samonikli kačun koji raste na sjenovitim i vlažnim kamenitim mjestima planinskih i pretplaninskih šuma i šikara. Ovaj kačun ugrožen je nekontroliranim sabiranjem; zaštićen je i Bernskom konvencijom (zaštita europskih divljih vrsta i prirodnih staništa). Kao zeljasta trajnica ima zanimljivo građenje cvijet kod koga je medna usna lijepe žute boje, mjestimice naduta, pa pod-



Malijevo devesilje -
Seseli malyi



Kitajbelov pakujac -
Aquilegia kitaibelii

sjeća na papuču. Cvate tijekom svibnja i lipnja. Na južnom Velebitu papučica je pronađena na nekoliko mjesta. **Hrvatska gušarka** (E, SZ) je uspravna trajnica čiji su bijeli cvjetovi skupljeni u grozdaste cvatove s malo cvjetova; plodovi su komuške. Ova endemična ilirska vrsta vezana je uz vapnenačke stijene, ali je možemo naći i među stijenama u bukovim i bukovo-jelovim šumama. Cvate u svibnju i lipnju. **Hrvatsko** ili širokolisno zvonce je zeljasta trajnica – stanovnica kamenjarskih travnjaka i uglavnom stjenovitih podloga. Cvjetovi ljubičaste boje skupljeni su u vršne glavice. Cvate od lipnja do kolovoza. Ovo zvonce nalazimo na planinskim rudinama Kitajbelova šaša i balkanske sunčanice srednjeg i južnog Velebita.

(KITAJBELOV) JAGLAC I PAKUJAC

Kitajbelov jaglac (SZ, NT) je niska trajnica pravilnih cvjetova najčešće ružičaste

3 Pojednostosti o vegetaciji i flori Velebita mogu se naći u knjizi S. Forenbachera: "Velebit i njegov biljni svijet", 2001.

4 Kratice za pojedine vrste u člancima o hrvatskome planinskom bilinstvu: E – endemi, SZ – strogo zaštićene vrste. Kratice za oznake ugroženosti: CR – kritično ugrožena, D. D. – nedovoljno poznata, EN – ugrožena, LC – najmanje zabrinjavajuća, NT – gotovo ugrožena, VU – osjetljiva.



Malyev šafran - *Crocus malyi*



Modra glavulja - *Globularia cordifolia* ssp. *belidifolia*

boje, a cvate od svibnja do srpnja u pukotinama stijena, na stjenovitim policama i pećinama. Na Velebitu ima najviše njegovih lokaliteta. Na Dinaridima je poseban dio zajednice Kitajbelova jaglaca i Kluzijeve petoprste. Zbog lijepih cvjetova koristi se u hortikulturi. **Kitajbelov pakujac** (E, SZ, NT) je trajnica radijalno simetričnih cvjetova modre, modroljubičaste ili ružičaste boje. Cvate od lipnja do kolovoza. Ova ilirsko-apaninska vrsta naseljava tzv. ilirsko-dinarske vapnenačke stijene, gdje raste u pukotinama vapnenačkih stijena i na planinskim točilima. **Bebijski klinčić** (SZ) je zeljasta, rahlo busenasta trajnica koja uglavnom naseljava kamenjarske travnjake i pukotine stijena. Ugrožen je za-

rašćivanjem travnjaka progresivnom sukcesijom. Na Velebitu ga često nalazimo na travnjacima uskolisne šaške i šaša crljenice, gdje mu društvo radi i modra glavulja. Cvate od lipnja do kolovoza bijelim cvjetovima urezanih latica.

Miomirisni klinčić (SZ) je također rahlo busenasta trajnica; nalazimo ga na sličnim staništima kao i bebijski klinčić. Cvate bijelim cvjetovima čije su laticice gotovo do polovice urezane, od lipnja do kolovoza. **Stijenski klinčić** (E, SZ, VU), samo ime ove biljke govori o tome na kojim staništima raste ova biljka. Ova busenasta trajnica cvate od lipnja do kolovoza bijelim cvjetovima čije su laticice cjelovite. Stijenski klinčić endem je južnog i zapadnog dijela Balkanskog po-

luotoka. **Velebitski klinčić** (E, SZ, NT) je busenasta trajnica crvene boje cvjetova. Cvate u lipnju i srpnju na travnjacima na karbonatnoj podlozi.

DEVESILJE I GLAVULJA

Maliyevo devesilje (E, SZ, NT) je zeljasta dvogodišnja biljka koja se ubraja u porodicu štitarki. Cvjetovi ove biljke skupljeni su u štitce blijedoružičaste boje. Endem je sjeverozapadnih Dinarida. Ovo devesilje nalazimo na srednjem i južnom Velebitu. Cvate u lipnju i srpnju na kamenitim mjestima. **Malyev šafran** (E, SZ) prepoznaje se po svojim bijelim cvjetovima, odnosno listićima perigona koji su s unutrašnje strane obojeni žućkasto. Cvate od ožujka do svibnja. Ovaj šafran uglavnom raste na rubu termofilnih šuma i šikara. Kao isključivo stenoendema Velebita nalazimo ga i na travnjacima i rubovima šuma brdskoga i nižega planinskog pojasa. Nije ugrožena vrsta. **Modra glavulja** česta je stanovnica kamenjarskih travnjaka šaša crljenike i kamenjarske zečine. Ovaj vazdazeleni grm puzavih stabljika cvate od svibnja do srpnja pojedinačnim cvjetovima svijetloljubičasto modre boje. Vrsta raste isključivo samo u Europi. **Okruglasta pjeskarica** (E, D. D.) je nježna, krhka busenasta biljka. Bijeli cvjetovi ove biljke skupljeni su u cvatove paštice, a pojavljuju se od svibnja do srpnja. Vrsta je stenoendem (ovdje vrlo uskog područja – kanjona Male i Velike Paklenice te kanjona Zrmanje). Uglavnom je stanovnik pukotina vapnenačkih stijena. Prvi put vrstu je opisao poznati botaničar Roberto de Visiani još davne 1850. godine. Pjeskarica raste ovdje u posebnoj zajednici kozlačice i prozorskog zvončića.

Velebitska degenija je usko endemična (stenoendem). Znanstvenici su istraživanjem otkrili da populacijsko-genetički status ove vrste nije ugrožen, ali vrsta može biti ugrožena prirodnom sukcesijom (nestanak točila – staništa na kojem raste), klimatskim promjenama ili pretjeranim sakupljanjem.



Miomirisni klinčić - *Dianthus monspessulanus*



Osmierolatična osinica - *Dryas octopetala*



Planinski kotrljan - *Eryngium alpinum*



Valdštajnov zvončić - *Campanula waldsteiniana*

Valdštajnov zvončić je zeljasta busenasta trajnica koja je tipični stanovnik vegetacije stijena. Plavi cvjetovi ovog zvončića tijekom srpnja i kolovoza uljepšavaju sivi kamenjar velebitskog krša. Ova vrsta uzgaja se i u hortikulturi zbog svoje bujne cvatnje, osobito za kamenjare.

Osmerolatičnu osinicu kao vazda-zeleni, polegnuti patuljasti grmić nalazimo najčešće na sunčanim, ujedno vjetru izloženim grebenima i vrhovima te siparima i kamenjarskim travnjacima. Ova vrsta tipičan je primjer tzv. refugijalne vrste koja je ostala iza oledbi na ovim prostorima. U hortikulturi se upotrebljava kao odličan pokrivač tla. **Planinska marulja** je zeljasta trajnica čija su staništa kamenita mjesta, rudine, točila te uz putove. Biljka nije izbirljiva na vrste tala. Ova usnača cvate od svibnja

do rujna. **Planinski kotrljan** (SZ, NT) je zeljasta biljka s kamenjarskih travnjaka, rubova stjenovitih ponikvi te rubova klesovine bora. Ova štitarica zbog svojega neobičnog cvata je ugrožena. Zbog tog razloga se uzgaja kao ukrasna biljka. Raste samo u Europi. Naziv roda potječe od grčke riječi za podrivanje jer se biljka nekada koristila protiv nadimanja. **Rascjepkana slezenica** je višegodišnja zeljasta paprat, nježnih, sitno rascjepanih listova. Stanovnik je pukotina vapnenačkih i dolomitnih stijena, točila i zidova. Na Velebitu je dosta rijetka.

TORANJKA, JEDIĆ I OSJAK

Skopolijska toranjka (E, SZ) je zeljasta trajnica i rahlo busenasta biljka samo desetak centimetara visine i prizemne rozete listova. Njezina su staništa kamenjarski travnjaci, pukotine i terase vapnenačkih stijena te rudine. Cvate od svibnja do srpnja. Plodovi su komuške. Ova toranjka je endemična vrsta planinskih područja od jugoistočnih Alpi do zapadnoga dijela Balkanskoga poluotoka – endem Dinarida. Vrstu je otkrio talijanski liječnik i botaničar Antonio Scopoli na slovenskoj planini Nanos. **Valdštajnov zvončić** (E, SZ, NT) je zeljasta busenasta trajnica koja je tipični stanovnik vegetacije stijena. Plavi cvjetovi ovog zvončića tijekom srpnja i kolovoza uljepšavaju sivi kamenjar velebitskog krša. Ova vrsta uzgaja se i u hortikulturi zbog svoje bujne cvatnje, osobito za ka-

menjare. Kao zapadno-dinarski endem može rasti na blokovima kamenja u bukovim šumama. Karakteristična je vrsta zajednice hrvatske bresine (*Micromeria croatica*). **Vučji jedić** je trajnica koja cvate od lipnja do kolovoza žućkastim cvatovima. Ovaj jedić živi najčešće u svijetlim i vlažnim šumama, ali i u klancima i šljunčanim nasipima. **Vunenasti osjak** je glavočika koja je stanovnik sunčanih kamenjarskih travnjaka, pretplaninskih livada i krčevina. Ova zeljasta dvogodišnja biljka cvate od srpnja do rujna atraktivnim cvatovima oblika glavice. Žuti bosanski ljiljan (E, VU) je zeljasta trajnica i stanovnik kamenjarskih travnjaka i rudina, uglavnom na vapnenačkim tlima. Endem je Dinarida Hrvatske, Bosne i Hercegovine i Crne Gore. ■



Žuti bosanski ljiljan - *Lilium carnolicum* ssp. *bosniacum*

ENG Thanks to its geographical location, relief and geomorphological features and diverse climatic characteristics, the massif of Velebit abounds with a great biodiversity of plants and animals. A number of 2,250 species of vascular flora have been recorded for the Velebit massif, so it is no wonder that this massif is the largest Croatian center of biodiversity and endemism, as well as one of the most significant centers of European biodiversity (the same applies to animal species, especially butterflies and birds). The reason for this is that this mountain is located between two mountain ranges - the Eastern Alps and the Dinaric Mountains, so on it we find species from both ranges, along with endemic ones. The influence of the Mediterranean climate on Velebit is also great. There are also many species left over from other vegetation areas during the geological past, most often due to melting (so-called glacial relics). The greatest threat to this great biodiversity comes, apart from human activities, from the process of natural succession, i.e. the process of overgrowing grasslands into thickets and forests.

Nacionalni parkovi, strogi rezervat, park prirode, značajni krajobraz...

Nacionalni park Sjeverni Velebit je najmlađi nacionalni park u Hrvatskoj. Proglašen je parkom zbog *velike bioraznolikosti i istinske divljine* te osebujnih krških oblika. U sklopu parka nalazi se strogi rezervat Hajdučki i Rožanski kukovi. Strogi rezervat strožije je zaštićen od nacionalnoga parka, zabranjeni su turistički posjeti (osim Premužićevom stazom!)



Tulove grede i Majstorska cesta

Tekst: Darko Mihelj

Foto: Alan Čaplar, Darko Mihelj

Planina Velebit kao park prirode svojom površinom većom od 200.000 hektara u sklopu svojih granica sadrži veliki broj zaštićenih područja različitih kategorija zaštite. Nije čudo da je te prirodne osobitosti Velebita prepoznao UNESCO i uvrstio Velebit u svoj program Čovjek i biosfera (M & B – Man and Biosphere Programme) kao rezervat biosfere.

Od 2000. godine, ulaskom Hrvatske u Europsku uniju (EU), Velebit je postao dijelom ekološke mreže Natura 2000 koja predstavlja područja važna za očuvanje ugroženih vrsta i stanišnih tipova. EU je donijela i Direktivu o pticama ove ekološke mreže koja je iznimno važna

za sprječavanje svih mogućih prijetnji ptičjim populacijama i njezinim vrstama, posebice onih ugroženih čovjekovim djelovanjem. Također je donesena i Direktiva o staništima sa svrhom zaštite brojnih stanišnih tipova.

BOTANIČKI VRT

Nacionalni park Sjeverni Velebit je najmlađi nacionalni park u Hrvatskoj. Proglašen je parkom zbog *velike bioraznolikosti i istinske divljine* te osebujnih krških oblika. U sklopu parka nalazi se strogi rezervat **Hajdučki i Rožanski kukovi**.¹ Strogi rezervat strožije je zaštićen od nacionalnoga parka, zabranjeni su turistički posjeti (osim Premužićevom stazom!);

posjeti su dopušteni samo za znanstvena istraživanja. Zahvaljujući dobro izgrađenoj tzv. *Premužićevoj stazi*, pravome malome građevinarskom remek-djelu (relativno lagana staza bez velikih uspona i silazaka!), možemo proći kroz Rožanske kukove. Od vegetacije ovdje je zastupljena pretežno vegetacija stijena i točila s mnogobrojnim endemskim, zaštićenim i ugroženim vrstama. U botaničkom rezervatu **Visibaba** nalazi se stanište endemične hrvatske sibi-reje. Botanički rezervat **Zavižan-Balinovac-Velika kosa** je zaštićen zbog bogate flore i vegetacije, a u njemu se nalazi i spomenik parkovne arhitekture **Velebitski botanički vrt**.² Vrt se smjestio

¹ Kuk – “čest narodni naziv za velike i gole kamene gromade koje strše iznad okolnog zemljišta”.

² Preporučuje se pročitati knjigu V. Skorup et al.: *Velebitski botanički vrt – oaza na 1500 m*, 2008.

u jugozapadnome dijelu Modrić-doca. Osnivač Vrta je bio profesor s Farmaceutsko-biokemijskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu Fran Kušan; on je ovaj prostor odabrao zbog nekoliko razloga, a uz ostale jer se tu nalazi zdenac izvorske vode, čija voda može dobro poslužiti za zalijevanje novoposađenih biljaka. Klimatske prilike ovdje su na 1480 metara nad morem prilično surove pa vegetacijska sezona traje većinom od početka lipnja do polovice rujna pa je to veliko ograničenje za rad u botaničkom vrtu. Osnivač vrta prof. Fran Kušan zamislio je Velebitski botanički vrt kao vrt na čije će se kamenjare donositi biljni materijal s drugih područja Velebita, tu posaditi i održavati.



Velebitski botanički vrt u Modrić dolcu

Nacionalni park Paklenica nalazi se na primorskoj strani južnog Velebita, a odlikuju ga kanjoni Velike i Male Paklenice te brojni alpinističko-penjački smjerovi, među kojima je i stijena Anića kuka.

ŠTIROVAČA

Posebni rezervat šumske vegetacije Štirovača ima površinu od nekih 118,5 hektara. Zaštićen je zbog prašumskih miješanih šuma bukve i jele koje su zadnji ostatak nekadašnjih prašuma Štirovače. Zanimljivo je da se ovdje nalazi nekoliko izvora, od kojih glavni izvor nikada ne presuši. Ovaj rezervat naziv je vjerojatno dobio po biljci koja često raste uz pastirske stanove (ščir ili latinski naziv roda *Amaranthus*).

Premužićeva staza³ bila je ideja dr. Ivana Krajača, ministra trgovine i industrije za Kraljevine Jugoslavije. Ideju je u stvarnost za turističku popularizaciju planine Velebit građevinski proveo inženjer šumarstva Ante Premužić, inače planinar i poštovatelj Velebita.

Srednji Velebit je područje između Velikog Alana i prijevoja Baške Oštarije. **Dabarski kukovi** su niz oštih stjenovitih vrhova, nalik na golemi zid između dabarskih šuma i dolaca i primorskog, obalnog dijela Velebita. Tu nalazimo i prostrane veće kraške udoline (dabri) i manje udoline (dulibe). Dabri i dulibe su stari nazivi za duboke šumske udo-



Anića kuk u NP Paklenica – raj za penjače i alpiniste

line. **Kubus** (kocka) je spomenik posvećen izgrađenoj cesti Karlobag – Gospić.

TULOVE GREDE

Južni Velebit počinje od prijevoja Baške Oštarije. **Nacionalni park Paklenica** zaštićen je zbog svojih *prirodnih osobitosti, geomorfoloških oblika, bogatog biljnog i životinjskog svijeta te očuvanih šuma*, tu ubrajamo autohtone šume crnog bora, različite tipove bukovih šuma te bogatu kulturnu baštinu. Ovaj nacionalni park

nalazi se na primorskoj strani južnog Velebita, a odlikuju ga kanjoni Velike i Male Paklenice. Alpinistima je ovdje zanimljiva stijena Anića kuk visoka 400 metara. U parku se nalazi i špilja Manita peč s velikim podzemnim dvoranama i stalagmitima. Geomorfološki spomenik prirode **Cerovačke pećine** je špiljski kompleks koji se sastoji od triju špilja (Donja, Srednja i Gornja) s oko 7 kilometara istraženog područja od kojih Srednja nije dostupna posjetiteljima.

³ Preporučuje se pročitati knjigu D. Kremer et al.: *Biljni svijet Premužićeve staze na Velebitu*, 2019.



Detalj iz špilje Manita pec

Špilje su bogate nalazima fosila, osobito špiljskog medvjeda.

Jugoistočni dio Velebita počinje od prijevoja Mali Alan i završava kanjonom Zrmanje. **Tulove grede** su krški geomorfološki fenomen kukova (i tornjeva, stupića i pukotina od kojih su neki glatki, a drugi sadrže žljebove). **Majstorska cesta** je bila prva suvremena cesta koja je spajala južnu i sjevernu Hrvatsku. Od 2007. godine zaštićena je uredbom Ministarstva kulture kao povijesna cesta i kulturno dobro.

Ono što posebno oduševi posjetitelja Velebita su različita staništa biljaka i životinja i brojna iznenađenja koja ga očekuju na putu kroz ovu planinu. Uostalom, možda čak i hodate nekim dijelom Velebita kojim još ljudska noga nije kročila, čak niti u doba kada su dabrovi i dulibe Dabarskih kukova bili naseljeni – kakve li nagrade za oko i dušu – to je Velebit! ■

ENG Velebit Mountain as a nature park with an area of over 200,000 hectares within its borders contains a large number of protected areas of different protection categories. In addition to these protected areas, there are many other areas worth visiting. It is no wonder that UNESCO recognized these natural features of Velebit and included Velebit in its "Man and Biosphere Program" (M&B) as a biosphere reserve. Since 2000, with Croatia's entry into the European Union (EU), Velebit has become part of the Natura 2000 ecological network, which represents areas important for the preservation of endangered species and habitat types. The EU also passed the Directive on birds of this ecological network, which is extremely important for preventing all possible threats to bird populations and their species, especially those threatened by human activity. The Habitats Directive was also adopted with the purpose of protecting numerous habitat types.

Gotovo nepoznata hrvatska baština

Mirila – izmirena/ izmjerena duša u kamenu

Na podgorskim padinama Velebita stoljećima samozatajno u tišini gradila su se *mirila*, nijemi kameni svjedoci života i smrti. Gradila su se uz put kojim se svakodnevno prolazilo, na posebno odabranome mjestu u velebitskome kršu, koji prirodno naglašava simboliku prijelaza pokojnikove duše iz ovostranog u onostrani svijet. *Mirila* su bila kulna mjesta posvećena duši pokojnika u vidu kamenih oznaka – *biliga*.

Mirilište Rastovci, snimila L. Petri, 2005.



Piše: **Mirjana Trošelj, prof. povijesti umjetnosti**

*Žive duše mrtva tila,
laka van zemlja bila
Da bi počivale duše
uni koji su ode upočival*



Mirila su bila kulna mjesta posvećena duši pokojnika u vidu kamenih oznaka/*biliga*, koji su nastajali u sklopu posmrtnih običaja i tradicijskog vjerovanja o životu duše poslije smrti. U tom

kontekstu postali su simboli kulturnog i duhovnog identiteta Velebićana. Premda je praksa *mirila* bila raširena u cijelome dinarskom arealu i šire, slične ideje odnosa života i smrti, koje spadaju u pretkršćansko doba, ovdje ćemo sažeto prikazati samo s južno-velebitskog područja koja su bila u funkciji do 60-ih godina 20. st., sa svim aspektima njihova religijsko-simboličkog značenja. U narodnoj predaji na južnom Velebitu, iz generacije u generaciju od 17. st., održalo se individualno i kolektivno pamćenje i sjećanje o praksi *mirila*. O tome svjedo-

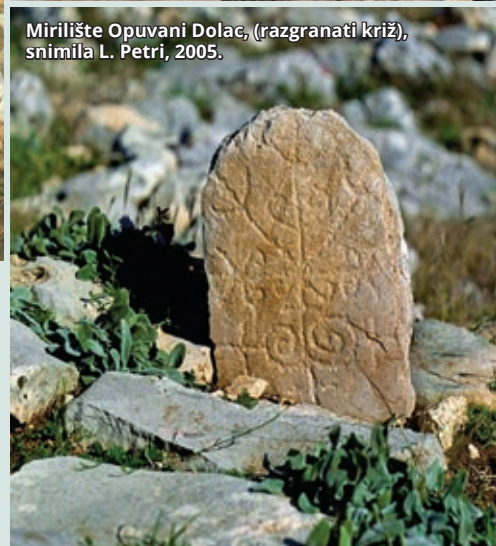
Mirila na planinarskoj stazi od Dokoza prema Vagancu, snimio Ž. Rupiĉ, 2012.



Mirilište Opuvani Dolac (arhetipski solarni križevi), snimila L. Petri, 2005.



Mirilište Opuvani Dolac, (razgranati križ), snimila L. Petri, 2005.



Pokojnika se omotanog *lancunon/ponjavom*, na drvenim nosilima, u položaju noge naprijed, glava iza, licem prema izlazećem suncu, nosilo pet do šest sati hoda. Na tom teškom putu nosaĉi nisu smjeli stati i poĉinuti bilo gdje, već su se izmjenjivali u hodu ne spuštajući nosila na tlo. Prvo i jedino stajanje posmrtno povorke bilo je na toĉno odreĊenome mjestu – *mirilištu*.

ĉe i prvi poznati istraŹivaĉi *mirila* na Velebitu poĉetkom 20. st. (R. Simonović, J. Poljak, I. Krajaĉ, B. Fuĉić, N. Bonifaĉić RoŹin, M. Gavazzi, A. Glaviĉić).

Na podgorskim padinama Velebita stoljećima samozatajno u tiŹini gradila su se *mirila*, nijemi kameni svjedoci Źivota i smrti. Gradila su se uz put kojim se svakodnevno prolazilo, na posebno odabranome mjestu u velebitskome krŹu, koji prirodno naglašava simboliku prijelaza pokojnikove duŹe iz ovostranog u onostrani svijet. Radi toga odabrani krajobraz za *mirilišta* dobiva sve oznake sakralnog prostora. U istom kontekstu kamen *mirila* nije bio viŹe obiĉan kamen, nego sveti kamen koji se nije smio gaziti i devastirati.

UZIMANJE MIRE

Pogrebni ritual odrŹavao se već od naselja u planini do groblja u priobalju. Pokojnika se omotanog *lancunon/ponjavom*, svezanog uŹetom na drvenim nosilima u položaju noge naprijed, glava iza, licem prema izlazećem suncu, nosilo pet do šest sati hoda. Na tome teŹkom putu nosaĉi nisu smjeli stati i poĉinuti bilo gdje, već su se izmjenjivali u hodu ne spuštajući nosila na tlo. Prvo i

jedino stajanje posmrtno povorke bilo je na toĉno odreĊenome mjestu – *mirilištu*, koje se nalazio otprilike na pola puta od naselja u planini i groblja u priobalju. Pokojnika se polagalo na tlo uz rodovska *mirila*, nakon ĉega se pristupilo ritualu *mirenja*/mjerenja, tj. *uzimanje mire* pokojnikove duŹine tijela i *duŹe* s pomoću dva kamena: jedan se postavio uz glavu, a drugi uz noge i tim ĉinom *Źivog* se duŹi omogućio prijelaz na drugi svijet do novog prebivališta. DuŹina/visina tijela-duŹe, *jer duŹa je kolik i tilo*, istovjetna je s duŹinom tijela pa je mjera tijela ujedno mjera duŹe, izmeĊu tih dvaju kamena povezanih suhozidnim poploĉenjem-podnicom. Ritual je trajao oko dvadesetak minuta, a zatim je pogrebna povorka nastavila put do groblja. *DuŹa ostaje na mirilu vezana za sveti kamen*, a tijelo pokopano u zemlji/grobu gubi svaki smisao. Oko mjesec dana nakon ukopa pristupilo se suhozidnoj gradnji *mirila* u vidu minijature plastike. Na kamenim mjerama postavljale su se klesarski oblikovane kamene ploĉe: uzglavnica (douzglavnica), uznoŹnica (podnoŹnica) i poploĉenje izmeĊu njih, a broj ploĉa ovisio je o duŹini tijela. Budući da je svaki ĉlan zajednice mo-

rao imati svoje *mirilo*, jednako odrasli i djeca, *jer svako ĉeljade ima svoju duŹu*, svakome je pojedinaĉno izgraĊeno *mirilo* uz rodovska *mirila*.

VRATA/PRAG DUŹI

Odabrani prostor *mirilišta* imao je sve oznake svetosti jer je simboliĉno omogućavao duŹi prijelaz iz ovostranog u onostrani svijet, Źto bi znaĉilo da su *mirila* vrata/prag duŹi da *uzleti* na nebo u svemirska prostranstva. U tom kontekstu predstavljala su granicu izmeĊu svijeta Źivih i svijeta mrtvih.

Topografiju *mirilišta* u odabranome geomorfoloŹkom *svetom* krajobrazu simboliĉki ĉine kriŹanja putova, liminalna i ambivalentna mjesta, zatim *kose*/prijevoji, briŹine, brine, *doci* u blizini pretpovijesnih *gromila*/tumula s pogledom na okolicu. Kako se ritual mjerenja odrŹavao u vrijeme izlazećeg sunca, tako su *mirila* orijentirana prema njemu u bilo kojem solsticiju. Na odabranim kulturnim mjestima *mirilišta* *najprvo grane sunce s kojim se pokojnik opiraĉa i s kojim ĉe se njegova duŹa sjedinit u svitlosti*.

PredodŹbu prijelaza duŹe u nebeski svijet izraŹava i jezik simbola - ideograma u likovnom prikazu, koji su urezani



Mirilište Kosa Kruškovačka (svastika-četvorokuka), snimila M. Trošelj, 1988.



Mirilište Kosa Kruškovačka, nečitak natpis na bosančici, snimila M. Trošelj, 2002.

na uzglavnom, uznožnom i douzglavnom kamenu astralne ikonografije: solarni križ, pentagram, svastika i drugi, poznati od pretpovijesti do kasnoga srednjeg vijeka, a u ruralnoj umjetnosti Velebita u različitim medijima održali su se do 20. st. u arhaičnoj ili ponešto modificiranoj ikonografiji koja u kontekstu 20. st. gubi simboliku i postaje samo šara. Ideogrami upućuju na povezanost duše sa svemirom. Od kršćanske ikonografije ističe se motiv križa, od običnog do vrlo dekoriranih formi. Budući da je dušin put od *mirila* vodio kroz razine astralnog svijeta, na toj su se predodžbi odražavala dva kulta: kult duše i kult sunca. *Žive duše naše blagoslovljene bile, nek vas sunce žarko prati, u miru Božjen počivale.* Iz *mirila* proizlazi osobita duhovnost velebitskog stočara: *namiriti mirilom besmrtnu dušu koja živi vječno*, jer je vladalo religijsko uvjerenje da je duša živa i da odlazi u onostrani svijet i kad se bude vraćala treba joj mjesto na koje će se vratiti: njezino *mirilo* – dvojni tijela. U protivnom će lutati izvan liminalnog/graničnog prostora pa je stoga zajednica odgovorna da joj osigura uspješan dolazak i povratak u nebeska prostranstva.

GROB GUBI ZNAČAJ

U pretpovijesno doba za duše pokojnih činio je to šaman ili psihopomp. U skladu s tim vjerovanjima postala su sveta mjesta koja su se osobito štovala. Iz svih znanstvenih spoznaja od početka 20. st., *mirila* su imala kao duhovni i

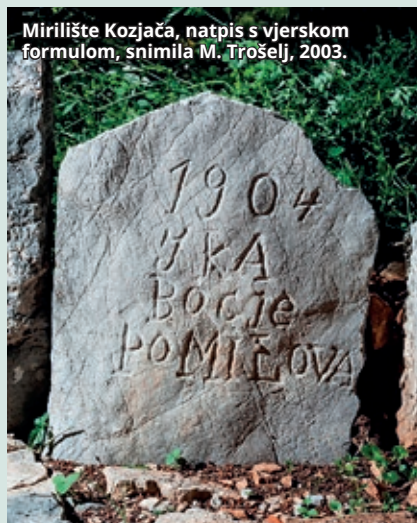
materijalni spomenici sljedeće funkcije i značenja: mjesta su sjećanja, omogućavala su duši uspješan prijelaz iz jednog načina postojanja u drugi, duša se na njima *odvaja* od tijela, sprečavaju njezino lutanje, štite zajednicu od vraćanja lutajuće duše, upućuju na svetost mjesta na kojem je pokojnik zadnji put stao na zemlju.

Tijelo pokopano u grobu postaje zemlja i grob radi toga gubi svaki značaj. Zbog tog razloga podgorska su groblja bila zapuštena gotovo do 2000. godine, posve obrasla *komoračem* (vrsta jestive trave) pa kada bi se u drugoj polovici 20. st. upitalo stariju osobu kako je, odgovarala bi: *Sinko, s jednon nogon u komoraču.*

Arhitektura *mirila* nije se sastojala samo u suhozidnoj gradnji klesarski oblikovanih i uzidanih kamenih ploča, već i u dekoriranju ključnih triju: uzglavne, uznožne i douzglavne, da bi simbolika bila naglašenija. Likovni prikazi i natpisi najbrojniji su na *mirilištima* južnog Velebita (osobito područje općine Starigrada – Paklenice). Ondje su predstavljala stvaralački fenomen u odnosu na cijeli Velebit, pa i cijeli dinarski areal. Klesar je na uzglavnom, douzglavnom i uznožnom kamenu urezivao različite simbolične i ornamentalne motive.

NEBRIGA, NEMAR, DEVASTACIJA

Likovni prikazi su poput arhetipskih ideograma identične ikonografije poznate još iz pretkršćanskog doba. U ornamentalno dekoriranim motivima u osnovi



Mirilište Kozjača, natpis s vjerskom formulom, snimila M. Trošelj, 2003.

je bio kršćanski križ. U recentnoj ruralnoj umjetnosti svi su se motivi manje ili više javljali kao ornamentalni ukrasi i na uporabnim predmetima arhaične ili ponešto modificirane ikonografije koja se u kontekstu 20. st. zaboravila pa su nekad simbolični motivi postali obične šare. *Mirila* s natpisom novijeg vremena nemaju ukras, ali donose na uzglavnicu podatke o pokojniku i kršćanski simbol običnog križa s vjerskom formulom *Boga/Bog je pomilova*.

Treba naglasiti da su *mirila* u određenom povijesnom, geografskom, društvenom i religijsko-simboličkom kontekstu poprimila sva navedena značenja. Svakako je najvažniji bio posljednji u kojem se očituje tradicijsko vjerovanje o *životu duše* poslije smrti do sredine 20. st. U novijem povijesnom kontekstu, oko 60-ih godina, civilizacijske okolnosti (ubrzani razvoj turizma u južnom Podgorju) uvjetovale su da su stočari napustili iskonski život na Velebitu i preselili se u priobalje. Tada posve prestaje praksa *mirila*, a time i njihova funkcija i značenje. Ukratko, u nebrizi, nemaru, devastaciji i otuđivanju uzglavnica reprezentativnih simbola i ukrasa, osobito s dječjih *mirila*, nestala su kao duhovna i, na žalost, materijalna baština. ■

ENG On the slopes of Velebit in Podgorica, *mirila*, mute stone witnesses of life and death were built. They were built along the road that was passed every day, in a specially chosen place in the Velebit karst, which naturally emphasizes the symbolism of the transition of the deceased's soul from this world to the next. *Mirila* were cult places dedicated to the soul of the deceased in the form of stone markers—bilig. The South Velebit *mirila* were in function until the 60s of the 20th century, with all aspects of their religious-symbolic meaning. The funeral ritual would take place all the way from the settlement in the mountains to the cemetery on the coast. The deceased would be carried for five to six hours on foot. On that difficult journey, the porters would not be allowed to stop and rest anywhere, but would take turns on the move without lowering the stretcher to the ground. The first and only stop of the funeral procession would be at a specific place—*mirilište*, which was located approximately halfway between the settlement in the mountains and the cemetery on the coast. The deceased would be laid on the ground next to the family funeral pyres, after which the ritual of measurement (*mirenja*) would start, i.e. taking the measure (*mira*) of the length of the deceased's body and soul using two stones: one that would be placed next to the head, and the other next to the feet, and by this act the living soul would be allowed to pass to another world to their new abode.

Američka donacija za očuvanje kulturne baštine vojvođanskih Hrvata

Vodstvo Hrvatskog doma iz Sacramenta iz Sjedinjenih Američkih Država odlučilo je donirati 15 tisuća američkih dolara Hrvatima u Srbiji, odnosno Vojvodini, koji su to zaslužili jer su "uz pisanu riječ i tradicijske napjeve neizmjereno obogatili hrvatsku kulturnu baštinu"

Vodstvo Hrvatskog doma iz Sacramenta iz Sjedinjenih Američkih Država odlučilo je u svom statutu donirati financijska sredstva hrvatskim kulturnim, vjerskim, nacionalnim i dobrotvornim organizacijama i ustanovama u svijetu. Slijedom te statutarne odluke, tajnik Hrvatskog doma Nikola Bilandžić kontaktirao je ravnatelja Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata Tomislava Žigmanova te mu priopćio da će prema toj odluci i Hrvati u Republici Srbiji, to jest Vojvodini, biti primatelji donacije u iznosu od 15.000 američkih dolara. Oni su takvo što, istaknuo je Bilandžić, zaslužili jer su "uz pisanu riječ i tradicijske napjeve neizmjereno obogatili hrvatsku kulturnu baštinu". Stoga je želja Hrvatskog doma iz Sacramenta da se taj novac uloži u "očuvanje kulturne baštine vojvođanskih Hrvata". Spomenuta novčana sredstva, prema odluci ravnatelja ZKVH-a, uplaćena su na račun krovne institucije hrvatske zajednice – Hrvatskoga nacionalnog vijeća u Republici Srbiji – te će u vremenu koje slijedi, a nakon donošenja formalno-pravnih odluka, biti početkom školske



godine i utrošena u svrhu koju je odredio njihov donator.

"Puno nam znači ne samo materijalna pomoć naših Hrvata iz SAD-a, već i njihova moralna blizina koja tim filantropskim činom snažnije govori koliko je ona fizička udaljenost zanemariva. Zahvalni smo na pomoći koja je stigla iz udaljene hrvatske zajednice sa sjevernoameričkoga kontinenta našoj zajednici, a želju naših donatora iz SAD-a provest ćemo u djelo te će novac biti utrošen u svrhu očuvanja kul-

turne baštine naše zajednice", izjavila je predsjednica HNV-a Jasna Vojnić.

"Radujem se, naravno, što su aktivnosti koje čini hrvatska zajednica u Vojvodini u području kulture prepoznate među Hrvatima čak i u SAD-u. Držim da je to najbolja potvrda i priznanje za rad brojnih djelatnika u očuvanju i razvoju hrvatske kulture u Vojvodini. Na dobivenim financijskim sredstvima neizmjereno smo im zahvalni, a bit će utrošena na one sadržaje koji će imati trajnu vrijednost za tradicijsku kulturu vojvođanskih Hrvata", zaključio je Tomislav Žigmanov. ■

Stručni skup za inozemne učitelje hrvatskoga jezika

40 nastavnika iz Mađarske, Austrije, Srbije, Rumunjske i Kanade na stručnom skupu za učitelje hrvatskoga jezika izvan sustava Ministarstva znanosti i obrazovanja, u organizaciji Agencije za odgoj i obrazovanje

Stručni skup za učitelje hrvatskoga jezika izvan sustava Ministarstva znanosti i obrazovanja, u organizaciji Agencije za odgoj i obrazovanje, otvoren je u 22. kolovoza ove godine u Dubrovniku, a na skupu sudjeluje 40 nastavnika iz Mađarske, Austrije, Srbije, Rumunjske i Kanade.

Krovna tema skupa je 150 godina od smrti hrvatskih preporoditelja Ljudevita Gaja, Dimitrija Demetra i Petra Preradovića, o čemu će se govoriti na

interaktivnim povijesnim i jezičnim radionicama, ali i na predavanjima o preporodnim idejama i Dubrovniku, glazbi i ilirskom pokretu te o Vlaha Bukovcu i hrvatskom preporodu. Ravnateljica Agencije za odgoj i obrazovanje Dubravka Brezak Stamać rekla je kako polaznici skupa nisu samo nastavnici hrvatskoga jezika u hrvatskim školama, već na hrvatskome jeziku, uz jezik, predaju i matematiku, biologiju, fiziku i zemljopis.

Skup je održan uz potporu Središnjega državnog ureda za Hrvate izvan RH. Prema riječima savjetnika iz Središnjega državnog ureda, dr. sc. Milana Bošnjaka, u nadležnosti ministarstva je trenutačno 36 lektorata u 24 države u kojima nastavu hrvatskoga jezika i književnosti pohađa oko 2000 studenata, a sustav hrvatske nastave obuhvaća više od 7000 učenika koje na 340 nastavnih mjesta u 29 država poučava 99 učitelja. ■

Kulturna postignuća američkih Hrvata u tradicijskom ozračju

Ovoga ljeta u Baltimoreu 54. Festival mladeži HBZ-a okupio je 386 tamburaša i folkloraša, dok je istodobno 29. konvencija Nacionalne kulturne federacije Hrvata Amerike privukla niz istaknutih ličnosti hrvatske zajednice SAD-a



Tekst: **Franjo Bertović** Foto: **Ivan Begg**

Početkom srpnja dvije važne kulturne manifestacije obilježile su svoje obljetnice: 54. Tamburaški festival mladeži Kulturne federacije Hrvatske bratske zajednice u Americi i 29. konvencija Nacionalne kulturne federacije Hrvata Amerike. Sve je započelo u petak, 1. srpnja, a završeno 3. srpnja u Baltimore Marriott Waterfront hotelu, u lijepome i povijesnome gradu Baltimoreu, Maryland. Već u petak ujutro dolazili su autobusi i osobni automobili s putnicima iz mnogih mjesta Sjedinjenih Država i Kanade, puni veselja i sa spoznajom da se nakon dvije godine stanke, izazvane koronavirusom, ponovno okupljaju i da će na pozornici hotela moći izvesti svoje dobro pripremljene programe hrvatske kulturne baštine. Uzbuđenje se osjećalo na svakome mjestu, a posebno u prostorijama za

pripreme i na glavnoj festivalskoj pozornici. U subotu u 13 sati službeno su intonirane himne Amerike, Kanade i Hrvatske, a izveo ih je jedan od najstarijih omladinskih tamburaških zborova, "St. George" iz Cokeburga, PA, ali ovog puta u najmlađem sastavu - većinski s djecom od 3 do 8 godina starosti. Uza zastoj zbog koronavirusa došlo je do poremećaja u nekim tamburaškim an-

samblima. Neka djeca navršila su 19 godina ili više ili su promijenila mjesto boravka radi studiranja tako da je glazbenim direktorima i koreografima bila zadaća započeti s ponovnim okupljanjem i obnovom zbora s mlađim naraštajima ljubitelja hrvatske tradicijske kulture. S istim problemima bavili su se ili se još uvijek bave mnogi kulturno-umjetnički omladinski zborovi HBZ-a, koje je uz pandemiju zahvatila i smjena generacija. Zato smo bili svi veseli jer na pozornici možemo vidjeti trinaest tamburaških i folklornih ansambala koji su učinili sve da se ovo izvrsno slavlje hrvatske kulturne baštine nastavi na spomen predaka i sačuva te prenosi na nove generacije američkih i kanadskih Hrvata koji odrastaju u megapolisima najrazvijenijih zemalja svijeta, na sjevernoameričkome kontinentu.

USPJEŠNA KONVENCIJA NFCA

Festivalskoj priredbi prethodila je konvencija Nacionalne kulturne federacije Hrvata Amerike, koja već gotovo tri desetljeća afirmira hrvatske interese





Unatoč smjeni generacija i globalnim pandemijskim mjerama, dvije su važne hrvatske organizacije na sjevernoameričkome kontinentu – HBZ i NFCA – ojačale svoje fraternalističke, kulturne, sportske i društvene aktivnosti, okupivši brojne ljubitelje hrvatske baštine u Baltimoreu. Uz izvrsne nastupe 386 pjevača, svirača i plesača Kulturne federacije mladih HBZ-a treba istaknuti kako je NFCA uvrstila deset vrhunskih američkih sportaša hrvatskog podrijetla u NFACF Sports Hall of Fame.

u američkome društvu te razvija prijateljske aktivnosti između Lijepa Naše i SAD-a. Odbor na čelu s predsjednikom Steveom Rukavinom podnio je godišnje izvješće, a pozdravne govore održali su veleposlanik RH u SAD-u Pjer Šimunović i nacionalni glavni predsjednik Hrvatske bratske zajednice Edward Pazo. Rezultate rada iscrpno je obrazložio Joe Foley i njegova kompanija (Foley Federal & International Affairs Inc.) koja vodi računa o hrvatskome lobiju u Kongresu SAD-a. Na konvenciji je izabrano i deset sportaša u "NFACF Sports Hall of Fame" hrvatskog podrijetla. Ravnatelj Odbora za kulturu i sport te povjerenstva za izbor Vedran Nazor i član Tom Štich te predsjednik Rukavina ponosno su objavili imena. A to su: Fred Couples, Helen Crlenkovich, John Havlicek, Mickey Lolich, Roger Maris, Kevin McHale, George Mikan, Mark Pavelich, Joe Šakić

i Joe Stydahr. Ove iznimno popularne osobe s vrhunskim rezultatima u američkim sportovima, hrvatskog podrijetla, ponos su Federacije i Hrvata u Americi. Čestitamo!

13 ANSAMBALA I 386 IZVOĐAČA

Otvorenje 54. Omladinskoga tamburaškog festivala obilježeno je s nekoliko prigodnih govora koje su uputili veleposlanik RH iz Washingtona DC Pjer Šimunović, predsjednik Omladinske kulturne federacije HBZ-a Donald Weakley, predsjednik Nacionalne kulturne federacije Hrvata Amerike Steve Rukavina, nacionalni potpredsjednik i direktor članskih usluga HBZ-a Franjo Bertović te Bernadette Luketich-Sikaras, nacionalna tajnica i blagajnica Zajednice. Program je vodio nacionalni predsjednik Hrvatske bratske zajednice u Americi Edward W. Pazo. Za izni-

mnu čast – glavnog dirigenta festivala – izabran je Jason Ottmann, vrhunski tamburaš iz ansambla American Croatian Waukegan Junior Tamburitians, koji još od rane mladosti svira tamburaške instrumente i nosi plesne cipele. Svoje znanje, iskustvo i talent prenosi, kao glazbi direktor, pri poučavanju djece i odraslih hrvatskoj kulturnoj baštini i tradicijskim plesnim i glazbenim običajima. Za završetak 54. Tamburaškog festivala sastav glazbenih direktora svih 13 tamburaških ansambala odsvirao je i otpjevao skladbe - pod dirigentskom palicom Jasona Ottmanna - "Dobra večer, dobri ljudi", "Kad poletiš ptico mala" i "Cesarica". Pjevala je pozornica, ali i svi u gledalištu, što je bio veseli festivalski završetak. ■



HBZ donirao CARITASU 200.000 kuna

Ravnateljica Caritasu Zagrebačke nadbiskupije s. Jelena Lončar sa suradnicama susrela se 18. srpnja u Caritasu s dopredsjednikom Hrvatske bratske zajednice u Americi Franjom Bertovićem i tom prigodom uputila iznimnu zahvalnost ovoj organizaciji američkih Hrvata za sudjelovanje u akciji "I sitno je bitno – pomoć izbjeglicama iz Ukrajine", odnosno za donaciju u iznosu od 200.000 kuna koja je iz HBZ-a stigla u Caritas.

ENG This summer in Baltimore, two important cultural organizations marked their anniversaries and events, among them: the 54th Tambura Youth Festival of the Cultural Federation of the Croatian Fraternal Community of America and the 29th Convention of the National Cultural Federation of Croats of America. The results of the work with presidents Edward Paza (HBZ) and Steve Rukavina (NFCA) were thoroughly explained by Joe Foley, whose company takes care of the Croatian lobby at the US Congress. The main resolution of the 29th NFCA convention brings the choice of ten top athletes of Croatian origin, included in the "NFACF Sports Hall of Fame". They are: Fred Couples, Helen Crlenkovich, John Havlicek, Mickey Lolich, Roger Maris, Kevin McHale, George Mikan, Mark Pavelich, Joe Sakic and Joe Stydahr. These athletes are the pride of both the American and Croatian people. Congratulations!

Hrvatska tehnička i industrijska baština u mrežnom okružju

U otvorenome internetskom pristupu dostupna je *Hrvatska tehnička enciklopedija*, čiji je drugi svezak u tiskanome i elektroničkome obliku promoviran ovih dana u Zagrebu



Glavni urednik HTE-a
Zdenko Jecić

Tekst: Vesna Kukavica Foto: HINA

Leksikografski zavod *Miroslav Krleža* (LZMK) objavio je nedavno drugi svezak *Hrvatske tehničke enciklopedije* (HTE), sintetskog djela koje cjelovito obrađuje spoznaje o hrvatskoj tehnici, njezinoj povijesti i razvojnim perspektivama, opisujući vjerodostojno postignuća iz hrvatske tehničke i industrijske baštine. Enciklopedija je objavljena istodobno u tiskanome i mrežnome izdanju (tehnika.lzmk.hr). Tiskano izdanje HTE, zamišljeno u doba snažne tranzicije enciklopedičkih djela u mrežno okružje koje osvaja zadivljujućim funkcionalnostima koje omogućuje novi medij, pojavit će se u samo četiri sveska. Ovaj enciklopedički projekt realiziran je u suradnji LZMK s Hrvatskom akademijom znano-

sti i umjetnosti (HAZU) i Akademijom tehničkih znanosti Hrvatske (HATZ). Sažeto, provedbeni koncept ovoga projekta, čiji je prvi svezak izišao 2018. godine, nastoji sistematizirati ukupnost tehničkog naslijeđa u Hrvata. Prema tome, novoizšli svezak HTE ima 66.837 redaka teksta, uključujući 2228 autorskih kartica i gotovo 2000 ilustracija te karata, crteža i tablica, a građa je raspoređena na ukupno 933 stranice. Autorski tim ima 179 suradnika. Glavni urednik je Zdenko Jecić, koji je na promociji objasnio usmjerenost ovoga sveska prema hrvatskoj industriji i proizvodima široke potrošnje, koja ga prema njegovim riječima čini zanimljivim najširem čitateljstvu. Uz vodeće leksikografe Zavoda na promociji su govorili akademik Ignac Lovrek, tajnik Razreda za tehničke znanosti HAZU-a te prof. dr. Vladimir Andročec, koji je kao predsjednik HATZ-a bio i aktivan suradnik i supotpisnik protokola o suradnji. Prof. dr. Bruno Zelić, urednik područja kemijske tehnologije HTE-a, u svojem obraćanju pohvalio se kako je

HTE jedan od najznačajnijih projekata hrvatske tehnike posljednjih nekoliko desetljeća, privukavši kreativce od akademskih do poduzetničkih krugova. Drugi svezak HTE-a fokusiran je na tehničke i biotehničke discipline: kemijsku, prehrambenu, tekstilnu, grafičku tehnologiju i biotehnologiju, rudarstvo i metalurgiju te s tim područjem usko povezane discipline, farmaceutske i drvenu tehnologiju te poljoprivrednu tehniku, kao dijelove farmacije, šumarstva i agronomije. Riječju, u fokusu sveska je tehnologija kao skup znanja o načinima proizvodnje proizvoda pa je više od ostalih okrenut hrvatskoj industrijskoj baštini i izradi proizvoda koje građani prepoznaju s polica trgovačkih centara. Pojedine teme se iznose kronološki, od prapovijesti do današnjih dana, a zanimljive su i predindustrijske faze s rukotvorstvom i obrtničkim načinima izrade.

SLAVNI MIGRANTI

Građa HTE donosi životopise osoba koje su obilježile razvoj domaće i svjetske tehnike i industrije, natuknice o tvornicama i proizvodima čiji su izumitelji i njihova imena nerijetko utkani u kolektivnu memoriju naše nacije. Abecedarij obuhvaća genijalce s bogatim migrantskim iskustvom kao što su nobelovac Vladimir Prelog, izumitelj žarulje s volframovom niti Franjo Hanaman ili pak otac masovne eksploatacije nafte u svijetu Antun Lučić. U tom smislu impresivan je i životopis iseljenika i utemeljitelja peruanskog zrakoplovstva Ivana Bjelovučića/Juana Bielovucica (Lima, 30. VII. 1889. – Pariz, 14. I. 1949.), koji se školovao u Francuskoj kao jedan od prvih svjetskih zrakoplovaca. Potomak je stare kapetanske i brodovlasničke



Naslovnica Hrvatske tehničke
enciklopedije na kojoj je radilo
179 suradnika



Promotori 2. sveska Hrvatske tehničke enciklopedije



Prizor s promocije HTE-a, Zagreb

obitelji Bjelovučić iz Janjine na Pelješcu, koji se nakon smrti oca Mihe s majkom Francuskinjom doselio iz Perua u Pariz 1894., gdje je završio studij filozofije i književnosti da bi zatim upisao pilotsku školu braće Voisin (1908.). Letaćku dozvolu francuskog aerokluba s rednim brojem 87 dobio je 1910., kada je već nastupao na natjecanjima i postavljao svjetske rekorde, navodi HTE. Na poziv peruanske Lige za zrakoplovstvo ostvario je 1911. prvi let u povijesti Perua te u Limi postao direktor i

instruktor prve zrakoplovne škole južnoameričkoga kontinenta.

Među važnim tvrtkama u HTE su uvrštene one koje predstavljaju začetke naše industrije kao što su riječka Harte-
ra ili Pamučna industrija Duga Resa, ali i nekadašnji gospodarski divovi – Jugovnil, Jugoplastika, Karbon, Dioki, Sljeme, Gorica, Jedinstvo, Šavrić, Astra, DTR, Kamensko, Tekstilna industrija "Nada Dimić"... Opisana su i poduzeća kao što su Pliva, INA, Podravka, Varteks, PIK Vrbovec, Belje, Dukat, Franck, Gavrilović,

Kraš, Ledo i slično. Među proizvodima uvršteni su uz ostale robne marke: *Cedevita*, *Vegeta*, antibiotik svjetske reputacije *Sumamed* te pitki liker *Maraskino*.

Glavni ravnatelj LZMK, dr. sc. Bruno Kragić, poručio je kako je projekt HTE jedan od dokaza životnosti enciklopedija i u okruženju novoga digitalnog doba te istaknuo kako u sadržajnom smislu drugi svezak HTE-a prelazi uske okvire tehničkog područja te zadire u domenu kolektivnoga pamćenja i kulturnoga identiteta hrvatskoga naroda. ■

Sva digitalna izdanja LZMK s više od 270.000 enciklopedijskih članaka možete pronaći na ovim mrežnim stranicama:
<https://www.lzmk.hr/izdanja/online-izdanja>.



Publika na promociji HTE-a, Zagreb

ENG The Miroslav Krleža Institute of Lexicography recently published in Zagreb the 2nd volume of the Croatian Encyclopaedia of Technology (HTE), a work that comprehensively deals with knowledge about technology and industry, its history and present. HTE is published in print and online (tehnika.lzmk.hr). The second volume of HTE has 66,837 lines of text and almost 2,000 illustrations, maps, drawings and tables. The material is clearly arranged on as many as 933 pages. The author's team has 179 collaborators. The editor-in-chief of HTE is Zdenko Jecić, who points out that the focus of the 2nd volume on Croatian industry and consumer products makes this edition interesting to the widest readership. The Miroslav Krleža Institute of Lexicography is an exemplary institution that was among the first in Croatia to make its book editions available in open internet access, thus enabling the public in the homeland and the world to see systematized and reliable information in the Croatian language. The publicly available digital collection of lexicographic content, which has been joined by HTE since this summer, has been developing since 2009, and currently includes more than 270,000 encyclopedic articles—the most important being overall knowledge about the Croatian people and their achievements throughout the past and present. You can find all digital editions of the Miroslav Krleža Institute of Lexicography on these websites: (<https://www.lzmk.hr/izdanja/online-izdanja>). Click: Going Home

U gradu Chea i Messija

Hrvatski jezik počeo se poučavati u Rosariju 2005. godine na inicijativu Konzulata i zahvaljujući nastojanjima gospođe Maríje Galian Nikolic, hrvatske iseljenice koja je ujedno bila i prva nastavnica hrvatskoga na Fakultetu. Na tim je temeljima 2009. osnovan Lektorat u nadležnosti hrvatskoga Ministarstva znanosti i obrazovanja.



Studenti hrvatskoga jezika na Fakultetu u Rosariju

Tekst i foto: **Martina Kalamari**

Na Fakultetu humanističkih znanosti i umjetnosti Narodnog sveučilišta u Rosariju (*Universidad Nacional de Rosario*) hrvatski jezik počeo se poučavati 2005. godine na inicijativu Konzulata i zahvaljujući nastojanjima gospođe Maríje Galian Nikolic, hrvatske iseljenice koja je ujedno bila i prva nastavnica hrvatskoga jezika na Fakultetu. Na tim je temeljima akademske godine 2009. osnovan Lektorat u nadležnosti hrvatskoga Ministarstva znanosti i obrazovanja. Hrvatski jezik jedan je od ukupno 19 jezika koji se poučavaju na Odjelu za moderne jezike (*Departamento de Idiomas Mod-*

ernos), koji djeluje u sklopu Odsjeka za jezike (*Escuela de Lenguas*). Studenti mogu upisati hrvatski jezik kao obvezni izborni strani jezik ili kao neobvezni dodatni kolegij, a predavanja su otvorena i za "zajednicu", što znači da ih može pohađati svaka odrasla osoba koja to želi, neovisno o stupnju obrazovanja, zanimanju i slično. To nije slučaj sa svim kolegijima na Odsjeku, ali je svakako odraz jednoga važnog obilježja argentinškoga obrazovnog sustava, a to je poticanje cjeloživotnog obrazovanja. Osim što je obrazovanje besplatno, tijekom života možete besplatno upisati koliko god studija želite, a ne morate ih ni završiti u određenome roku da biste izgubili pravo na besplatno studiranje – ono se ne gubi.

Gotovo svi jezici na Odjelu mogu se učiti do dvije godine. Lektorat hrvatskoga jezika nudi i treću godinu učenja, gdje su u jednoj mješovitoj skupini okupljeni svi napredniji studenti. Na prvoj godini upisuje se puno studenata (ove godine 40), ali tek njih dvadesetak redovito polazi nastavu, a otprilike pola njih pristupi završnim ispitima.

40 STUDENATA OVE GODINE

Gotovo svi jezici na Odjelu za moderne jezike mogu se učiti do dvije godine. Lektorat hrvatskoga jezika nudi i treću godinu učenja, gdje su u jednoj mješovitoj skupini okupljeni svi napredniji studenti. Na prvoj godini upisuje se puno studenata (ove godine 40), ali tek njih dvadesetak redovito polazi nastavu, a otprilike pola njih pristupi završnim ispitima. Na drugoj i trećoj godini ima po desetak studenata. Uglavnom, kako gradivo postaje složenije, tako opada broj studenata. Prošle dvije akademske godine nastava se zbog pandemije održavala isključivo u virtualnome obliku, kao i sve ostale nastavne i nenastavne aktivnosti na Sveučilištu. Od travnja 2022., to jest od početka ove akademske godine, na Fakultetu je dopuštena nastava uživo, ali se zbog radova na obnovi fakultetske zgrade i nedostatka radnoga prostora i dvorana velik dio nastave i dalje održava u virtualnome obliku. Na Lektoratu se zbog tih razloga još uvijek virtualno održavaju predavanja za treću godinu i konzultacije, kao i izvannastavne aktivnosti. Od dodatnih aktivnosti aktualne su radionice prevođenja, koje su zbog velikog interesa već ušle u svoj četvrti dvomjesečni ciklus. Otvorene su za



Zvonimirova lađa u Rosariju



sve stanovnike regije, a posebno su privlačne i korisne onima koji žive daleko i kojima je to jedini kontakt s jezikom.

SPOMENIK ZASTAVI

Kad u Argentini kažemo da je nešto daleko, onda je to za hrvatske pojmove stvarno daleko. Samo administrativna regija Provincia Santa Fe, u kojoj se nalazi Rosario, površinom je gotovo dvostruko veća od Hrvatske, a Argentina od Hrvatske čak 49 puta. Rosario, kao treći grad po veličini u Argentini i najveći u regiji, ima oko milijun stanovnika. Rodni grad Che Guevara i Messija poznat je i po monumentalnome Spomeniku zastavi, izgrađenom u sjećanje na dan kad je prvi put, i to baš ovdje, podignuta argentinska zastava. Sa spomenika puca pogled na rijeku Paraná, na kojoj su veliki teretni brodovi uobičajen prizor. Luka je važna za gospodarstvo regije zbog trgovine žitom, no pridonijela je i razvo-

ju mafijaške aktivnosti 1930-ih, kad je grad prozvan argentinskim Chicagom. I danas ga ponekad tako nazivaju zbog velikih problema s trgovinom drogom, nasiljem i mafijaškim obračunima.

FIESTA DE LAS COLECTIVIDADES

Duga šetnica uz rijeku te otočići na rijeci omiljeno su utočište stanovnika grada tijekom teško podnošljivih ljetnih sparina. Parkovi i druge zelene površine također igraju vrlo važnu ulogu u svakodnevnom životu ovoga vrlo gusto naseljenoga grada. Njihova funkcija nije samo dekorativna: koriste se u sportske i rekreacijske svrhe ili kao zamjena za dvorište. Na prostirkama i stolicama donesenim od kuće ljudi se sunčaju, druže, jedu i piju mate, omiljeni topli napitak Argentinaca. Oko matea i tipičnog *asada* ili govedine s roštilja okupljaju se obitelj i prijatelji. Osim toga, gastronomska i kulturno-zabavna ponuda grada je raznolika i zadovoljava potrebe i interese zajednice u kojoj većina vuče podrijetlo od doseljenih Talijana i Španjolaca, ali ima i mnogo potomaka doseljenika iz drugih preokooceanskih zemalja, pa tako i Hrvata. Ta se multikulturalnost možda najbolje može vidjeti i osjetiti na tradicionalnoj godišnjoj priredbi Fiest de las Colectividades. Tada u velikom parku uz rijeku kulturni centri predstavljaju sve te zemlje podrijetla stanovnika ovoga grada.

Moglo bi se reći da je i široka ponuda jezika na našem Odjelu za moderne jezike, od velikih svjetskih jezika do nekoliko jezika južnoameričkih domorodaca, odraz multikulturalnosti ovoga grada. U tom smislu Lektorat hrvatskoga jezika ne nudi samo kvalitetan program učenja jezika, nego je i jedna od potvrda hrvatskoga traga u regiji. Ujedno je i jedna od spona između potomaka doseljenih Hrvata i Hrvatske. Akademika, ali dostupna svima, pa iako naše druženje može potrajati samo do prve složenije gramatičke teme. ■

Rosario je rodni grad Che Guevara i Messija, poznat i po monumentalnome Spomeniku zastavi, izgrađenom u sjećanje na dan kada je prvi put, i to baš ovdje, podignuta argentinska zastava.



Martina Kalamari, u prvom planu, sa studentima

Lektorica Martina Kalamari

Martina Kalamari rođena je 1985. godine u Čakovcu. Nakon završene gimnazije u rodnome gradu, studira kroatistiku i hispanistiku na Filozofskome fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Diplomirala je 2010. godine i otad se najviše bavi poučavanjem hrvatskoga i španjolskoga jezika i prevodenjem. Tri godine radila je u hrvatskoj nastavi u Punta Arenasu, u Čileu, a zatim dvije godine kao profesorica španjolskoga jezika u 16. gimnaziji u Zagrebu. Tad je položila i stručni ispit za profesora španjolskoga jezika. Od 2019. godine lektorica je hrvatskoga jezika na Odsjeku za jezike pri Fakultetu humanističkih znanosti i umjetnosti Narodnog Sveučilišta u Rosariju. U slobodno vrijeme uživa u čitanju, kuhanju, druženjima s prijateljima i putovanjima.

ENG *At the Faculty of Humanities and Arts of the National University in Rosario, Argentina (Universidad Nacional de Rosario), the Croatian language began to be taught in 2005 at the initiative of the Consulate and thanks to the efforts of Mrs. Maria Galian Nikolic, a Croatian emigrant who was also the first teacher of the Croatian language at the Faculty. On these foundations, in the academic year of 2009, the Croatian language course was established under the authority of the Croatian Ministry of Science and Education. The Croatian language is one of a total of 19 languages taught at the Department of Modern Languages, which operates within the Department of Languages. Students can enroll in Croatian as a compulsory optional foreign language or as an optional additional course, and the lectures are open to the "community", which means that any adult who wants to can attend them, regardless of their level of education, profession and the like. In addition to the first two, the Croatian language course also offers a third year of study, where all more advanced students are gathered in one mixed group. A lot of students enroll in the first year (40 this year), but only about twenty of them attend classes regularly, and about half of them take the final exams.*

Pjesnici su so/ domovini

Susret Hrvatske izvandomovinske lirike pod nazivom *Stazama Oca Domovine* bio je sredinom srpnja ovoga ljeta u Lici. Održana je pjesnička večer u Pučkome otvorenom učilištu u Gospiću te pjesnička večer u Krasnom "Pod velebitskim zvijezdama".



Sudionici pjesničkog susreta



Domoljubno nadahnuće pjesnika iz iseljenišтва njeguje kulturu sjećanja na osobe iz povijesti našega naroda

Tekst i foto: Anita Martinac

Nadahnuti hrvatski pjesnici iz cijeloga svijeta, koji se tradicionalno okupljaju i djeluju u HIL-u, organizirali su dvadeset drugi put, kao i ranijih godina, posjet mnogobrojnim kulturnim i povijesnim znamenitostima područja koje su odabrali za ovogodišnji susret. Tako se Lika našla u središtu pozornosti te je tom prigodom posjećena crkva svetoga Josipa i sakralni centar u Velikom Osiku, spomen-kuća Ante Starčevića u Velikome Žitniku, Memorijalni muzej "Nikola Tesla" u Smiljanu, gospićko groblje sv. Marije Magdalene gdje su odane počasti senjskim žrtvama iz 1937. te nedužnim žrtvama Drugoga svjetskog rata i poraća, kao i braniteljima i žrtvama Domovinskoga rata. Održana je pjesnička večer u Pučkome otvorenom učilištu u Gospiću te pjesnička večer na Krasnom "Pod velebitskim zvijezdama". Također, posjećena je Crkva hrvatskih mučenika na Udbini. Sudionici su uživali u prirodnim ljepotama doline Gacke. Riječi dobrodošlice izvandomovinskim Hrvatima dao je ličko-senjski župan Ernest

Petry, a na polaganju vijenaca i paljenju svijeća nedužnim žrtvama bila je prisutna saborska zastupnica Zdravka Bušić –predsjednica Odbora za Hrvate izvan domovine Hrvatskoga sabora i saborska zastupnica Anita Pocrnić Radošević te predsjednica ogranka Matice hrvatske u Gospiću Anka Lemić, Neda Rosandić-Šarić - nekadašnja hrvatska veleposlanica u Argentini, Anita Martinac - predsjednica Južnohrvatskoga ogran-



Karlo Starčević, gradonačelnik Gospića, jedan od domaćina susreta

ka DHK i predsjednica SHSK za istraživanje posljedica totalitarizama u BiH, Silvio Jergović - rukovoditelj područnog ureda Hrvatske matice iseljenika u Vukovaru i Maja Runje - aktivistica i umirovljena profesorica Hrvatske nastave u Njemačkoj.

ZBORNIK PJSNIČKIH OSTVARENJA

Ana Petrović, predsjednica udruge Hrvatske izvandomovinske lirike, zahvalila je domaćinima susreta Gradu Gospiću i Ogranku Matice hrvatske u Gospiću koji su pomogli u organizaciji, za što se posebno pobrinula gospođa Ani Lemić i Ivanka Sabolić Rukavina. Gradonačelnik Gospića Karlo Starčević, inspiriran domoljubnim osjećajima gostujućih pjesnika, govorio je kako su upravo ovi stihovi i izrečeni osjećaji *so/* našoj domovini, "ona neophodna *so/* koja daje okus i hranjivost". Silvio Jergović, u ime Hrvatske matice iseljenika koja redovito podržava susrete pisaca iz iseljenišтва, zahvalio je na gostoprimstvu i uručio prigodne darove kako su to učinili i gradonačelnik Starčević i predsjednica Petrović. Također, predstavljen je novi zbornik HIL-a, a u njemu su zastupljeni pjesnici koji su i nastupili na ovogo-



Pjesnici protiv zaborava na istaknute ljude iz naše povijesti

Uz tradicionalni susret pjesnika izvan domovine, tiskan je novi zbornik pjesama. Među uvrštenim pjesnicima su: Mario Viscovich (New York, SAD), Ivanka Madunić Kuzmanović (Wisconsin, SAD), Ivanka Sabolić Rukavina (Kent, Ohio, SAD), Zoran Sova (Las Vegas, SAD), Pero Rotim (Innsbruck, Austrija), Nadica La Rosa (Kopenhagen, Danska), Suzana Tkalić (Los Angeles, SAD), Josip Lucić (Tirol, Austrija), Željka Marija Čorak (Vancouver, Kanada), Ana Petrović (Beč, Austrija), Ivan Gerić (Detroit, SAD), Ana Ganza (Toronto, SAD), Katarina Pejaković (Kanada), Vlado Visković (Linz, Austrija), Branka Grakalić, povratnica iz Švicarske, te gosti Ivan Balent iz Đakova, Maja Tomas iz Splita, Ante Nadomir Tadić Šutra iz Knina i Anita Martinac iz Mostara...

dišnjem susretu: osnivač HIL-a Mario Viscovich (New York; SAD), Ivanka Madunić Kuzmanović (Wisconsin, SAD) - također jedna od najdugovječnijih članica HIL-a, Ivanka Sabolić Rukavina (Kent, Ohio, SAD), Zoran Sova (Las Vegas, SAD), Pero Rotim (Innsbruck, Austrija), Nadica La Rosa (Kopenhagen, Danska), Suzana Tkalić (Los Angeles, SAD), Josip Lucić (Tirol, Austrija), Željka Marija Čorak (Vancouver, Kanada), Ana Petrović (Beč, Austrija), Ivan Gerić (Detroit, SAD), Ana Ganza (Toronto, SAD), Katarina Pejaković (Kanada), Vlado Visković (Linz, Austrija), Branka Grakalić - povratnica iz Švicarske, te gosti Ivan Balent iz Đakova, Maja Tomas iz Splita, Ante Nadomir Tadić Šutra iz Knina i Anita Martinac iz Mostara.

UTOČIŠTE RIJEČI

Riječ okuplja, ujedinjuje, snaži i opominje. Onima koji su daleko od svoga doma ta riječ miriše na topli kruh, majčine ruke, struji kao more, huči kao vjetar s najdraže planine ili žubor rijeke, ona njiše jablanove i miluje zlatno klasje. Povezala je Riječ gradove, države i kontinente, a sudeći prema pjesmama uz gitaru koja se čula do kasno u noć svi je rado diljem svijeta raznose. Ovih dvadeset dvije godine koliko se sastaju članovi udruge HIL govore mi kako su lijepo proputovali i susretali se diljem svijeta od početnog i drugog susreta na



Saborska zastupnica Zdravka Bušić s domaćinima i sudionicima pjesničkog susreta

Manhattanu u New Yorku 2002., trećeg u San Pedru, Los Angeles (USA), četvrtog susreta u Vancouveru u Kanadi, petog u Astoriji u New Yorku (USA), šestog susreta u Montrealu, Kanada, sedmog u Chicagu (USA), osmog u Clevelandu (USA), devetog u Las Vegasu (USA), desetog u Zadru, u lijepoj našoj Hrvatskoj, jedanaestog u San Pedru (USA), dvanaestog u Torontu (Kanada), trinaestog u Beču (Austrija), četrnaestog susreta u Zagrebu, petnaestog ponovno u Astoriji u New Yorku, šesnaestog ponovno u domovini u Solinu, sedamnaestog u Vukovaru, osamnaestog u Hercegovini, devetnaestog u Makarskoj, na prekrasnoj dalmatinskoj obali Hrvatske, jubi-

larnoga dvadesetog koji zbog pandemije koronavirusa nije održan u Beču kako je planirano, nego je održan prvi put virtualno, no zato je dvadeset prvi susret održan u kraljevskome gradu Kninu i evo ovaj dvadeset drugi u prekrasnoj Lici. ■

ENG The meeting of Hrvatska izvandomovinska lirika ("Croatian Lyricism Abroad") under the name Stazama Oca Domovine ("Along the Path of the Father of the Homeland") was held in mid-July this summer in Lika. A poetry evening was held at the Public Open University in Gospić, and a poetry evening at Krasna titled Pod Velebitskim zvijezdama ("Under the Velebit Stars"), the program which was attended by poets from many countries around the world. Along with the meeting of the poets, a commemorative collection of poetic achievements was printed.

Otkriven spomenik Ivanu Mihaljeviću Baraku

Kip u bronci čuvara i promicatelja hrvatske narodne baštine izradio je akademski kipar Tomislav Kršnjavi, a otkrili su ga najzaslužniji organizatori njegova postavljanja prof. Ivica Mihaljević i ing. Anton Božičević



Tekst i foto: **prof. Ivica Mihaljević**

UOštarijama je 14. kolovoza otkriven spomenik Ivanu Mihaljeviću Baraku uz prigodnu svečanost na kojoj je bilo nekoliko stotina posjetitelja. Kip u bronci, koji je već sada biser narodne baštine, izradio je poznati akademski kipar Tomislav Kršnjavi, praunuk Izidora Kršnjavoga.

Osim mještana Oštarija i okolice, gostiju iz Zagreba i drugih dijelova Hrvatske, te iz iseljeničtva, na svečanosti su bili prisutni uglednici iz javnoga života i akademske zajednice: Božidar Petrač, književni tajnik Matice hrvatske; prof. dr. sc. pater Ivan Šestak u ime Fakulteta filozofije i religijskih znanosti; akademik Mislav Ježić; dr. sc. Milan Bošnjak u ime Središnjeg ureda za Hrvate izvan

RH; prof. dr. sc. Željko Holjevac, povjesničar; Mladen Kuka, Zmaj Abesinski II.; mons. Nedjeljko Pinatarić i prof. dr. sc. Danica Galešić Ljubanović, dr. med.

Svečanost otkrivanja spomenika obogatila su nastupima kulturno-umjetnička društva: KUD Klek Ogulin, KUD "Tounjčica" - Tounj, KUD "Sv. Juraj" - Zagorje Ogulinsko i KUD "Stenjevec" - Zagreb.

Spomenik su otkrili najzaslužniji organizatori: prof. Ivica Mihaljević i ing. Anton Božičević.

Ivan Mihaljević Barak (Oštarije, 1950. - Zagreb, 2021.) govorio je starim narodnim jezikom, čakavskim narječjem svojih predaka, pisao pučku poeziju, poslovice, domoljubne pjesme, putopisne članke, članke povijesnog sadržaja, a ponajviše poučavao nacionalnu i crkvenu povijest te pjevao crkveno-pučke pjesme.

Pater Ivan Šestak naglasio je, uz prigodnu molitvu, kako je u djelovanju Ivana Mihaljevića Baraka na području narodne baštine i kulture u širem smislu vjera bila okosnica svega što stvara nešto trajno, pa i državu, za koju se borio u Domovinskom ratu. Naglasio je njegovu samozatajnost i skromnost, koje su bile tako čudesno rječite, a koje su prepoznali dobrotvori ovoga kraja, iz domovine i iseljeničtva, ali i oni koji su ostali anonimni. Nakon blagoslova poželio je neka Barakova ljubav prema istini, dobroti i ljepoti bude trajno nadahnuće svakom dobronamjerniku. Načelnik općine Josipdol Dragan Rudančić podsjetio je na značaj djelovanja Ivana Mihaljevića Baraka za narodnu baštinu i kulturu cijeloga kraja. Nadalje je naveo kako nema osobe u kraju koja izravno nije od njega saznala sve iz područja tradicijske kulture. Božidar Petrač istaknuo je da je Ivan Mihaljević Barak svojim djelovanjem zadužio ne samo svoj zavičaj, nego i širu kulturnu javnost, skrbeći se o nacionalnom identitetu hrvatskoga naroda, skupljajući i promičući narodnu baštinu, tradicionalnu kulturu, pjesme i običaje. Na kraju je zaključio da se Barak bavio stvarima do kojih Matica hrvatska osobito drži i koje nastoji promicati. Dr. sc. Milan Bošnjak naglasio je kako je za razvoj i promoviranje globalnoga hrvatskog zajedništva iznimno važan rad istaknutih pojedina-



Skupu se obratio i Tomislav Beram, podupiratelj inicijative iz Sydneya



I veliki broj prisutnih na svečanosti otkrivanja spomenika govori o značaju Ivana Mihaljevića Baraka za ovaj kraj

ca, a jedan od takvih posebnih ljudi bio je Ivan Mihaljević Barak, čiji je spomenik znak naše zahvalnosti i poštovanja jedinstvenome Baraku, ali i spomenik našim precima i svima koji baštine "domaću rič" i "Divu Majku". Na oštarskoj čakavici obratio se Anton Božičević, istaknuvši Barakov značaj poučavanja u narodu i doprinos kulturnog promicanja DVD-a Oštarije, posebice uza žudije, čuvare Kristova groba, na festivalima žudija na kojima redovito sudjeluju vatrogasci iz Oštarija. Ivica Mihaljević iznio je uspjehe i teškoće u podizanju spomenika, ali i sveprisutno zajedništvo čiji je plod ovaj spomenik. Naglasio je kako ovaj spomenik nije samo jedinstven po svojoj likovnoj kompoziciji i estetskom izričaju, već i po uloženoj žrtvi, emocijama i entuzijazmu svih onih koji su sudjelovali u njegovu podizanju. Na kraju je pozvao Tomislava Berama, podupiratelja iz Sydneya, koji je izložio nastojanja iseljništva za očuvanje hrvatske narodne baštine. Program opisane svečanosti otkrivanja spomenika vodila je Morena Rendulić.

Čovjek kojemu smo podigli spomenik, Ivan Mihaljević Barak (Oštarije, 1950. - Zagreb, 2021.), cijeli je život baštini, svjedočio i promicao tradicijsku kulturu ogulinskoga kraja, dijela Like, ali i hrvatskoga naroda u cjelini. Govorio

Svojim jezičnim djelovanjem, ponajviše kao izvorni govornik, pridonio je višestoljetnome kontinuitetu, još iz predturskog vremena, čakavskoga narječja u ogulinskome kraju i većem dijelu Like.

je starim narodnim jezikom, čakavskim narječjem svojih predaka, pisao pučku poeziju, poslovice, domoljubne pjesme, putopisne članke, članke povijesnoga sadržaja, a ponajviše poučavao nacionalnu i crkvenu povijest te pjevao crkveno-pučke pjesme. Sve ovo ustrajno je promicao i među autohtonim hrvatskim zajednicama u iseljništvu. Svojim jezičnim djelovanjem, ponajviše kao izvorni govornik, pridonio je višestoljetnome kontinuitetu, još iz predturskog vremena, čakavskoga narječja u ogulinskome kraju i većem dijelu Like. Dokaz za to nalazimo u nekim zajednicama gradišćanskih Hrvata koji danas govore kao njihovi preci prije odlaska iz domovine u novu postojbinu. Prema njegovu kazivanju nastao je mali *Rječnik čakavskog narječja sela Mihaljevići kraj Oštarija* (Čakavska rič, 1993.). Bio je iznimni poznavatelj hrvatske pučke književnosti i književnosti kršćanskog nadahnuća budući da je dobro poznao čak i manje poznata djela ovih vrsta književnosti.

Vjeru je živio i svjedočio cijelim svojim bićem, sudjelovao je u procesijama, organizirao brojna hodočašća, sudjelovao u misnim slavljenjima, pohodio je gotovo sve župe u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini, te našem iseljništvu, a

inicirao je i obnove nekoliko crkava i kapelica te skrbio o sakralnim spomenicima. Upućen je bio u izradu narodnih nošnji, tradicionalnih glazbala i nakita, izradu i korištenje tradicionalnog alata, oruđa, posuđa i pokućstva.

Na kipu je uklesana strofa pjesme *Divo Majko*, koju su ljudi ovoga kraja prije nekoliko stoljeća ponijeli sa sobom u Gradišće, a zaslugom Ivana Mihaljevića Baraka ponovno se pjeva u ovom kraju:

*Divo Majko, naša dika,
Budi s nama sve do vika.
Moli sina za sve nas,
Isprosi nam duši spas.*

Spomenik Ivanu Mihaljeviću Baraku podigli su njegovi prijatelji uz potporu hrvatskoga naroda u domovini i iseljništvu, kako i piše na poleđini spomenika. Treba istaknuti zalaganje, osim već navedenih članova Organizacijskog odbora i ostalih članova, prof. Nikole Gračanina i Zvonka Trdića, predsjednika Katedre Čakavskoga sabora Modruše, kao i članova DVD Oštarije, koji su uvelike pridonijeli ovome plemenitom pothvatu. ■

ENG On August 14, a monument to Ivan Mihaljević Barak, the guardian and promoter of Croatian national heritage, was unveiled in Oštarije, in the municipality of Josipdol in Karlovac County. The bronze statue was made by the academic sculptor Tomislav Kršnjavi, and it was unveiled by the most deserving organizers of its installation: prof. Ivica Mihaljević and engineer Anton Božičević. Ivan Mihaljević Barak (Oštarije, 1950 - Zagreb, 2021) spoke the old folk language, the Chakavian dialect of his ancestors, wrote folk poetry, proverbs, patriotic songs, travel articles, articles of historical content, and most of all taught national and church history and sang church-folk hymns. With his linguistic activity, mostly as a native speaker, he contributed to the knowledge of the centuries-old continuity, dating back to pre-Turkish times, of the Chakavian dialect in the Ogulin region and the greater part of Lika.



Nekoliko stotina ljudi bilo je na otkrivanju spomenika

Održan 11. seminar bunjevačkog stvaralaštva



Sudionici seminara u Tavankutu

Ovogodišnji seminar bio je posvećen "Dužijanci", skupu žetvenih običaja bačkih Bunjevaca

Tekst: **Marin Knezović**

Foto: **HKPD "Matija Gubec"**

Od 11. do 16. 7. 2022. u Tavankutu pokraj Subotice održan je 11. seminar bunjevačkog stvaralaštva. Organizator ovog već tradicionalnog programa je HKPD "Matija Gubec", uz potporu HMI-ja. Tijekom seminara polaznici se upoznaju s bunjevačkim plesovima, načinima njihova izvođenja, bunjevačkim pjesmama, dječjim igrama i sl. Ovogodišnji seminar bio je posvećen "Dužijanci", skupu žetvenih običaja bačkih Bunjevaca.

Dužijanica je zajednički naziv za niz običaja i tradicijskih postupaka vezanih uz sazrijevanje i žetvu žita. Počinje već 25. travnja i završava krajem kolovoza. Niz žetvenih običaja usustavio je poznati subotički svećenik Blaško Rajić početkom 20. st. i od tada ima manje-više današnji oblik. Krajem 60-ih godina 20. st. doživljava novi polet te ima važnu ulogu u oživljavanju kulture i identiteta Hrvata na sjeveru Bačke. Dužijanica je ne samo bitna za identitet Hrvata Bunjevaca, nego i cijele sjeverne Bačke

i ima jak turistički potencijal koji polako prepoznaju kako lokalne vlasti, tako i pokrajinske i državne.

Teme seminara bile su ples, tamburaške tradicijske melodije, tradicijski instrumenti Bunjevaca (frule, gajde), kao i tradicijske vještine, s posebnim naglaskom na izradu predmeta od slame. Posebna pozornost bila je posvećena i tradicijskom odijevanju i njegovoj prilagodbi scenskim izvedbama. Edukativni dio programa nadopunjen je i različitim kulturnim aktivnostima (tamburaškim, folklornim, filmskim, posjet Subotici i sl.).

Voditelj seminara bio je Ivica Dulić. S bogatstvom bunjevačke tradicije polaznike su upoznivali i vrsni predavači poput Kate Dulić, Tamare Štricki, Ljubice Vuković Dulić, Vojislava Temunovića, Augustina Žigmanova i Jozefe Skenderovića. Seminar je polazilo oko četrdesetak sudionika iz Srbije, Mađarske, Hrvatske, Njemačke i BiH. Završio je večernjim koncertom 16. 7. na kome su sudionici pokazali ono što su naučili.

Sudionici su imali priliku vidjeti i kako Dužijanica izgleda "u praksi" prisustvujući ovim žetvenim svečanostima u crkvi u Tavankutu u nedjelju 20.

srpnja. Blagoslov kruha i zatim iznimno dobro posjećena procesija oko crkve ostavili su jak dojam.

Bunjevački folklor, a posebno ples, bitan su dio hrvatskoga folkloru i neizostavni dio programa brojnih skupina koje se bave hrvatskim folklorom kako u Hrvatskoj, tako i u svijetu. Plesovi Hrvata Bunjevaca tako su postali dio "glavne struje" hrvatske kulture. U tom smislu Hrvati Bunjevci, među hrvatskim manjinskim zajednicama, tim doprinosom hrvatskoj kulturi predstavljaju iznimku i uzor drugim manjinskim skupinama. Zato nije čudno što je veliki dio sudionika seminara bio bez kulturne ili etničke hrvatsko-bunjevačke pozadine, a opet je iskazivao snažno zanimanje za ovaj dio naše zajedničke, hrvatske kulture. ■

ENG From July 11 to July 16, 2022, the 11th seminar of Bunjevac creations was held in Tavankut near Subotica. The organizer of this already traditional program is "Matija Gubec" Croatian Cultural and Educational Society, with the support of Croatian Heritage Foundation. During the seminar, participants learn about Bunjevac dances, their performance methods, Bunjevac songs, children's games, etc. This year's seminar was dedicated to the "Dužijanica", a collection of harvest customs of the Bunjevac people of Bač.

Sastali se i s vodstvom HBZ-a

Gosti iz Slavonije sastali su se u Londonu, Ontario, s izvršnim odbornicima HBZ-a – nacionalnim predsjednikom Edwardom W. Pazom, nacionalnim potpredsjednikom i direktorom članskih usluga Franjom Bertovićem i nacionalnom tajnicom/blagajnicom Bernadette Luketich-Sikaras

Tekst i foto: **Franjo Bertović**

Krajem kolovoza u Americi i Kanadi boravila je delegacija političkog vrha Slavonije i nekoliko poslovnih ljudi. Zrakoplovom su doputovali u New York, zatim posjetili hrvatsku zajednicu u tom velebnom gradu te automobilom prešli granicu i ušli u susjednu Kanadu.

Tijekom vikenda, od 20. do 21. kolovoza, posjetili su Toronto, Norval i London u Ontariju. Tu su se susreli s mnogim iseljenicima i poslovnim ljudima koji su bili prisutni na ljetnoj zabavi u Norvalu, u hrvatskoj crkvi Kraljici mira i na miniFESTU Zvuci tamburice u Londonu u hrvatskoj župi sv. Leopolda Mandića, pod pokroviteljstvom Odsjeka 530 "Ogulin" Hrvatske bratske zajednice.

Obje priredbe imaju dugu tradiciju, ali kišovito vrijeme utjecalo je ovom prilikom na nešto manju prisutnost Hrvata i njihovih prijatelja. U Londonu veselje je kulminiralo nastupom poznate "St. George" tamburice iz Cokeburga, iz Pennsilvanije, tamburaškog sastava "Svemir" iz Pittsburgha te Hrvatsko-ga folklornog ansambla "Nova nada" iz Detroita, Michigan.

O "PAPIROLOGIJU"

Gosti iz Slavonije sastali su se u Londonu, Ontario, s izvršnim odbornicima Hrvatske bratske zajednice u Americi: nacionalnim predsjednikom Edwardom W. Pazom, nacionalnim potpredsjednikom i direktorom članskih usluga Franjom



Članovi delegacije iz Slavonije s nacionalnim predsjednikom Edwardom W. Pazom, nacionalnim potpredsjednikom i direktorom članskih usluga Franjom Bertovićem i nacionalnom tajnicom/blagajnicom Bernadette Luketich-Sikaras

Bertovićem i nacionalnom tajnicom/blagajnicom Bernadette Luketich-Sikaras.

Razgovaralo se o suradnji i iskustvima ove naše najstarije i najveće organizacije Hrvata u dijaspori te o mogućnosti jače suradnje, posebice u gospodarstvu. Dotaknuta su i pitanja te mogućnosti investiranja u Slavoniju i u Republiku Hrvatsku. Pitanja su se većinom odnosila na ulaganja u gospodarstvo, ali i na popriličnu "papirologiju" ili sređivanje dokumentacije o vlasništvu, što bi trebao biti prvi korak u bilo kojem ulaganju. A odgovori su bili pozitivni jer su već poduzeti određeni potezi kako bi sve tešlo brže i kako bi se izgradilo povjerenje investitora.

Gosti iz Hrvatske obratili su se razglasom svim prisutnima te ih pozdravili i ukratko objasnili razloge posjeta. Gosti iz RH bili su u ovom sastavu: žu-

pan Vukovarsko-srijemske županije Damir Dekanić, župan Virovitičko-podravске županije Igor Andrović, županica Požeško-slavonske županije Antonija Jozić, gradonačelnik Daruvara Damir Leniček, prodajni direktor poduzeća Bjelin d.o.o. Jozo Jović, zastupnica poduzeća EKO gradnja d.o.o. Silvia Jović i glavni urednik časopisa Komunal Marijan Kavran. ■

ENG At the end of August, a delegation of the political leadership of Slavonia and several businessmen stayed in America and Canada. They arrived in New York by plane, and then visited the Croatian community in that magnificent city and crossed the border into neighboring Canada by car. Over the weekend, August 20 to August 21, they visited Toronto, Norval and London, Ontario. There they met many expats and business people who attended the summer party in Norval, near the Croatian Church of Queen of Peace and the miniFEST Sounds of Tambura in London near the Croatian parish of St. Leopold Mandić, under the sponsorship of the "Ogulin" Section 530 of the Croatian Fraternal Union. Guests from Slavonia met in London with the executive councilors of the Croatian Fraternal Union of America: National President Edward W. Paz, National Vice President and Member Services Director Franjo Bertović and National Secretary/Treasurer Bernadette Luketich-Sikaras.

Uz ostalo, slavonska delegacija posjetila je hrvatsku zajednicu u New Yorku i Torontu, a nazočili su i hrvatskim "feštama" u Norvalu i Londonu u Ontariju.

Vapuri i mul u Toraću

Podružnica u Rijeci Hrvatske matice iseljenika, lokalna samouprava i predstavnici *Merikana* pripremili sadržajan kulturno-zabavni i sportski program na danima iseljenika kvarnerskih otoka

Tekst: **Renata Garbajs**

Foto: **Renata Garbajs, Koraljka Haberle**

Ovoga ljeta, nakon dvogodišnje pauze uzrokovane pandemijom, iseljenici s otoka vratili su se na svoja ognjišta, posjetili svoj rodni kraj, a lokalne vlasti te predstavnici *Merikana*, iseljenika u Americi, u suradnji s Hrvatskom maticom iseljenika priredili su im druženja te bogat kulturni i sportski program. Nakon Dana iseljenika na Unijama i Susku, održani su i na Cresu i Krku.

15. DANI ISELJENIKA UNIJA

Unije svako ljeto privlače brojne posjetitelje svojim bogatim kulturnim programom. U organizaciji Hrvatske matice iseljenika - podružnice Rijeka, Vijeća

Naši iseljenici povratnici Ledis Gazić, njezin sin Marko, Silvana Peroš i Emily Fatović



MO Unije, Grada Malog Lošinja, TZ Mali Lošinj, Sunset festivala Unije i Udruge SF Unije, iseljeni Unijani u posjetu svome rodnom kraju i iseljenici povratnici, uz brojne mještane i turiste obilježili su od 21. do 23. srpnja 15. Dane iseljenika Unija. Prvi dan u poznatoj Galeriji Torać (torać - stari mlin za masline) održana je promocija knjige poezije "Mornar u meni zna", iseljenice i povjesničarke Ledis Gazić te izložba povratnice Silvane Peroš "Vapuri i mul", a etnografska zbirka Karniš obogaćena je novim eksponatima. Drugi dan za najmlađe je organizirana utrka na daskama na plaži te alka s karijolama, a treći dan kros. Medalje i zahvalnice podijelili su gradonačelnica Ana Kučić, direktor TZ-a Dalibor Cvitković i "duša" Dana iseljenika Svetozar Vukelić, nakon čega je uslijedila pučka fešta do kasnih sati. Mora se čestitati vrijednoj ekipi na Unijama koja uspješno radi na očuvanju kulturne baštine te njezinu prenošenju na najmlađe generacije.

37. DAN ISELJENIKA SUSKA

Na "otok ljubavi" i pješčanih plaža koji ima tek 80-ak stalnih stanovnika ovo ljeto stiglo je oko 300 naših iseljenika i



Zora Antonia iz SAD-a i unuke u nošnjama koje sama izrađuje

njihovih potomaka iz Amerike, Kanade i Italije. Na plaži Spjaža naš poznati fotograf Šime Strikoman snimio je milenijsku fotografiju. U suradnji s Hrvatskom maticom iseljenika, Gradom Malim Lošinjem, TZ Mali Lošinj, predstavnicima *Merikana*, udrugom naših iseljenika Helping hands for Susak i Mjesnim odborom Susak organiziran je 31. srpnja tradicionalni Dan iseljenika. Na kućama su se viorile hrvatska i američka zastava, a na uličicama grada čuo se hrvatski i engleski. Proslava je započela svetom misom u crkvi sv. Nikole koju je predvodio mons. dr. Franjo Velčić. Naučili smo kako zvuči Oče naš na *sujčanski*, a za vrijeme mise prisjetili smo se tužnih trenutaka, okolnosti i anegdota iz vremena kad su mještani masovno iseljavali s otoka. Nastavilo se kratkim druženjem pred crkvom i u Klubu iseljenika te sportskim programom za djecu i odrasle (malonogometni turnir, pozezanje konopa, utrka karijola i utrka s jajima), nakon čega su slijedile igre za djecu na plaži i svečano otvorenje kipa Sujčanice u izradi kipara Roberta Jožića,



Utrka na daskama na plaži Unija



Utrka s jajima za najmlađe



Susret u Milovčićima na Krku

Na Susak na kojemu živi tek 80-ak stalnih stanovnika ovo ljeto stiglo je oko 300 iseljenika i njihovih potomaka

za čije postavljanje je zaslužna udruga Helping hands for Susak. Otvorenje je bilo popraćeno blagoslovom te tradicionalnom pjesmom starijih *Sujčanica*. Nakon kraćih pozdravnih govora gradonačelnica Malog Lošinja i voditeljica HMI-ja Rijeka podijelile su medalje pobjednicima sportskih igara. Upoznali smo gđu Zoru Antoniju koja ručno izrađuje poznate sušćanske mini-nošnje u SAD-u i divili se njezinim radovima koje nose njezine unuke.

6. DAN ISELJENIKA CRESA

Nakon dvogodišnje pauze 12. kolovoza održan je i 6. Dan iseljenika Cresa. Susret je započeo višjezičnom svetom misom na hrvatskom, talijanskom i engleskom jeziku u župnoj crkvi svete Marije Velike koju je predvodio don Robert Zubović, župnik u Malom Lošnju i dugogodišnji voditelj katoličke misije Astoria u New Jerseyu. Velečasni je pozvao na razmišljanje o trenutku kad su naši iseljenici odlazili u nepoznato, ali smjelo s pouzdanjem u Boga, s vjervom da se Bog brine o njima, a jedino što su nosili sa sobom bio je molitvenik. Ugodno druženje nastavilo se uz večeru u ACI Marini. Bili su nazočni i članovi američke udruge hrvatskih iseljenika IMAS koja je nedavno prikupila humanitarna sredstva za zdravstvene usluge područja cresko-lošinskog arhipelaga. Okupljenima su se obratili

gradonačelnik Cresa Marin Gregorović, voditeljica HMI-ja Rijeka te Daniele Surdić, predsjednik gradskog Odbora za suradnju s jedinicama lokalne samouprave. Bili su nazočni i Walter Salković iz Ureda gradonačelnika te zamjenica predsjednika Odbora, gđa Sonja Pokupec Salković. Bila je ovo i prigoda da se naši iseljenici s Cresa koji žive u SAD-u, Australiji, Kanadi i Italiji pobliže informiraju o programima HMI-ja.

RADNI SASTANAK ISELJENIKA KRKA

Općina Malinska-Dubašnica i HMI Rijeka okupili su 16. kolovoza na radnome sastanku predstavnike klubova iseljenika otoka Krka. Nakon dvogodišnje pauze uzrokovane pandemijom, vraća se i Dan iseljenika Krka. Načelnik Malinske-Dubašnice ugostio je radni susret iseljenika i lokalnih vlasti u Milovčićima. Okupljeni su degustirali kuš, tradicionalnu rakiju od kadulje i krčke šurlice u umaku od gulaša s ovčjim sirom ribancem. Saznali smo da se u Malinskoj u DUBoaku, interpretacijskom centru maritimne baštine, utorkom mogu naučiti pripremati šurlice. Sve s ciljem

da se nauči, očuva i prenese kulturna baština otoka Krka.

Okupljenim predstavnicima klubova iseljenika otoka Krka obratili su se načelnik općine Malinska-Dubašnica Robert A. Kraljić, gradonačelnik grada Krka Darijo Vasilić, voditeljica HMI-ja Rijeka, turistički poduzetnik Nedo Pinezić te povjesničar Tomislav Galović. Prisjetili smo se prijašnjih Dana iseljenika, informirali o programima HMI-ja, osluhnuti kako "dišu" naši iseljenici i koji je ritam njihova života te razmotrili aktualne potrebe našeg iseljeničtva u svrhu organiziranja budućih Dana iseljenika na atraktivnoj bazi s ciljem zbližavanja mlađih generacija s domovinom svojih očeva i djedova. Radna ekipa je s entuzijazmom zasukala rukave za organiziranje što posjećenijeg Dana iseljenika. ■

ENG This summer, after a two-year break caused by the pandemic, emigrants from the island returned to their homeland, and the local authorities and representatives of Merikana, emigrants in America, in cooperation with the Croatian Heritage Foundation, arranged for them to socialize and participate in a rich cultural and sports program. Days of Emigrants of Unija were held from July 21 to 23, Day of Emigrants of Suska on July 31, on Cres on August 12 and on Krk on August 16 this year.

Brzo, lako i zanimljivo ovladajte temeljima hrvatskoga jezika učite kada želite i gdje želite

*A fast, easy and interesting way to learn the basics of Croatian.
Learn when and where you want.*



Sveučilište u
Zagrebu



@srce

HiT-1

**Prvi sveučilišni on-line tečaj hrvatskoga
kao drugoga i stranoga jezika**

*The first on-line course of Croatian as second
and foreign language*

Proljetni semestar / Spring semester

6. ožujka – 28. svibnja 2023.

(prijave do 24. veljače 2023.)

March 6 – May 28, 2023

(application deadline is February 24, 2023)

Jesenski semestar / Autumn semester

11. rujna – 3. prosinca 2023.

(prijave do 1. rujna 2023.)

September 11 – December 3, 2023

(application deadline is September 1, 2023)

- | | |
|---|--|
| ■ 7 nastavnih cjelina u sustavu MoD (utemeljen na Moodleu) | ■ 7 learning units in the Moodle-based e-learning system |
| ■ 150 nastavnih aktivnosti | ■ 150 learning activities |
| ■ 24 sata online nastave u živo | ■ 24 hours of real-time communication online |
| ■ iskusni lektori, stručnjaci za hrvatski kao ini jezik | ■ experienced language instructors, specialists in Croatian as L2 |
| ■ interaktivan, komunikacijski i individualiziran pristup učenju jezika | ■ an interactive, communicative and individual approach to language learning |
| ■ mogućnost stipendije | ■ the possibility of a scholarship |

Pogledajte videopriloge o tečaju na mrežnoj stranici

Look at videos about the course at web page

www.matis.hr

Obavijesti i upisi

additional information and enrollment:

ecroatian@gmail.com



Piše: fra Šimun Šito Ćorić

s_coric@bluewin.ch

Hrvatski narod je u obje svoje države suočen s dugotrajnim procesom negativnih demografskih kretanja. Iskazuju se u više segmenata, prije svega u padu nataliteta, starenju populacije i iseljavanju stanovništva. Vlada RH donijela je 29. travnja 2021. godine Odluku o pokretanju postupka izrade "Strategije demografske revitalizacije Republike Hrvatske do 2031. godine". Odlukom je zadužen Središnji državni ured za demografiju i mlade da izradi Strategiju demografske revitalizacije. Još nema istraživanja koja će pružiti uvid u točan broj i strukturu osoba koje se odsestavljaju ili planiraju odseliti, te razloga za iseljavanje. Na temelju takvih podataka mogu se planirati ciljeve i efikasne mjere koje bi olakšale ostanak i povratak građana u RH. Osnovni preduvjet u provođenju mjera populacijske politike jest suradnja i aktivna uključenost svih resora s obzirom na područja djelovanja, nadležnosti institucija i ministarstva te aktivnosti kojima se želi potaknuti demografska revitalizacija RH. Vjerujemo da ljudi na svim odgovornim razinama zdušno rade na ovom planu.

Češće se javlja pitanje o rađanju djece uz potpomognutu oplodnju. Stajalište Katoličke Crkve o njoj nije dogma. Crkva je tijekom povijesti mijenjala svoja ljudska i disciplinska stajališta. Npr. znamo da su se nekada i svećenici i pape

O demografiji, potpomognutoj oplodnji i smrtnoj kazni

Stajalište Katoličke Crkve o rađanju djece uz potpomognutu oplodnju nije dogma. Crkva je tijekom povijesti mijenjala svoja ljudska i disciplinska stajališta. Katolička Crkva postoji dvije tisuće godina, a nakon medicinskog otkrića potpomognute oplodnje izrekla je svoje prvo mišljenje o tome 1987. u dokumentu "Donum Vitae – Dar života" i nije grijeh očekivati da će i tu biti dopuna i promjena.

zakonito *ženili i imali djecu*, imali vojsku i bili civilni vladari. Cijeli je niz slučajeva gdje su se tijekom povijesti mijenjala stajališta koja su čisto ljudska odredba Crkve. Eno u obnovljenom izdanju "Katekizma Katoličke Crkve" modificirano je na poticaj pape Franje stajalište o smrtnoj kazni: "Stoga Crkva naučava, u svjetlu Evanđelja, da je smrtna kazna nedopustiva jer udara na nepovredivost i dostojanstvo ljudske osobe, i odlučno se zalaže za njezino ukidanje u cijelome svijetu" (2267). Povijest također pokazuje da je u nekim slučajevima hijerarhiji Crkve trebalo vremena da se ispravno postavi, npr. u pitanju inkvizicije. Katolička Crkva postoji dvije tisuće godina, a nakon medicinskog otkrića potpomognute oplodnje izrekla je svoje prvo mišljenje o tome 1987. u dokumentu "Donum Vitae – Dar života" i nije grijeh očekivati da će i tu biti dopuna i promjena. Do tada se pogođene obitelji trebaju nositi sa svojim teškoćama i potrebama.

Slušao sam nedavno jedne roditelje u domovini kako je u razredu njihova djeteta, koje je došlo na svijet potpomognutom oplodnjom, uistinu ljudi kateheta (s imenom i prezimenom) mladima dokazivao da su djeca rođena potpomognutom oplodnjom (PAZI!) "djeca sotone". Njihovo dijete zbog toga je počelo imati ozbiljnih psihičkih teškoća. A osvjedočio sam se da je gotovo za svaku obitelj najvažnije da ispuni svoj osnovni smisao i ima djecu. Ovdje u Švicarskoj

poznam poimence više od dvadeset obitelji, većina ih je tražila i savjet od mene, koje su potpomognutom oplodnjom s velikom radošću stekle djecu, koja sada rastu u sretnome obiteljskom gnijezdu. Pri tome je najvažnije od svega znati da bez obzira na ljudsku odredbu Crkve prema roditeljima, Crkva uvijek ističe da je svako dijete, bilo na koji način rođeno i bilo kakva zdravlja, pa i ono rođe-

te oplodnje da je grijeh miješati se u prirodne zakone koje je Bog dao, nije baš uvijek uvjerljiv. Ta sam Bog je pri stvaranju svijeta i čovjeka i prirodne tokove dao čovjeku na raspolaganje da upravlja njima. Po takvoj logici čovjek koji u nesreći izgubi puno krvi ne bi smio primiti dozu krvi, nego čekati da je svojim organizmom prirodno nadoknadi, kao što me ovdje uvjerava susjed iz jed-

Eno u obnovljenom izdanju "Katekizma Katoličke Crkve" na poticaj pape Franje modificirano je stajalište o smrtnoj kazni: "Stoga Crkva naučava, u svjetlu Evanđelja, da je smrtna kazna nedopustiva jer udara na nepovredivost i dostojanstvo ljudske osobe, i odlučno se zalaže za njezino ukidanje u cijelome svijetu" (2267).

no potpomognutom oplodnjom ili ono silovanih žena, stvoreno na sliku i priliku Božju kao Božji dar svijetu i njemu je kao i svima drugima Bog namijenio u životu njegovu ulogu. Bog u kojega vjerujemo Bog je života, veselja i radoosti te bezuvjetne ljubavi prema čovjeku i svijetu. Pa i kad čovjek griješi, on ga i dalje voli i ne okreće mu leđa.

Postoji medicinska dijagnoza za neplodnost jer ona je poremećaj ili bolest, a njih treba liječiti. I sama Biblija poučava: "Sinko, moli se za svoje zdravlje, ali ne budi daleko ni od liječnika, jer i njega je Bog stvorio."

Onaj argument protiv potpomognu-

ne sekte. Banalizirajući, kažem mu, da onda ni kišobran ne bismo smjeli nositi jer se time opiremo prirodnome zakonu padanja kiše! Uostalom, šanse su oko 20 posto da dijete na svijet dođe potpomognutom oplodnjom. Sami liječnici često kažu da učine što mogu, ali da je sve to "u Božjim rukama" jer na kraju je ipak Božja volja hoće li doći do začeca ili neće. Iskustvo sam još nedvojbeno i ovo: vjernici koji su dobili djecu potpomognutom oplodnjom zahvalniji su Bogu za tu svoju djecu i više cijene taj Božji dar nego mnogi koji su ih bez teškoća dobili. I nisu zbog toga manji praktični vjernici! ■

RAZIGRANO SPLITSKO LJETO

Premijerom opere Giuseppea Verdija "Simon Boccanegra" u izvedbi solista, zbora i orkestra Hrvatskoga narodnog kazališta, pod ravnanjem maestra Ive Lipanovića i u režiji Krešimira Dolenčića, na splitskom Peristilu otvoreno je 68. izdanje Splitskog ljeta 14. srpnja 2022. Naslovnu ulogu prvoga đenovškog dužda Boccanegre sjajno je izveo talijanski bariton Elia Fabbian, kojem su se u vrhunskoj interpretaciji pridružili solisti splitskog HNK Ozren Bilušić, Daniela Schillaci, Ivica Čikeš, Max Jota i drugi. Festival je otvorila ministrica kulture i medija dr. sc. Nina Obuljen Koržinek, poručivši kako u vremenima krize i ratova ne dopuštamo da muze šute

te istaknuvši kako nam je umjetnost tisućama puta dokazala koliku snagu daje iznimno potrebnom opstanku duha i identiteta. Zanimljivo, Splitsko ljetno fantastično se raširilo i izvan granica svoga grada pa se tako ovogodišnji program održao, uz čarobne ambijentalne pozornice *najlipšega grada na svitu*, pred publikom u Šibeniku, Tučepima, Vrljici i na Braču, gdje su izvedene najatraktivnije od 43 izvedene dramske, baletne i operne predstave. Šezdeset i osmo izdanje festivala pratili su i izložbe te promocije knjiga na radost brojne publike iz raznih dijelova Europe i prekomorskih zemalja.



KAZALIŠNI RAJ NA LOKRUMU

Na otočju Lokruma premijerno je izvedena Lorcina "Krvava svadba" u sklopu 73. Dubrovačkih ljetnih igara



u režiji Franke Perković Gamulin, 17. kolovoza 2022. Krvava svadba, djelo napisano 1933. godine, primjer je dramskog predloška koji povijest kazališta naziva pjesničkom ili poetskom dramom. Vrijeme radnje ove Lorcine tragedije vezano je uz ruralnu sredinu prve polovice 19. stoljeća, ali prema univerzalnosti priče na kojoj se temelji, ono izbjegava bilo koju doslovnu ili konkretnu vremensku odrednicu. "Veliki privilegij je raditi predstavu na Lokrumu, pogotovo s ovom ekipom i s ovim Festivalskim dramskim ansamblom", istaknula je nakon premijere Perković Gamulin. Publika je bila oduševljena izvedbom, isprativši ansambl ovacijama.



OSORSKE GLAZBENE VEČERI

Jedinstven program imale su ovoljetne 47. Osorske glazbene večeri, koje su održane u nazočnosti brojnih posjetitelja od 16. srpnja do 18. kolovoza u Osoru. Ovogodišnje večeri bile su posvećene skupini iznimnih hrvatskih skladatelja i to Vladimiru Ruždaku, Marku Ruždaku, Bruni Bjelinskom, Ivi Mačeku i Ivani Lang. Priređeno je čak 17 koncerata na kojima su izvedena neka od najvažnijih djela praižvedenih u Osoru te odabrane interpretacije djela svjetske glazbene baštine. Glazbenim sladokuscima prikazan je premijerno i kratki dokumentarni film DUO redateljice Ivone Vladović i skladateljice Olje Jelaske. Uz ostale, nastupili su i Baselski komorni orkestar, kao i Kvartet trombona Zagrebačke filharmonije... Festivalu se uvijek rado odaziva i rogist svjetskog ugleda Radovan Vlatković koji se ovom prigodom udružio s Renatom Pokupić i Danijelom Detonijem. No, Osorske glazbene večeri okupljaju ne samo glazbenike koji nižu uspjehe na svjetskim pozornicama, već i mlade snage čije vrijeme tek dolazi, među kojima je cjelovečernji recital izveo tenor Filip Filipović (uz Lanu Bradić za klavir). Festival je zaključio vokalni ansambl Antiphonus koncertom u cijelosti posvećenim hrvatskim autorima, uz doprinose Vlatke Peljhan na violini/violi i Vida Veljaka na violončelu.

HRVATSKI FILM PROGLAŠEN NAJBOLJIM U SARAJEVU

Hrvatski film "Sigurno mjesto" proglašen je najboljim na Sarajevo Film Festivalu (SFF), a još tri ostvarenja iz Hrvatske dobila su nagrade na najvećoj regionalnoj filmskoj smotri čije je 28. izdanje okončano nakon višednevnog programa, 19. kolovoza 2022. Na 28. SFF-u prikazano je 235 filmova od kojih se 51 film natjecao za nagrade. Film redatelja Jurja Lerotića žiri je odabrao kao najbolji u konkurenciji osam igranih filmova. "Sigurno mjesto" temeljeno je na istinitoj priči o tragičnoj borbi Lerotića i njegove majke da pomognu njihovu suicidalnom bratu i sinu. Predsjednik žirija, austrijski redatelj Sebastian Meise, rekao je da film portretira karaktere koji trgaju srce i da na jednostavan način donosi kompleksnu priču koja nas ispunjava očajem prikazujući društvo koje ne osjeća bol drugih. Žiri je Lerotića, koji u filmu ima naslovnu mušku ulogu, proglasio i najboljim glumcem festivala. "Sigurno mjesto" je ranije ovoga mjeseca dobilo nekoliko nagrada i na festivalu u Locarnu, uključujući za najbolju režiju.



ČAROBNI KOPRIVNIČKI RENESANSNI FESTIVAL

Na Renesansnom festivalu u Koprivnici održana je 20. kolovoza ove godine tradicionalna povorka svih kostimiranih izvođača iz Hrvatske, Slovačke, Mađarske, Češke, Slovenije, Austrije, BiH, Njemačke, Italije, Ukrajine, Poljske, Rumunjske i Latvije - što je očaralo mnoštvo posjetitelja te turističko-povijesne i edukativne manifestacije. Povorka s oko 1300 izvođača protezala se oko pola kilometra te se kretala od središta grada prema koprivničkom Festungu - još uvijek dobro očuvanom dijelu nekadašnje velebne protuturske utvrde opasane srednjovjekovnim gradskim zidinama, gdje se svaka skupina predstavila "kraljevskoj obitelji". Vrhunac festivala održan je u večernjim satima kada su sudionici žaračima i bakljama osvijetlili zidine, nakon čega je uslijedio "noćni napad" na Grad, a on se izvodio gađanjem utvrde vatrenim kuglama i strijelama, dok se čula i pucnjava iz topova. Turističko-edukativna manifestacija na iznimno realističan način dočarava mistično i gotovo zaboravljeno kasnosrednjovjekovno doba.



NIN - NAJROMANTIČNIJA DESTINACIJA EUROPE

Osma po redu proslava najljepše emocije koja se naziva ljubav dogodila se ponovno u romantičnome kraljevskom gradu Ninu uz manifestaciju romantičnog tjedna, javlja nam Boris Kačan, poslavši nam i divne fotografije. Grad Nin od 2015. nosi titulu jedne od najromantičnijih destinacija Europe kada je uvršten u grupu od 48 najromantičnijih europskih gradova uz već etablirane i dobro poznate romantične destinacije poput Rima, Venecije, Pariza i drugih. Od tada se svake godine u Ninu slavi romantika pa su i ovoga puta brojni posjetitelji mogli uživati u čarobnim iznenađenjima u starogradskoj jezgri Nina koja odiše tri tisuća godina starom poviješću. Proteklih kolovoških dana romantika je budila vatrene osjećaje, a oaza za sanjarske duše bila je pozornica za razne događaje, što je nadopunjeno s romantičnim instalacijama za fotografiju. Gotovo svatko zastane ispod romantičnog luka i svaki par koji prođe ispod njih zagrlji se i poljubi te napravi fotografiju za uspomenu.



EP VESLANJE: JOŠ JEDNO ZLATO ZA BRAĆU SINKOVIĆ

Braća Valent i Martin Sinković osvojili su zlatnu medalju u dvojcu na pariće na Europskom veslačkom prvenstvu koje je održano u Muenchenu što je njihova 19. medalja s velikih natjecanja. U finalu dvojca bez kormilara sestre Ivana i Josipa Jurković zauzele su peto mjesto.



ŠESTO UZASTOPNO ZLATO ZA PERKOVIĆ

Sandra Perković po šesti je put zaredom osvojila naslov europske prvakinje u bacanju diska, najbolja hrvatska atletičarka u dramatičnom je finalu Europskog prvenstva u Muenchenu hicem od 67,95 m za osam centimetara nadmašila srebrnu Njemicu Kristin Pudenz. Niti jedna druga atletičarka nema više od četiri europska zlata u jednoj disciplini, a Perković je sada svoj niz produžila na šest. Počela je još 2010. kao 20-godišnjakinja u Barceloni, slijedila su zlata 2012. u Helsinkiju, 2014. u Zurichu, 2016. u Amsterdamu te 2018. u Berlinu, dok je zbog pandemije koronavirusa za šesti naslov morala čekati četiri godine. Tri tjedna prije EP Perković je bila srebrna na svjetskom prvenstvu održanom u američkom Eugeneu.

KAJAK-KANU: GOVORČINOVIĆ VICEPRVAKINJA SVIJETA NA 500 M

Hrvatska 25-godišnja kajakašica na mirnim vodama Anamaria Govorčinović ostvarila je povijesni uspjeh na Svjetskom prvenstvu u kanadskom Halifaxu, gdje je u utrci jednosjeda na 500 metara osvojila srebrnu medalju, dok je na 1000 metara bila brončana.



MIHALJEVIĆ EUROPSKI PRVAK U BACANJU KUGLE

Hrvatski rekorder u bacanju kugle Filip Mihaljević osvojio je naslov europskog prvaka na natjecanju u Muenchenu, gdje je do zlata stigao hicem od 21,88 metra koji je izveo u posljednjoj seriji izjednačenog natjecanja. Mihaljević je imao sve ispravne pokušaje, a u njih pet mu je kugla letjela preko granice od 21 metra. Srebrnu medalju osvojio je Srbin Armin Sinančević koji je u petoj seriji bacio 21,39 metara, a bronca je pripala Čehu Tomašu Staneku (21,26 m).



PLENKOVIĆ SVEČANO OTVORIO EUROPSKO VATERPOLSKO PRVENSTVO U SPLITU

Premijer Andrej Plenković svečano je 29. kolovoza u splitskoj Spaladium Areni otvorio 35. Europsko vaterpolsko prvenstvo, najveći sportski događaj ove godine kojemu je Hrvatska domaćin. Na prvenstvu će se do 10. rujna kroz 92 utakmice za naslove europskih prvaka boriti 16 muških i 12 ženskih reprezentacija, a Split je bio domaćin europskog vaterpolskog prvenstva i daleke 1981. Hrvatski vaterpolisti dosad imaju četiri odličja sa prvenstava Starog kontinenta. Jedino zlato osvojeno je 2010. godine kada je domaćin prvenstva bio Zagreb, srebrni su bili u Firenci 1999. i Kranju 2003., te brončani u Barceloni 2018. godine.

DINAMO IZBORIO GRUPNU FAZU LIGE PRVAKA

Nogometaši Dinama izborili su prolaz u grupnu fazu Lige prvaka nakon što u uzvratnoj utakmici doigravanja u produžetku svladali u Zagrebu Bodo/Glimt s 4-1 i time nadoknadili poraz od 0-1 iz prve utakmice u Norveškoj. Dinamu je ovo osmi plasman u Ligu prvaka, a suparnici će mu u grupnoj fazi, u skupini E, biti Chelsea, Milan i RB Salzburg. Prvu utakmicu zagrebački će modri igrati u Zagrebu protiv Chelsea 6. rujna. U prethodna dva pretkola Dinamo je bio bolji od Škupija, prvaka Sjeverne Makedonije i bugarskoga prvaka Ludogoreca.



HRVATSKE ODBOJKAŠICE IZBORILE PLASMAN U LIGU NACIJA

Hrvatska ženska odbojkaška reprezentacija plasirala se u Ligu nacija, nakon što je u finalu Challenger Cupa u Zadru pobijedila Belgiju sa 3-1. Hrvatske odbojkašice su ovom pobjedom izborile plasman u prestižnu Ligu nacija što je prvi ovako veliki uspjeh u povijesti hrvatske odbojke. Hrvatsku je do pobjede predvodila sjajna Samanta Fabris osvojivši 31 poen koja je nakon utakmice rekla: "Imali smo svoj cilj, imali smo svoj san i došli smo ovdje znajući da će biti teško. Ali bili smo spremni boriti se i izboriti mjesto među najboljima. Jako sam ponosna na momčad i na stručni stožer, ali i na organizatore jer je sve bilo savršeno. Sljedeće godine igrat ćemo protiv najboljih momčadi na svijetu".



HAJDUK SE OPROSTIO OD EUROPE

Nakon što su u 3. pretkolu Konferencijske lige izbacili portugalsku Vitoriu Guimaraes, pobjedom 3-1 na prepunome Poljudu, te uz poraz u gostima 0-1, nogometaši splitskoga Hajduka su se u posljednjem pretkolu ovoga natjecanja oprostili od nastupa u Europi ove sezone nakon što ih je španjolski Villarreal svladao u obje utakmice. U Španjolskoj je bilo 4-2, a u uzvratu u Splitu 2-0 za favoriziranu španjolsku momčad.

HRVATSKIM STRIJELCIMA EUROPSKO SREBRO U TRAPU

Hrvatski strijelci braća Anton i Josip Glasnović te Francesco Ravalico osvojili su srebrnu medalju u momčadskom natjecanju discipline trap na Europskom prvenstvu u gađanju letećih meta kojem je domaćin bila ciparska Larnaca. U finalnom je nadmetanju naš trojac poražen od Talijana sa 6-2. Josipu Glasnoviću je ovo već deveta momčadska medalja na europskim prvenstvima s kojih u toj konkurenciji ima tri zlata, četiri srebra i dvije bronce.



PERA OSVOJILA HAMBURG

Hrvatska tenisačica koja igra pod zastavom SAD-a Bernarda Pera, osvojila je krajem srpnja WTA turnir u Hamburgu svladavši u finalu drugu tenisačicu svijeta Estonku Anett Kontaveit sa 6-2, 6-4. Rođena Zadranka (27) je za sat i 14 minuta osvojila drugi naslov u karijeri u pojedinačnoj konkurenciji, nakon onog osvojenog u Budimpešti jedva tjedan dana ranije. U Mađarskoj je Pera došla do naslova igravši i kvalifikacije, a tjedan dana kasnije u Njemačkoj je došla i do najveće pobjede u karijeri.



MARTIĆ OSVOJILA DRUGI TROFEJ U KARIJERI

Najbolja hrvatska tenisačica Petra Martić sredinom je srpnja, na WTA 250 turniru u švicarskoj Laussanei, osvojila svoj drugi WTA trofej u karijeri pobijedivši u finalu 21-godišnju Srпкиnju Olgu Danilović sa 6-4, 6-2 za 89 minuta. Bio je to njihov drugi međusobni dvoboj u kojem je Martić uzvratila deset godina mlađoj suparnici za poraz na prošlogodišnjem Australian Openu. Nakon gotovo tri godine 31-godišnja Dućanka je ponovno došla do finala na WTA Touru, svog petog u karijeri, te odličan tjedan okrunila svojim drugim naslovom, tri godine poslije prvog trijumfa, 2019. na turniru u Istanbulu.

PARLOV KOŠTRO SREBRNA U MARATONU NA EP

Hrvatska atletičarka Matea Parlov Koštro osvojila je srebrnu medalju u maratonu na Europskom prvenstvu koje je održano u Muenchenu. Matea Parlov Koštro je do srebra došla s vremenom 2:28.42, šest sekundi slabijim od pobjednice Poljakinje Aleksandre Lisowske (2:28.36). Treće mjesto dijele Nizozemka Nienke Brinkman i Njemica Miriam Dattke (2:28.52). Na Olimpijskim igrama u Tokiju Matea je osvojila 21. mjesto. Ovo je prva hrvatska medalja u maratonu s velikih natjecanja.



HRGOVIĆU 15. POBJEDA U 15. NASTUPU

Hrvatski boksački teškaš Filip Hrgović u svom je 15. profesionalnom nastupu upisao i 15. pobjedu svladavši u Jeddahu jednoglasnom odlukom sudaca Kineza Zhileija Zhanga nakon 12 rundi. Ovo je tek treći put kako Hrgović nije okončao dvoboj nokautom, ali je pobjedom osigurao status izazivača za naslov po verziji IBF.

ĆORIĆ OSVOJIO NAJVEĆI NASLOV U KARIJERI

Borna Ćorić je 22. kolovoza ispisao dio teniske povijesti pobijedivši u finalu ATP Masters 1000 turnira u Cincinnatiju sedmog tenisača svijeta, Grka Stefanosa Tsitsipasa sa 7-6, 6-2 i tako, kao 152. na ATP ljestvici postao najniže rangirani igrač koji je osvojio Masters 1000 trofej. Nakon što je nanizao pobjede nad Lorenzom Musettijem, Rafaelom Nadalom, Robertom Bautistom Agutom, Felixom Augerom-Aliassimeom i Cameronom Norriem, Ćorić je tjedan iz snova završio trećom pobjedom nad igračem iz Top 10 društva i postao četvrti hrvatski tenisač s Masters 1000 naslovom. Prije njega su te naslove osvajali Goran Ivanišević (Stockholm 1992., Pariz 1993.), Ivan Ljubičić (Indian Wells 2010.) i Marin Čilić (Cincinnati 2016.).



V. Croatian
world games
Zagreb, 24.-29.07.2023.



Prijavi se i ti na V. Hrvatske svjetske igre!

Mladi hrvatski sportaši iz cijeloga svijeta natječu se u raznim sportskim disciplinama.

Nezaboravno druženje u domovini, sportska nadmetanja, uživanje u večernjim koncertima i zabavama!

SMJEŠTAJ I HRANA

Svi natjecatelji bit će smješteni u **Studentskom domu Stjepan Radić** na Savi. Hrana je osigurana u sklopu naselja (puni pansion).

OPREMA

Prijavi se na vrijeme zbog opreme koju ćemo nastojati dobiti po državama!

KOTIZACIJA

Natjecatelji su oslobođeni uplata za kotizaciju i garanciju.

Rok za prijave je do: **01.03.2023.** godine



ATLETIKA
(m/ž)



KOŠARKA
(m/ž)



RUKOMET
(m/ž)



NOGOMET
(m/ž)



NOGOMET
VETERANI
(m)



NOGOMET
MALI
(m/ž)



BOČANJE
(m/ž)



ODBOJKA
(m/ž)



ODBOJKA
NA PLESKU
(m/ž)



VATERPOLO
(m)



RAGBI
(m)



TENIS
(m/ž)



TENIS
VETERANI
(m/ž)



STOLNI TENIS
(m/ž)



STOLNI TENIS
VETERANI
(m/ž)



PLIVANJE
(m/ž)



JUDO
(m/ž)



TAEKWONDO
(m/ž)

Organizator: Hrvatski svjetski kongres | www.hsi-cwg.com

Prijave: info@hsi-cwg.com

Ukoliko se ne prijavi dovoljan broj natjecatelja za pojedini sport biti će mu ponuđen novi. Ovaj promotivni letak financirao je Grad Zagreb.

“..., LIJEPA LI SI, ...”

MOST NA RIJECI TOUNJČICI, U TOUNJU, NA POVIJESNOJ JOZEFINSKOJ CESTI, JEDINSTVENI JE DVOETAŽNI MOST GRAĐEN U DVIJE FAZE. PUKOVNIK, INŽENJER VINKO STRUPPI JE 1777. GODINE, PRILIKOM GRADNJE CESTE, SAGRADIO KAMENI MOST S TRI LUČNA OTVORA, A NA OGRADU JE POSTAVIO ČETIRI SKULPTURE RIMSKIH VOJNIKA. MOST JE 1843. GODINE NADOGRAĐIO GRANIČARSKI MAJOR JOSIP KAJETAN KNEŽIĆ U SKLOPU REKONSTRUKCIJE CESTE. U NADOGRAĐENOM KATU KNEŽIĆ JE PONOVIIO OBLIKOVANJE DONJE ETAŽE I PREMJESTIO SKULPTURE.

